

v
Фроковш - Фукс Д.
Образцы зырянской
народной поэзии
(на вѣн. яз.)

BUDAPEST, 1913 г.

Книга эта на венгерском и зурянском
языках. Получил он Рафаэль Фукса
в 1914 году. Заключает в себя книги
зурянских народ. произведений, собранные
Фуксом в ZÜRJÉN 1912 и 1913 году.

A. Цемберъ

NÉPKÖLTÉSZETI MUTATVÁNYOK

4 (венг.)
794 T
86

Цемберъ

GYÜJTÖTTE ÉS KIADTA

FOKOS DÁVID

Különnyomat a Nyelvtudományi Közlemények
XLI. és XLII. kötetéből
15. aprél 1934. 2.
Г. С. Сысольбек.

Коми Музеон
БИБЛИОТЕКА
№ 20587

Коми Республиканской
БИБЛИОТЕКА
имени В. И. ЛЕНИНА

BUDAPEST

1913

42204

A. A. Цемберъ

Zürjén népköltészeti mutatók.

Az 1911. év nyarán egy régi tervemet valósíthattam meg, mikor a Nemzetközi Közép- és Keletázsiai Társaság Magyar Bizottságának támogatásával nyelvészeti tanulmányútra mehettam a zürjének közé. A zürjén földön időm legnagyobb részét szóanyag gyűjtésére fordítottam, azonban közben is, de különösen a szógyűjtés befejezése után lehetőleg sok népköltési terméket iparkodtam gyűjteni. Mert bármilyen fontos e hozzánk oly közel álló rokonnyelv szókincsének minél pontosabb és teljesebb ismerete, nem kevésbé érdekes és fontos népköltészetének az ismerete sem. Már csak nyelvészeti szempontból is föltétlenül szükséges a nyelv ismeretéhez az eredeti szöveg. Hiszen a szó jelentése is sokszor csak a beszédben, a mondatban való alkalmazásából állapítható meg, sok szót, sok nyelvtani alakot csak összefüggő beszédben sikerül feljegyeznünk, a nyelv mondattani sajátságai meg csakis szövegek alapján figyelhetők meg. Mostanáig meglehetősen kevés zürjén szöveg állott a kutatóknak rendelkezésére. CASTRÉN, SAVVAITOV, ROGOV és LYTKIN szövegei voltak eddig zürjén nyelvi ismereteink főforrásai. Végre 1901—1902-ben WICHMANN hosszabb időt töltött a zürjének között és szép népköltési gyűjteményt hozott onnan, a melyből azonban mostanáig mindössze 18 lapnyi szöveget adott ki (1903. SUS. Aik. XXI₃ : 28—46. l.).

Az itt közölt eredeti zürjén szövegeket — a melyek zürjén népköltési gyűjtésem legnagyobb részét tartalmazzák — (dalokat, találós meséket, mondát és népmeséket) mind a Sziszola torkolatánál fekvő Usztsziszolszokban (Устьсысольскъ), a vologdai kormányzóság zürjén nyelvterületének középpontjában, a zürjé-

nek «fővárosában», a vicsegdai nyelvjárás területén, jegyeztem föl.

Gyűjteményem nagy részben három nyelvmesterem (Alekszander Georgijevics Frolov, Andrej Andrejevics CZEMBER és Alekszej Alekszandrovics CSEUSZOV) közlésein alapszik. A dalok közül négy (az I., XI., XII. és XIII.) FROLOV közlése, a mesék közül nyolczat (1, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15) CSEUSZOV, kilenczet (2, 3, 4, 6, 8, 16, 17, 18, 19) meg CZEMBER közölt velem. A többi darab közlői: Frolovné (Frolov nyelvmesterem anyja), Zabojevne, Jekatyerina Vaszilyevna Popova, Latkin és más usztsziszolszki lakosok. Szövegeim legnagyobb részét feljegyzésük és a közlővel való megbeszélésük után még FROLOVVAL néztem át.

Szövegeim azonban mindamellet, hogy följegyzésük helye Usztsziszolszsk, nem mind usztsziszolszki eredetűek. A fönt említett CSEUSZOV nem Usztsziszolszskban, hanem onnan hat versztnyire Вильгортъ (*vil'-gort*) falvában lakik és onnan járt be hozzám a «városba». A vilygorti nyelvjárás azonban megegyezik az usztsziszolszskival. CZEMBER már évek óta minden hónapban körülbelül két hetet tölt a sziszolai nyelvjárás területéhez tartozó falvakban, régebben meg a Vicseгда mentén utazott; mind a két vidékről, de különösen a Sziszola mellékéről több mesét hozott. FROLOV, a ki usztsziszolszki születésű, két évig a Luza menti Бершоръ-ban tanítóskodott és néhány dala onnan való. Ezekbe a más vidékről való szövegekbe, minthogy olyan emberek ajkáról jegyeztem fel őket, a kiknek a vicsegdai nyelvjárás az anyanyelvjárásuk, bizonyára több vicsegdai, illetőleg usztsziszolszki alak került és így nem tüntetik fel tisztán az eredeti nyelvjárást. Ezeknél a szövegeknél külömben a jegyzet mindig rámutat arra, hogy milyen eredetűek.

Az orosz nyelvre való fordítást lehetőleg mindig a közlővel végeztem el, de minden esetben újra átnéztem említett nyelvmestereim valamelyikével. Erről a munkáról számolnak be a fordítást követő jegyzetek, a melyeknek az a céljuk, hogy a magyar fordítást megokolják és ellenőrzését lehetővé tegyék vagy megkönnyítsék; azonkívül sok tárgyi és nyelvi magyarázatot vettem bele a jegyzetekbe, még pedig itt is sokszor abban az eredeti orosz alakban, a melyben én hallottam az illető magyarázatot. Hogy az ilyenfajta magyarázatok mennyire szük-

ségesek, azt csak az tudja megérteni, a ki már nem-magyarázatos vagy hiányosan magyarázott szövegeket olvasott és érezte, hogy egy sereg kétségét az illető gyűjtő egy-egy rövid megjegyzéssel eloszlathatta volna.

Szövegeimben a mai finn-ugor nyelvészeti irodalomban majdnem általánosan elfogadott FUF.-féle átírást használom; ugyanezzel a hangjelöléssel írom át a SZAVVAITOV, ROGOV, POPOV és LUTKIN munkáiból vett idézeteket, míg WIEDEMANN adatait többnyire az eredeti átírással idézem. A hangsúly megjelölése csak ritkán vált szükségessé, minthogy a vicsegdai nyelvjárásban a hangsúly kevés kivétellel az első szótagon van.

Fordítás tekintetében lehetőleg hű és ha csak lehetséges volt, szó szerinti fordításra törekedtem.

Végül még néhány szót az itt előforduló rövidítésekről.

GENETZ = ARVID GENETZ, Ost-permische Sprachstudien. SUS. Aik. XV₁. 1897.

LUTKIN = G. SZ. LUTKIN, Зырянскій край при епископахъ пермскихъ и зырянскій языкъ. Санктпетербургъ, 1889. *)

MUNKÁCSI, VotjNépk. = MUNKÁCSI BERNÁT, Votják népköltészeti hagyományok. Budapest, 1887.

MUNKÁCSI, VotjSz. = MUNKÁCSI BERNÁT, A votják nyelv szótára. Budapest, 1890—1896.

POPOV = KLAVD. A. POPOV, Зыряне и зырянскій край. Извѣстія Импер. Общ. Люб. Ест., Антр. и Этн. Труды этнографическаго отдѣла III. 2. Москва, 1874.

ROGOV = НИКОЛ. ROGOV, Пермско-русскій и русско-пермскій словарь. Санктпетербургъ, 1869.

SZAVV. = ПАВ. SZAVVAITOV, Зырянско-русскій и русско-зырянскій словарь. Санктпетербургъ, 1850.

WICHM. Chr. = YRJÖ WICHMANN, Wotjakische Chrestomathie mit Glossar. Helsingfors, 1901.

WICHM. St. = YRJÖ WICHMANN, Kurzer Bericht über eine Studienreise zu den Syrjänen 1901—1902. SUS. Aik. XXI₃. 1903.

WICHM. WotjSpr. = YRJÖ WICHMANN, Wotjakische Sprach-

*) LUTKIN szövegeit vagy az eredeti orosz fordítással, vagy a SUS. Aik. X. kötetében megjelent WICHMANN-féle német fordítással idézem.

proben. I. Lieder, Gebete und Zaubersprüche. SUS. Aik. XI₁. 1893. II. Sprichwörter, Rätsel, Märchen, Sagen und Erzählungen. SUS. Aik. XIX₁. 1901.

WIED. = F. J. WIEDEMANN, Syrjänisch-deutsches Wörterbuch nebst einem wotjakisch-deutschen im Anhang und einem deutschen Register. St. Petersburg, 1880.

WIED.² = F. J. WIEDEMANN, Grammatik der syrjänischen Sprache mit Berücksichtigung ihrer Dialekte und des Wotjakischen. St. Petersburg, 1884.

Az egyes zürjén nyelvjárásokot ugyanúgy jelölöm mint WICHMANN; I. SUS. Aik. XXI₃ : 20.

A többi rövidítés általánosan használatos és így magyarázatra nem szorul.

Dalok.

I.

giriš jujas, posni šorjas vizivteni.

bidsen seni sedž vina.

abu ved sen sedž vina,

saldatjaslen šin-vašs.

5 *kuš ib viļe petim.*

bidsen seni sakar-jur.

abu ved sen sakar-jur,

saldatjaslen jurjašs.

k a z a n berege petim.

10 *bidsen seni ševk-turun.*

abu ved pe ševk-turun,

saldatjaslen jur-šijas.

k a z a n gorodas petim.

das-vit karaba lokte.

15 *karab pitškas vi,džištım.*

bidsen seni jurtem jez.

mii-ponda ti jurtemeš?

— *sejšem mian ređina.*

kiten tian ređina?

20 — *k a z a n gorod ređina.*

- Nagy folyók, kis patakok folynak.
 Minden ott tiszta pálinka.
 De nincs ott pálinka,
 (hanem) katonák könnyei.
- 5 Puszta mezőre jutottunk.
 Ott minden czukorsüveg (csupa czukorsüveg van ott).
 De nincs ott czukorsüveg,
 (hanem) katonák fejei.
 A Kazán (folyó) partjára jutottunk,
- 10 csupa selyemfű van ott.
 De nincs (ott) selyemfű,
 (hanem) katonák haja.
 Kazán városába jutottunk.
 Tizenöt hajó jön.
- 15 A hajók belsejébe néztünk,
 csupa fejetlen ember (nép) van ott.
 Miért vagytok ti fejetlenek?
 — Olyan a mi hazánk (így születünk).
 Hol van a ti hazátok?
- 20 — Kazán városa a hazánk.

Jegyzetek. Ez a dal, melyet közlöm a Luza partján fekvő Векшорь (*jeg-sor*) falvában hallott énekelni, talán csak töredék egy hosszabb epikai költeményből, a mely egy Kazán városánál történt ütközetről (talán Kazán elfoglalásáról) szól. 2. *sedz vina* 'чистое, прозрачное вино (tiszta, átlátszó pálinka)' | 3. *ved* < orosz *вѣдь* | 6. *sakar-jur* 'голова сахару' | 9. *kazán berege*: itt nyilván a Kazanka folyóról van szó, a mely Kazánnál ömlik a Volgába. | 10. *ševk turun* 'шелковая трава (szép «selyem» fű)' | 18. *redina* < orosz *родина*.

II.

sad-jerin pe niv gulaite.
mi,tsa zon volivle.
 «zonmei, zonmei, molode,tsai,
 šo,tsa tai volivlan.»

- 5 — *me-pe esken rad volivla,*
ningmen kožnavni.
pitira s-ke me v tla,

КОМИ МУЗЕЙ
 БИБЛИОТЕКА

dona kožin vaja.

dona kožin, kik kožin

10 *kumatš da kitažka.*

«kitažkase og novli,

kumatšse og paštav.

kidž radeitan, sidž raděit,

bošt zarńia tšun-kitš.»

A kertben sétál a leány.

Szép legény jön (jár) hozzá.

«Legényem, legényem, kedvesem,
ritkán jössz bizony.»

5 «Én szívesen jönnék,

(de) nincs mivel megajándékozalak.

Ha Pétervárra megyek,

drága ajándékot hozok.

Drága ajándékot, két ajándékot:

10 vörös pamutszövetet és nankint.»

«A nankint nem viselem,

a vörös pamutszövetet nem öltöm fel.

A hogy szeretsz, úgy szeress (t. i. ajándék nélkül is),
végy aranygyűrűt (és esküdjünk meg)».

Jegyzetek. Ugyane dalnak több változatát is hallottam;
az egyikben a legény felelete így folytatódik:

dona kožin, kik kožin,

10 *kik zarńia tšun-kitš.*

krug gegeris kitšovtam,

kujimš okášam.»

Drága ajándékot, két ajándékot:

két aranygyűrűt.

Köröskörül megyünk (az oltár körül az esketésnél),
háromszor csókolódzunk.»

1. *jer* 'kerítés, bekerített tér, kert, veteményes kert (изгородь, заборъ, огородъ)'; *po-tšem jer* 'огородъ, огороженное мѣсто'; *sad-jer* 'садъ, палисадъ, палисадникъ, огородъ саду'; *sad-jerin* 'въ садовой огорождъ' | 3. egy másik változat szerint: *mi-tša zonmei, molodětšei* 'szép legényem, kedvesem'; *molodětš* < orosz молодець 'legény' | 5. *me-pe esken rad volivla* 'я бы радъ ходилъ'; változata: *rad-pe eske me volivla; eske,*

esken a föltételes mód jelölésére szolgál; pl. *me eske ozir-ke veli, kuži eske ovni* 'я если богатъ бы былъ, умѣлъ бы жить; ha én gazdag lennék, tudnék (hogy) élni' | 7. változat: *tui lesale, piter e muna* 'az út jó lesz, Pétervárra megyek'; *pitir, piter* Петербургъ, Питеръ | 10. *kumats* < or. кумачъ 'vörös pamutszövet'; *kitaika* < китаика 'nankin szövet'; változat: *kumats i kitaika* | 12. változat: *kumatsis oz kov* 'a vörös pamutszövet nem kell' | 13—14. 'какъ любилъ, такъ и люби'; *radeitni, radeitni* 'радѣть, ухаживать; gondoskodik vkiről, gondoz; szeret'.

A fönt említett változatban:

11. *krug* < orosz кругъ, вокругъ 'köröskörül'; *kitšovtni* 'обойти, окружить, обходить, едѣлатъ обходъ'. Egy másik változat szerint:

- 10 *sitetš da kalenkor.*
«kalenkor zev e.tša
sitetšis vušje.
ježeli kezjan lubitni
neb zarnia tšun-kišš,
 15 *šéšša kujimiš gegertam.»*

- 10 kartont és kalikót.»
 «A kalikó nagyon kevés,
 a karton megfakul.
 Ha szeretni akarsz,
 végy aranygyűrűt,
 15 azután forduljunk háromszor körben.»

10. *sitetš* < ситець; *kalenkor* < каленкоръ | 12. *vušje* 'линяеть' | 15. változat: *kujim pev gegertam.*

III.

- grad-jerin-pe niv kapusta vesale*
zev je.džid giriš ma.tša.
i zon zavor doras vois,
«bog pometš» vais.
 5 *«bog pometš-pe, mi.tša nilei,*
kapustate vesavni.»
kapustase oz donjav,
mi.tša nivse okale.
kapustase i ez neb,
 10 *mi.tša nivse lubitis.*
dinas suvtedis,

- veskid kiēdis kutis,*
a mēd kinas kutlis,
šēlem berdās topēdis,
 15 *musa torjen šuis.*
«ok-pe, menam musa nilej,
zbišis-e te lubitan mene?»
 — *«me-ke teng og lubit,*
me te beris og vetlis.»
 20 *ivlain i,džid jugid,*
jen-ež-kuin paškid kia.
 — *«pera me-dinis munnī*
deva niv dine.
deva nilis abu meiš
 25 *mi,tša,džik ni burdžik.*
sijeēn-ke burdžik,
mii matindžik ole,
unaiš geštitede
i,džiddžika kožnale,
 30 *i tšeskidžika okale.»*

A veteményes kertben káposztát gyomlál a leány,
 nagyon fehérét, nagyfejűt.

És odajött a kapuhoz a legény,
 «Isten segítsen»-t hozott.

- 5 «Isten segítsen, szép lányom,
 káposztát gyomlálni.»

Nem alkudozik a káposztára,
 a szép leányt csókolja.

Nem is vette meg a káposztát,

- 10 a szép leányt szerette.

Magához vonta (maga mellé állította),
 jobb kezénél fogta,
 másik kezével meg átölelte,
 szívéhez szoritotta,

- 15 kedvesének mondotta.

«Ó — mondja — én kedves leányom,
 igazán szeretsz-e engem?»

— «Ha én nem szeretnék,

nem futnék utánad.»

- 20 Az utcán nagy világosság,
az égen széles pír.
— «Ideje, hogy elmenjen tőlem
az özvegy leányához.
Az özvegy leánya nálamnál
25 sem nem szebb, sem nem jobb.
Talán azért (tkp. azzal) jobb,
hogy közelebb lakik,
sokszor megvendégeli,
nagyobb ajándékokat ad neki
30 és édesebben csókolja őt.»

Jegyzetek. A kedvesével való találkozás után a legény elmegey; a leány tudja, hogy hová megy: egy másik, gazdagabb leányhoz, az özvegyasszony leányához. Ezek a gondolatok foglalkoztatják a leányt akkor, mikor a szeretője eltávozik (22. sortól kezdve).

1. *grad-jeŕ* 'огородъ', *grad* < orosz гряда; *vesavni* 'полоть, чистить, очистить, очищать, убирать' | 2. *matš* 'мячь, шаръ; labda, golyó', *kapusta-matš* 'кочанъ капусты' | 3. *zavor doras* 'къ воротамъ' < or. заворъ 'kerítés' (l. DAL, Толковый словарь жив. великор. яз.) | 4. *bog pometš* < orosz Богъ помочь | 7. *donjavni* 'прицѣнивать, торговать; árát megállapítani, megbecsülni, alkudozni' | 17. *zbił* 'valóság; быль, дѣйствительность, вѣрность' | 19. *me te beriš og vetliš* 'я за тобою бы не гонялась, не ходила' | 20. *ivlain* 'kint, az utcán' | 21. *jen-ež-ku* 'ég, небо'; *kja* 'заря' | 23. *deva* < orosz вдова | 27. a *mi* szónak ez a «hogy» kötőszó értelmében való használata természetesen szolgál fordítása az orosz что kötőszónak (l. FUCHS, KSz. XII: 231) | 28. *geštitedni* 'угостить, угощать'.

IV.

gerd tšvetjas-pe usini
nekodli leptini.
menim kole vetlini
vež lug viledž.

- 5 *menim kole adživni*
assim musa mortes.
menim kole korlini,
as dine pukavni.

- kesjísis menam musa,
 10 me orde geštitni-lokni.
 voi-šer berin etik tšasin
 lebžis musa gulu.
 lebžis kerka vile,
 kerka vivsán kiltše vile,
 15 kiltše vivsán ešin vile.
 «tšettší, musa, tšettší, dona,
 užan-insid sadmi.
 me lokti te ding, musa,
 vošti mem e,džeste.
 20 on-ke vošti, olan gažež, e,džež,
 keť vošti ešinte.»
 me edje,džik tšettšišti,
 pos-vo,džed koterti,
 viť pos-vo,džed koterti.
 25 e,džesse vošti,
 musali panid peti.
 je,džid kiedis bošti,
 vomse okali.
 vomse-pe okali
 30 i užlan-ing pirti.
 pizan saje pukšedi
 da tšajen juktali.
 tšajen-pe juktali
 dai musa mortli šui :
 35 «te munan, menam olan gaž, ili kare,
 jez ili karas te meen en ošjis.»
 settše zon legāšis nivked i piñāšis.
 pizanas kinas kuťškis :
 «dugdi te mene legednid.»
 40 međis zik, međis šum
 menam užlan inin.
 ki,dži sije zik jilis
 stav jeziš tedisni,
 stav jez tedisni,
 45 mamli vištalisni.
 menam mamež i šue :

«*mi-ne teked loi?*»
a me šui: «žerkaleg
šera kahn šettšištis.
 50 *šera kahnš šettšištis,*
žerkalesa žugedis
i menš sadmedis,
menš tomes sadmedis,
musukked jansedis.»

A piros virágok elhullottak,
 nincs kinek felszedni.
 Nekem el kell mennem
 a zöld rétre.

- 5 Nekem látnom kell
 az én kedvesemet.
 Meg kell őt hinom
 magamhoz, mulatni (tkp. ülni).
 Az én kedvesem megigérte,
 10 hogy eljön hozzám látogatóba.
 Éjfél után egy óraker
 (hozzám) repült egy kedves galamb.
 Repült a házamra,
 a házról a lépcsőre,
 15 a lépcsőről az ablakomra.
 «Kelj föl, kedvesem, kelj föl, drágám,
 ébredj föl álmodból.
 Én jöttem hozzád, kedvesem,
 nyisd ki nekem az ajtót.
 20 Ha nem nyitod ki, életem gyönyörúsége, az ajtót,
 nyisd ki akár az ablakodat.»
 Hamar fölugrottam,
 végigfutottam a pitvaron,
 végigfutottam az új pitvaron.
 25 Kinyitottam az ajtót,
 elébe mentem kedvesemnek.
 Fehér kezénél fogtam,
 száját csókoltam.
 Száját csókoltam

- 30 és hálósobámba vezettem.
 Az asztalhoz ültettem
 és teával kínáltam meg (tkp. itattam).
 Teát adtam neki
 és kedvesemhez szóltam:
- 35 «Te elmégy, én életem gyönyörúsége, messzi városba;
 az idegen messzi városban ne dicsekedjél velem (t. i.
 hogy a szeretőd voltam).»
 Erre a legény összeveszett a leánynyal és szitkozódott.
 Az asztalra ütött a kezével:
 «Hadd már abba a bosszantást (szűnj meg engem
 bosszantani).»
- 40 Lett veszekedés, lett lárma
 az én hálósobámban.
 A hogy ezt a veszekedést
 az emberek mind megtudták,
 az emberek mind megtudták,
- 45 elmondották az anyámnak.
 Az én anyám szól:
 «Ugyan mi történt veled?»
 Én azonban így szóltam: «A tükörbe
 ugrott a tarka macska.
- 50 A tarka macska oda ugrott,
 eltörte a tükröt
 és fölriasztott (tkp. fölébresztett) engem.
 Engem, fiataalt, fölébresztett,
 kedvesemtől elválasztott.»

Jegyzetek. 1—2. 'красные цветы упали, некому под-
 нять'; *tšvet* < orosz *цвѣтъ*; *ušini* népmesékben és dalokban
 ritkábban előforduló praeteritum *-ini* végződés helyett. WICHMANN (Studienreise 25) a pecsoraí nyelv-
 járásból idézi ezt a személyragot | 8. *pukavni* 'посидѣть', vö.
voj-puket 'вечеринка, посидянокъ', *puket*, *pukalem* 'посидя-
 нокъ, бесѣда; esti társaság, mulatság'; *voj-pukan in* 'abendgesell-
 schaft (der mädchen)' WICHM. Stud. 28; vö. *votják pukon-*
korka 'az ifjúság mulató háza; fonóka, fonóház' MUNK. *VotjSz.*
 587, *VotjNépkHagy.* 335. | 14. *kiltše* < orosz *крыльцо*, előfordul
kriltše, ritkábban *kriltše* alakban is | 17. *užan-in* tkp. 'alvóhely,
 fekvőhely'; itt azonban az *in* képző-szerepű (l. WIEDEMANN² 71,

72) és *užan-in* 'alvás, álom'; vö. *dugdi gorzan-insid* 'hadd abba a kiabálást (перестань кричать, отстань отъ крика)', *dugdis gižan-iniis* 'отъ писанія отсталъ; abbahagyta az írást' | 21. *ket* < orosz хотъ | 22. *edje, džik* 'скорѣе' | *pos-vo, džed* 'по сѣнямъ' | 31. *pižan saje pukšedi* 'за столъ посадила' oroszos szerkezettel; éppígy *pižan saje pukšini* 'asztalhoz ülni, сѣсть за столъ', *pižan sajin pukavni* 'asztalnál ülni, сидѣть за столомъ', *pižan sajis tšettšini* 'asztal mellől fölkelni; встать изъ за стола'; de *dorin* névutóval is: *tolke ved pižan dorin pukalim* 'am tische nur haben wir gesessen' W. St. 35; vö. a votjákban is: *žok-sorad puktäm kunoed* 'asztalod mellé ültetett vendéged' Munk., Votj. NépkHagy. 262 ('pedig szabály szerint ezt várnók: *žok-bordi* v. *žok-bordad*; talán az orosz: садиться за столъ szólas van itt utánozva» по.) | 35. *ili* 'далекій', *ili mi* 'дальняя земля', *ili musa mort* 'messzi vidékről való ember; человекъ изъ дальнихъ странъ' | 36. *jez ili karas* 'въ чужомъ дальнемъ городѣ'; így is: *jez ilis karas* id.; *ilis* 'далекій, отдаленный' | 37. 'тутъ молодець разсердился, поссорился съ дѣвкой и поругался' | 39. *legedniđ* 'сердить, személyragos infinitivus 'haragítanod' (vö. WIEDEMANN² 163) | 40. *medis* 'пошелъ; kezdődött, keletkezett'; éppígy: *sije medis gorzini* 'elkezdett kiabálni; онъ началъ кричать'. WIEDEMANN is ismeri a szónak ezt a jelentését, ЛУТКИН azonban csak a rendes «идти, отправиться» jelentését említi; *zik* 'споръ, ссора, шумъ; veszekedés, лярма' (< orosz зыкъ); *šum* < orosz шумъ | 48. *žerkale* < orosz зеркало | 54. *musuk-ked jansedis* 'съ милымъ разлучила'; *musuk* 'kedves; милый'; vö. *menam musukei* 'mein herzenslieb' W. St. 30; *jansedni* 'elválaszt; отдѣлить, разобщить, разлучить'; a comitativusnak ez. a használata természetesen oroszos; éppígy: *sije kesje jansedtsini babašked* 'el akar válni a feleségétől; онъ хочетъ развестись съ женой', vagy: *baba kesje jansedtsini muzikisked* 'az asszony el akar válni a férjétől'; oroszul 'съ мужемъ' (l. még KSz. XII : 232).

V.

- oi diğ lada, mi-pe ke, džimej, ke, džimej.*
 — *mi-ŋe ti ke, džidej, ke, džidej?*
mi-pe ke, džim brosaen, brosaen.
 — *mi-pe sije talalam, talalam.*
 5 *mijen-ne ti talalad, talalad?*
 — *mi talalam verjasen, verjasen.*
mi najees kutalam, kutalam.
 — *mijen-ne ti kutalad, kutalad?*

- mi kutalam ševk tivjen, ševk tivjen.*
 10 — *mi-pe sije nébalam, nébalam.*
mijen-ne ti nébalad, nébalad?
 — *mi nébalam šo šaiten, šo šaiten.*
mianli šurs šajt oz kov, oz kov.
 — *mii-ne tianli kole, kole?*
 15 *mianli kole dorsa niv, dorsa niv.*
 — *mian dorsa niv zarnia, zarnia.*
mianli sije i kole, kole.
 — *mi ine šetam, vošte-že e,đžeste, e,đžeste.*
so tianli e,đžesis, e,đžesis.
 20 — *mian nivjas tšininj, tšininj.*
mian nivjas sodini, sodini.
 — *mi ta-lun berdam, berdam.*
mi-pe ta-lun šilam, šilam.
 — *ođ đig lada, šilam, šilam.*

Ó đig lada, mi vetettünk, vetettünk.

— Mit vetettetek, vetettetek?

Mi kölest vetettünk.

— Mi azt összetapossuk, összetapossuk.

5 Mivel fogjátok azt összetaposni, összetaposni?

— Összetapossuk lovakkal, lovakkal.

Mi őket elfogjuk, elfogjuk.

— Mivel fogjátok elfogni, elfogni?

Mi elfogjuk selyemhálóval, selyemhálóval.

10 — Mi azt megvesszük, megvesszük.

Min veszitek meg, veszitek meg?

— Megvesszük száz rúbelen, száz rúbelen.

Nekünk a száz rúbel nem kell, nem kell.

— Hát mi kell nektek?

15 Nekünk kell a szélső lány, a szélső lány.

— A mi szélső lányunk aranyos, aranyos.

Nekünk az kell, az kell.

— Mi hát odaadjuk, nyissátok ki az ajtótokat, ajtótokat.

Itt van nektek az ajtó, az ajtó.

20 — A mi leányaink megfogytak, megfogytak.

A mi leányaink megszaporodtak, megszaporodtak.

— Mi ma sírunk, sírunk.

Mi meg ma énekelünk, énekelünk.

— Ó, *dig lada*, énekeljünk, énekeljünk.

Jegyzetek. E tánczdal orosz eredetű. Mindjárt az első sorban említett *dig lada* is mutatja ezt, azonkívül közlöm szerint ezt a dalt oroszul is éneklük. Közlöm — egy körülbelül 50 éves asszony — panaszos hangon mondotta, hogy ezt a tánczdalt régen énekeltek csak, az ő gyermekkorában; ma már inkább négyest és más új tánczokat tánczolnak. Magyarázata szerint a tánczolókat két sorba állnak föl egymással szemben, azután egymás felé mennek, mialatt felváltva éneklük a dal egyes sorait. A 20. sornál egy leány (a *dorsa niv* 'szélső leány' vagy a *šersa niv* 'középső leány'; l. a 15. sorhoz tartozó jegyzetet) átmegy a másik csoportba. Az utolsó sort a két csoport közösen éneklük.

1. *oi* = orosz ой; *dig lada* = orosz дидъ Ладѡ; «*дид-ладѡ припѣвъ веснянокъ или хоровадныхъ пѣсень. А мы поле вытопчемъ, вытопчемъ, ой дид-ладѡ вытопчемъ, вытопчемъ!*» (DAL, Толковый словарь живаго великорускаго языка s. v. дидъ); *keđžni* 'сбѣять' | 1—2. *keđžimej* 'mi vetettünk' és *keđžidej* 'ti vetettetek' csak e helyen előforduló alakok *keđžim* és *keđžinnid* helyett. Ezt az *-ej* végződést más alakokban is megtaláltam. Az imperativus többesszámi 2. szem.: *bošte* és *boštej* 'vegyetek'; a tagadó igeragozásban is: *mi oge boštej* (*bošte*) 'mi nem veszünk', *mi ege boštej* 'mi nem vettünk' és éppígy *boštej* alakkal a többesz. 2. személyében is. W. St. 25. szerint præteritum többes 1. sz. «I. U. V. Peč. S. L. P. *-im* (S. L. P. auch *-ime*), 2. I. U. V. Peč. *-innid* (V. selten auch *-id*), S. *-id*, *-inid*, L. *-id*, *-ide*, *-innid*, P. *-it*, *-ite*». Az imperativus több. 2. szem. végződéseül LYTKIN csak az *-ö*-t ismeri (l. LYTKIN Nyelvtan 30.), WIEDEMANN szerint azonban a személyrag *-ö* (*-e*), *-öj* (*-ej*) (WIEDEMANN² 183). | 3. *broša* < orosz проща, előfordul *proša* alakban is | 4. *talalam* 'вытопчемъ', l. az 1. sorhoz tartozó jegyzetet | 5. *-ne* oroszul же, sokszor csak nyomatékosító szócska; vö. *miđ ne kutam mi kerni kekja misennas* 'was können wir acht denn anfangen' W. St. 34; *keni ne vais* 'wo ist aber das wasser' uo. 40. Vö. még WIEDEMANN² 234. | 9. *tivjen* 'неводомъ' | 12. *šait* 'рубль' | 15. *dorsa niv* helyett *šersa niv* 'középső leány'-t is énekelnek | 16. *zarńia* 'aranyos' ('drága') | 18. *ing* úgy látszik csak egyenes beszédben használható, nem mások szavainak idézésénél; az utóbbi esetben *-pe* használatos, mint pl. a III. dal 16. sorában. Jelentése 'hát; mondom'; *mi ing šetam* 'мы тогда, такъ отдадимъ'; *mun-ing* 'menj, menj hát', *vetla-ing jevla* 'megyek tejért'. WIEDEMANN szerint *ing* 'dennoch'; —

vošte-že vagy *vošte-te*; *vošte-te* 'отворите-ка'; éppígy *mun-te* 'ступай-ка, пойдй-ка', *munež-te* 'ступайте-ка, пойдите-ка'; vö. ЛУТКИН 164. *vajte, vajte purtte* 'дай, дай ты свой ножь', 'gib mir dein Messer' (WICHM. SUS. Aik. X:68). ЛУТКИН szerint tehát a *te* azonos volna a *te* névmással; de ugyanabban a mesében többször is: *mun te* 'иди ты', 'menj te' | 20—21. *tsinini, sodini* praeteritum-alakokhoz vö. a IV. dal 1. sorához való jegyzetet.

VI.

me lug vjvti muni
vež lug vjvti.
bašmak addži, jektini kuti.
tupil gegilttše, sunis kišše.
 5 *tupil vettše, vettše,*
sunis vettše, vettše
me sunisse kuti
stav sunisse orjedli.

Végigmentem a réten,
 a zöld réten.

Czipőt találtam, táncolni kezdtem.

A gombolyag gurul, a czérna húzódik.

- 5 A gombolyag fut, fut,
 a czérna utána fut, fut.
 Én megfogtam a czérnát,
 az egész czérnát eltéptem.

Jegyzetek: 4. *tupil* 'клубок'; *gegilttšini* 'катиться, скатиться'; *gurul, legurul* 'нитка, нитки'; *fonál, czérna* 'Zwirn, Garn, Faden'; érdekes, hogy a *votják* szó átírása is ugyanazt a hibát mutatja: WIED. *synis* 'Zwirn', MUNK. Sar. *sinis, Kaz. seņēs*); *kiššini* 'húzódni, nyúlni, csúszni'; a czérnagombolyag kiesik a leány kezéből, a czérna kigombolyodik és nyúlik, húzódik a földön | 5. *vettše* 'гонится'; *vettšini* 'fut, utána fut, üldöz; бѣжать, гнаться, слѣдомъ бѣгать' | *orjedlini* 'рвать, прерывать, разрывать, отсѣкать'; *tép, széttép, letép* (sokat, az egészet); *stav sunisse orjedli* 'всѣ нитки порвала'.

VII.

voj-pukin pe oz pukarši,
tserszi kiš usale,

- petškan vetle me uljn,*
kuděl vetle me vo,đžin.
- 5 «*matuškaei, tšužtišeji,*
vajed-te mem gižišes,
gižišes bures,
jurse šiledema
pomadaen martema,
- 10 *okavni tšektema.»*
okali-pe, lubiti, šuali.
va vomon, pos vomon
v á n a m a š a e s v u , d ž e d i s .
v u , d ž e d i s - k e k i s k i s ,
- 15 *kem-kotse kokšis uškedis.*
niv berde i gorze,
kem-kotse žalite.
«en berd, nilei, en berd, m a š a e j ,
bur, d ž i k e s v a ž š i s n e b a m ,
- 20 *lentaen da peklaen.*
i d ž u , d ž i d d ž i k k a b l u k e n .»

Az esti összejöveleteknél nincs kedvem mulatni,
 az orsóm kiesik a kezemből,
 a rokka (csak) megy alattam,
 a szösz (csak) megy előttem.

- 5 «Édes anyám, szülóm,
 hozd ide nekem a jegyzöt,
 a jó jegyzöt,
 a kinek haja (tkp. feje) símára van fésülve,
 pomádéval bekenve,
- 10 s csókra van rendelve.»
 Megesókoltam, szerettem, beszélgettem (vele).
 A folyón át, a hídon át
 vitte *Vána Mašá-t*.
 Mikor átvitte, húzta,
- 15 lábáról leejtette a czipőjét.
 A leány sír és jajgat,
 czipőjét sajnálja.
 «Ne sírj, lányom, ne sírj, *Mašám*,

a réginéél jobbat veszünk,
20 szalaggal és csokorral
és magasabb sarokkal.»

Jegyzetek: 1. *voi-puk* v. *voi-pukan*, *voi-pukem* l. a IV. d. 8. sorához való jegyzetet; *oz pukavsi* 'не сидится, не хочется сидеть' | 2. *tšers* 'веретено' | 3. *petškan* 'прялка; rokka' | 3—4. 'прялка ходить подо мной, куделя ходить передо мной' | 5. *tšuztišei* 'родительница' | 6. *gižiš* 'писарь, писец' | 8. *šiledni* 'гладить, сгладить, сглаживать, выравнивать; simít'; *jurse šiledema* vagy *jurse šiledemes* is 'съ приглаженной головой; fejét simára fésült [jegyzöt]' | 9. *navtni* 'beken, megken' | 10. *okavni tšektema* 'целовать приказана'; fordítóm szerint: 'a kinek feje устроена для поцѣлуя' | 13. *vána* 'Иванъ, Ваня'; *maša* 'Марія, Мама'; *vu. džedni* 'перевести, перевезти, переправить; átvisz, átszállít' | 14. *kiskis* 'потациль' | 15. *uškedis* 'обронил' | 16. *gorze* 'кричить' | 20. *lenta* < orosz лента; *pekla* < orosz петля | 21. *kabluk* < orosz каблукъ.

VIII.

miila berdan, musa niiei,

nora gorzan néžjeńik?

miila kištan tšišjan vile

jugid šin-va gušeńik?

5 *eziš, zarńi, dona pás-kem*

ai-mam kožnalenj pir.

miila berdan, jugid šondi,

miila šogšan, šelem-šer?

— «*mi mem zarńi, dona pás-kem;*

10 *eziš, zarńi šud oz šet.*

teliš berin veža-lune

veres saje munnj mem.

so mi vesna berda, šila,

nora gorza néžjeńik.

15 *so mi vesna tšišjan vile*

šin-va kišše gušeńik.»

Miért sírsz, kedves leányom,

jajgatsz szomorkodva magadban (tkp. csöndesen)?

Miért ontasz kendődre

titokban tiszta könnyeket?

5 Ezüstöt, aranyat, drága ruhát
adnak szüleid neked mindig ajándékul.
Miért sírsz, fényes napom,
miért bánkódol, szívem?

— «Mit nekem arany, drága ruha;

10 ezüst, arany nem ad boldogságot.

Egy hónap mulva, vasárnap
férjhez (kell) mennem.

Lám miért sírok, énekelek,
jajgatok szomorkodva magamban.

15 Ez az, a miért kendőmre

hull titokban könnyem.»

Jegyzetek: Közlöm valószínűleg nem Usztsziszolszkban hallotta ezt a dalt, vagy legalább is nem usztsziszolszki ember-től tanulta; ezt mutatja a 11. sorbeli *veža-lun* 'vasárnap' szó, a mely Usztsz.-ban nem használatos. Ennek és a következő dalnak a dallamát l. a függelékben.

2. *nora* 'грустно, жалобно, тоскливо, печально; szomor-kodva, bánkódva, szomorúan'; *gorzini* 'кричать, орать, быть, ревѣть'; jajgat, kiált, hangosan sír, bög'; *néžjeńik* 'медленно, тихо́нько; lassan, csöndesen'; *néžjeńiken* 'lassan, csöndesen, lassanként'; *néžjen* 'csöndesen' | 3. *tsiśjan* 'платокъ; kendő' | 4. *guśen, guśeńik, guśeńiken* 'тайкомъ, тайно, скрытно, поти-хоньку, втихомолку; titokban, titkon, csöndesen' | 6. *pir* 'всегда' | 8. *śogśini* 'горевать, печалиться, кручиниться, скор-бѣть'; bánkódik, szomorkodik, emészti magát'; *śelem-śer* 'сер-дечная' | 12. *veres saje munni tem* 'за мужъ идти мнѣ (надо)' | 13. *so* 'име; вотъ'; *so mi* *vesna berda* 'вотъ, почему (изъ за чего) плачу' | 16. *kiśśini* 'литься, вылиться, вытекать, течь; ömlik, folyik, kifolyik'.

IX.

śondi-bańgi, ołemei,
tom ołemei, tom gażei,
tom pera kollalemei!
kittśe sije kolema?

5 *ne-kittśe abu kolem.*
stavnas aśnim vladajtam,
oge kuže vladajtnis.
milkidjasnim oz tirmi
da śilajjasnim oz sudźśi.

Napom, életem,
 fiatal életem, ifjú örömöm,
 (életem) eltöltésének rövid (tkp. fiatal) ideje!
 Hol maradt az?

5 Nem maradt meg sehol!

Mi magunk mindent bírunk (mindennel rendelkezünk),
 (de) nem tudjuk bírni (felhasználni).

Eszünk elégtelen
 és erőnk elégtelen.

Jegyzetek: Ennek a szép dalnak a gondolatmenete a következő: Milyen szép az élet, de milyen rövid is! És ezt a szép életet, a szép ifjúságot nem is tudjuk eléggé élvezni. Nem értünk életünk fölhasználásához és mire ennek tudatára ébredünk, már eltűnt az ifjúság! — Ezt a dalt közlöm nem Usztsziszolszkban, hanem a sziszolai nyelvjárás területéhez tartozó Визинга (*vižin*) falvában tanulta, így maradt meg benne a *milkidjasnim* alak l-je.

1. *šondi-banej* szószerint: 'nap-arcom; napom, ragyogó arcom' (becéző szó); *šondi-banej olemei* tehát 'gyönyörű, kedves életem!' | 3. *pera* < orosz *пора* 'idő'; *kollavni*: *nem kollavni* 'прожить, провести жизнь; az életet eltölteni' | 6. 'всѣмъ сами владѣемъ', az instrumentalis használata természetesen az orosz szerkezet utánzása. | 7. *vladajnīs* 'bírnia'; vö. hogy az udorai nyelvjárásban az infinitivus végződése mindig *-nīs* (l. WIED. 161; WICHM. St. 26). | 8. *oz tirmj* 'не достаеть' | 9. *šila* < orosz *сила* 'erő'; *oz sudžši* 'не хватаеть'.

X.

šondi-banej, olemei,
tom pera kollalemei
makar-šikt e vetlemei,
mišša njevke kutlišemei!

Napom, életem,
 (életem) eltöltésének rövid (tkp. fiatal) ideje!
 Mikor *makar-šikt*-be jártam,
 s szép lánynyal ölelkeztem!

Jegyzetek: 3. *makar-šikt* falu neve; *šikt* 'приселоць; мѣсто, гдѣ много ягодъ; telep; olyan hely, a hol sok bogyo terem'; *šikten-šikten* 'по мѣстамъ; helyenként, itt-ott'. Usztsziszolszk egy részének pl. *mikul-šikt* a neve | 4. *kutlišni* 'держаться, обниматься; ölelkezni'.

XI.

- kor-ke pe me gulaitli,
 mi,tsa nivse addživli.
 esin doras pukale
 je,dživ kudelse petske.
 5 me dumaiti getrásni.
 batej esken radcite,
 mamej oz mun korásni.
 mame inde saldate.
 mene esken oz boštni.
 10 vižinas-ke me lettši,
 prijemas-ke piravli,
 me-kod omelis abu,
 me-kod i,tsetis abu.
 sek dumišti: «oz boštni».
 15 kvatittši-ke — boštisni.
 vot ku,tšem olem vevli!

Egyszer sétáltam,
 szép leányt láttam.
 Az ablaknál ül,
 fehér szösz fon.

- 5 Azt gondoltam, hogy elveszem.
 Az atyám beleegyeznék,
 (de) az anyám nem megy (a leányt) megkérni.
 Anyám katonának szán,
 (de) engem csak nem vesznek.
 10 Mikor vižin falvába jöttem,
 mikor a sorozótérre mentem,
 hozzám hasonló sovány nincs ott,
 hozzám hasonló kicsiny nincs ott.
 Akkor azt gondoltam: «nem vesznek (katonának)».
 15 De mégis csak bevettek.
 Lám, milyen volt az életem!

Jegyzetek. Ezt a dalt, mely a WICHMANNTÓL följegyzett katonadalmnak (WICHM. St. 28.) változata, a Luza melletti Берпюръban hallotta közlöm. Feltűnő a frequentatív alakok kedvelése (gulaitli, addživli, piravli, vevli) és az esin (~ vicsegdai esin) és lettši (~ vics. ledžši, ledtši) alakok.

4. *kudel* < orosz *кудель* | 6. *batēi esken radēite* 'отець бы и радѣть, согласенъ' | 7. *korásni* 'свататься' | 8. *inde* 'прочить, думаетъ отдать' | 10. *vižin* Визинга falva a hasonló nevű folyócska mellett | 11. *prijem* < orosz *приемъ* | 15. *kvatittsi-ke — boštisni* 'спохватился и взяли' (WICHM. 'aber wie es auch gewesen — sie nahmen mich doch!') | 16. *vot ku,tšem olem vevli* 'вотъ какое житье бывало'.

XII.

rit pukalim, pukalim
pošteveji domas.
munime da munime
šeregov prijem vilas.

5 *petime, petime*
rotš kabakjasas.
bidsen seni gerd pizan i gerd-doreš.
boštime-ke boštime
sladkeji vina poluštop.

10 *mittšime, mittšime*
lubezneijasli.
lubezneijaslen bidsen šinjasis
beglašni kutis.

Este ültünk, ültünk
 a posta-házban.

Mentünk és mentünk
 šeregov-ba scrozásra.

5 Jutottunk, jutottunk
 orosz kocsmákba.
 Ott csupa vörös és vörös-szélű asztal van.
 Vettünk, vettünk
 fél stof édes pálinkát.

10 Odanyújtottuk, kínáltuk vele
 szeretőinket.
 Szeretőinknek mindnek szeme
 elkezdett forogni (t. i. jókedvükben, örömükben).

Jegyzetek. Ezt a katonadalt is Векшоръ-ban hallotta közlöm.

1. *rit pukalim* 'вечеромъ сидѣли'. Nem lehetetlen, hogy a ragelhagyás az olyan kifejezések hatására viendő vissza, mint:

voi-pukem, voi-pukan in (l. IV. d.); vagy talán inkább olyan időhatározók hatására kell gondolnunk, melyek meddig kérdésre felelnek (*egész este ültünk*) és a zürjénben is accusativusszal állnak. | 2. *poštvegi domas* 'въ почтовомъ домъ' | 3. *munime* és alább *petime, boštíme, mištíme* végződéséhez vö. az V. d. 1—2. sorához írt jegyzetet; «1. pl. I. U. V. Peč. S. L. P. -im (S. L. P. auch -ime)» WICHM. St. 25. Érdekes, hogy az 1. sorban *pukalim* van, nem pedig *pukalime*. Talán a versmérték kedvéért; vö. *pukalim* háromtagú, *petim* stb. csak kéttagú lenne. | 7. *gerd-doreš* 'съ красными краями' | 10. *mištini* 'подать, выставить, показать, подносить; odanuýt, kitesz, megmutat' | 12—13. 'у любезныхъ все глаза забѣгали'; *sinjasis* többesszám, *kutis* egyesszám; *beglašni* vö. orosz бѣгать, забѣгать és a hozzá tartozó бѣглый, бѣгловатый, бѣглость, бѣгляна kéréseket.

XIII.

- mentšim šogse on-na ted,*
ajej-mamej, matuška.
mene boštēni saldate.
dodđavli že dodđavli mem
 5 *kik voronej vevte.*
dodđavli že dodđavli
kik zeletej dodte.
kertavli že mem kujim kelekeltšik,
vaili že meňševēj šebredte.
 10 *velešt geger gegertam*
aslam sušedmid
as red-vužmid
tom molodetsjasmid
ozir voitirmid :
 15 *periš starikjasked,*
geľ voitirmid :
periš starukajasked.

Az én bánatomat még nem tudjátok,

atyám, anyám, édes anyám :

Engem bevesznek katonának!

Fogd be, fogd be (nekem)

5 a két fekete lovat.

Fogj be, fogj be

két aranyos szánodba.
 Köss rá három csöngőt,
 hozd a takarót.

- 10 A járást körülszánkázzuk
 szomszédjaimmal,
 rokonsággal,
 fiatal legényekkel,
 gazdag emberekkel:
 15 öreg emberekkel,
 szegény emberekkel:
 öreg asszonyokkal.

Jegyzetek: Az ujoncz, mielőtt bevonul, utoljára sok embert vesz föl a kocsijára és úgy kocsikázik. Ez a dal is Векшоръ falvából való (luzai nyelvjárás).

1. *na* 'еще; még'; pl. *en-na mun* 'még ne menj'; *sije settse na mune* 'ő még oda megy'; *sije settse oz-na mun* 'ő még nem megy oda' | 3. *menę boštenj saldate* 'меня берутъ въ солдаты' | 4. *doddavni* 'запрягать, впрячь; befog (lovat)'; a frequ. *doddavli, kertavli, vaivi* alakokhoz vö. a XI. dalhoz való jegyzet. | 5. *voronej* < orosz вороной | 7. *zeletej* < orosz золотой | 8. *kertavni* 'привязать, завязать, повязать; odaköt, ráköt, összeköt'; *kertavli* 'привязывай'; *kelekeltsik* < orosz колокольчикъ | 9. *šebred* 'takaró (odfяло), a mit az ember magára terít, a mikor szánon megy'; hogy milyen az a *mentsevej šebred*, azt senki sem tudta nekem megmagyarázni. | 10. *velest* < orosz волость; *gegertam* 'обойдёмъ' | 11. *sused* < orosz сосѣдъ; *susedmid, redvuzmid* stb. *-mid* ragjához vö. Wichm. megjegyzését (Wichm. St. 24): «Die endung des komitativs lautet I. *-ked*, UV. *-ked*, U. V. S. Реч. *-ket*. In L. existiert diese endung nicht, sondern an ihrer stelle finden wir eine andere komitativendung *-mid*, die in den syrjänischen grammatiken nicht erwähnt wird». E dalban azonban a 15. és 17. sorban a *-ked* rag is előfordul. De lehetséges, hogy az eredeti ragot csak közlöm változtatta meg, a ki az alakok nagy részét vicsegdai kiejtés szerint mondotta; vö. pl. *vevte, kertavli* stb., pedig tudjuk, hogy eredeti *l* a luzai nyelvjárásban megmaradt változatlanul és nem lett *v*-vé. Más példa a *-mid* komitativus-rag használatára közlöm szerint: *vev mune mesmid* 'лошадь идѣтъ вмѣстѣ съ коровой' | 12. *as redvuzmid* 'со своей роднѣй' | 15—17. *starik* < orosz старикъ; *staruka* < orosz старуха.

XIV.

tsóžman nilei, tsabanej!

me saje mun-že, mun.

«me te saje og mun, og mun.

loka tenad sinmid kesei.»

5 *menam ved sinmei keseittsis*

džu, džid pu vile vi, džedigen.

tsóžman nilei, tsabanej!

mun-že, mun me saje.

me te saje og mun, og mun.

10 *loka tenad gerbid i, džid.»*

gerbej ved menam iždis

šekid nopse novledligen.

tsóžman nilei, tsabanej!

mun-že, mun me saje.

15 *on-ke ved mun,*

hemtsi, totara nuasni.

«me te saje og mun, og mun.

tenad loka kokid tsukla.»

kokej ved menam tsukilttsis

20 *kuž tui džerjedigen.*

šéssa hemtsi, totara loktisni niles korni.

niv mamisli kutis kemmišni:

«matuška, mamej! vešti-že mene, vešti.»

— mijen-ne me tene vešta?

25 *«a karta šerad tai med lubej meškid.»*

mamis šue nilisli:

— si-don te a, tsid on sulav.

šéssa niv kutis batisli kemmišni:

«batuškoči, batej! vešti-že mene, vešti.»

30 *— mijen-ne me tene vešta?*

«a gidža šerad tai med lubej večid.»

batis bara šue:

— si-don, nilei, a, tsid on sulav.

- séssa niv kutis vokli kemmišni :*
 35 «*vokei, vokei, vešti-že mene, vešti.*»
 — *mijen-ne me tene vešta?*
 «*a gidña šerad tai med lubež velid.*»
vok bara šue :
 — *si-don pe, tšojež, a tšid on sulav.*

- 40 *séssa niv i moišli kutas kemmišni :*
 «*matuškaež, možež! vešti-že mene, vešti.*»
 — *mijen-ne me tene vešta?*
 «*a žitník šerad tai rotš-nož pašid*
da rotš-nož dukesid ešale.»

- 45 *moišis bara šue :*
 — *si-don pe a tšid on sulav.*

séssa tšožman niles íemší, totara i nuisni.

tšožman lányom, tšaban!

gyere (menj) hozzám feleségül, gyere.

«Én te hozzád nem megyek, nem megyek.

A te szemed nagyon kancsal.»

- 5 Az én szemem [akkor] (azért) lett kancsal,
 mikor (mivel) magas fára nézett.

tšožman lányom, tšaban!

gyere hozzám feleségül, gyere.

«Én te hozzád nem megyek, nem megyek.

- 10 A te púpod nagyon nagy.»

Az én púpom [akkor] lett nagy,

mikor a nehéz terhet vitte.

tšožman lányom, tšaban!

Gyere hozzám feleségül, gyere.

- 15 Ha nem jössz,

németek, tatárok visznek el.

«Én te hozzád nem megyek, nem megyek. :

A te lábad nagyon görbe.»

Az én lábam [akkor] lett görbe,

- 20 mikor hosszú utat tett meg (tkp. rövidített meg).

Azután németek, tatárok jöttek a leányt kérni.

A leány anyjának kezdett könyörögni:

«Anyuskám, anyám! válts ki engem, válts ki.»

— Hát mivel vált(s)alak ki?

25 «Istállódban (istálló közepén)[van] legkedvesebb tehened.»

Az anya feleli (mondja) leányának:

— Annyit te magad nem érsz meg.

Akkor a leány atyjának kezdett könyörögni:

«Apuskám, atyám! válts ki engem, válts ki.»

30 — Mivel váltalak ki téged?

«Istállódban van legkedvesebb lovad.»

Az atyja megint mondja:

— Annyit, lányom, te magad nem érsz meg.

Akkor a leány testvérének kezdett könyörögni:

35 «Bátyám, bátyám, válts ki engem, válts ki.»

— Mivel váltalak én ki?

«Istállódban van legkedvesebb lovad.»

A testvére megint mondja:

— Annyit, húgom, te magad nem érsz meg.

40 Akkor a leány sógornőjének is kezd könyörögni:

«Anyuskám, ángyom, válts ki engem, válts ki.»

— Mivel váltalak ki téged?

«Kamrádban jó (tkp. orosz) posztóból való bundád és jó posztóból való kabátod lóg.»

45 Az ángya megint mondja:

— Annyit te magad nem érsz meg.

Akkor a *tšoźman* leányt a németek, tatárok el is vitték.

Jegyzetek. E dalt közlöm egy Керчмья (*ker-tšomja*) falvából (a *Viesegda* felső folyásánál) való asszonytól tanulta.

1. *tšoźman* helyett *tšuzman*-t is mondanak. ЛУТКИН (Зырянский языкъ 161—2) szintén Usztsziszolszkból közöl egy dalt, melynek minden versszaka így kezdődik: *tšuzmer nile, tšabane, tšabane!* a mit így fordít: 'дочка горностая, Чябанэ, Чябанэ!' és utána WICHMANN (SUS. Aik. X. 66): «*Čabanö, Čabanö, die Tochter des Hermelins!*» ЛУТК. *tšuzmer*, WIED. *tšuzmar, tšuzmör, tšuzmor* (P., U.), GEN. *čuzmör*, WICHM. (FUF. III. 125) *tšuzmer*

'Hermelin' (~ votj. *čozmār*, Sar. *čozmār*, *čozmār* MUNK. VotjSz.) ma az usztsziszolszki nyelvjárásban ismeretlen; a hölgymenyét neve ott *šed-bež* 'fekete fark'. Попов meg (Зыряне и зырянскій край 56. l.) egy «*tšur bež niłei! tšabanež, tšabanež!*» kezdetű dalt közöl, a melynek eleje a mi dalunkhoz hasonlít, a folytatása azonban a ЛУТКИН dalához áll közelebb. A *tšur*-ról megjegyzi, hogy «слово 'Чурь' неизвестно». | 4. *loka* (tkp. 'rosszul'): 'nagyon, meglehetősen (порядочно)'; *kesež* < orosz *косой* | 10. 'у тебя горбъ большой' | 11. *iždžini, iždžini* 'увеличиться, сдѣлаться большимъ; nagyobbodni, nagyobbá lenni' | 18. *tšukla* 'görbe'; pl. *tšukla kok* 'кривая нога, кривоногий', *tšukla pu* 'кривое дерево' | 19. *tšukiltšini* 'искривиться, согнуться' | 20. *džehjedni* 'укоротить, сократить, сдѣлать короче; megrövidit, rövidebbé tesz'; *kuž tui džehjedigen* 'длинный путь коротаючи' | 23. *veštj* 'выкупи'* | 25. *tai* 'вѣдь, дескать, де' | 27. *si-don on sulav* 'столько не стоишь' | 40. *moň* 'невѣстка; meny' és éppúgy mint az oroszban (anyám menyе >) 'sógornő, ángy' | 43. *žitnik* 'житница, амбаръ' (vö. votj. Kaz. *kenāš*, Sar. Glaz. Mal. *kenos, kānos* 'csűr, kamra, éléskamra' és *diš-kenas* 'ruhatár' MUNK. VotjSz. 142, 397.) | 43—44. *rotš-nož* 'хорошее сукно изъ Россіи'; *dukes* 'зипунъ'.

Vö. még a Rogovtól (Опытъ грамматики пермяцкаго языка 154—155. l.) közölt dalt, a melynek hasonló a tárgyá (újra közölve Ugor Füzetek 2. «Zürjén nyelvmutatványok» 69—70. lapján).

Találós mesék.

1. *bi-šelema, va-ruškua, irgen-plattea*. — *samevar*.
2. *bi-voma, va-zobja, koltsuznež-plattea*. — *samevar*.
3. *bid kerkain šura mes*. — *samevar*.
4. *bid kerkain oš-lapa*. — *patš-tšiškan liš*.
5. *bid kerkain vija maňan*. — *skeverda*.
6. *bid kerkain kos seštšen*. — *ekeňtša štekle*.
7. *bid kerkain oš-tuša*. — *gir*.
8. *džola, džola baba da bidsenes vure i ve,tše*. — *jem*.
9. *džadž dorin goz mol*. — *šin*.

* Vö. «Die Braut wird nicht den Eltern, sondern der *vež an* oder dem *vež aj* abgekauft (*veštini*)....» NALIMOV, SUS. Aik. XXV₄: 23.

10. *džadž ulin va kukaň. — kiv.*
 11. *etik baba dudnikse rutle, rutle, da vek oz rutilist. —*

pivsán-gor.

12. *etik peduška vilin komin molodets küleni. — mati,tsa.*
 13. *gid-tir iz a etik bež. — nan-zir.*
 14. *gebets-pos ulin ul kukaň tsuzjase. — kiv.*
 15. *i,tset, i,tset its-mon bidenes verme pastedni. — jem.*
 16. *ilin, ilin vev gerdle, síjes-domse tattse kolema. — písme.*
 17. *jai-kerebja, jai-tomana, jai-klutšen vošse. — maňan.*
 18. *kerkain luik-laik, ivlain guň-goň. — tšin.*

19. *kik síš jiln gen-mešek. — tšipan.*
 20. *kud-tir šeg da kik lišnei. — ko,džurjas da šondi i telis.*
 21. *kuž muzik vož i lun jurbite. — zipka-laikan.*
 22. *kuž, kuž mužik da lun i vož koprase. — laikan.*
 23. *lunin nol-koka skamja, vojn kemutina. — pon.*

24. *mežais kert, tšeris litem, vais dona. — skeverda, blin, vii.*

25. *mi,tsa, mi,tsa its-mon da štenlan banen küle. — tšer.*
 26. *more vomer kert megiren nuđema. — vedra-vorop*

(vedra-vug).

27. *muis dona, dona, a borjis ješse dona. — kuž tšišjan.*

28. *peris, peris baba lunnas šerdiše a voinas šerđin ulas pire. — šin.*

29. *peris, peris starik vek kemaše, a tom molodetsis krug ki,tšovtas. — bi da tšin.*

30. *sen sunis geredtem, tašti pidestem. — patš-truba.*

31. *sed ver šerin gerd-ga,tsa je,džid-derema muzik sulale. — kidž.*

32. *sed ver šerin pon uvttse. — tšer-ši.*

33. *sed ver šerin peltem pon uvte. — tšer-ši.*

34. *sed ver šerin jurtem kerka. — pes-tšipas.*

35. *sed vev pišje, gerd vev vettse. — tšin i bi-kin.*

36. *sed voronei vev pišje, dodse da vošse kole. — tuvsov-va (tulissa-va).*

37. *šurs-koka da šo-koka, šten-berdtęg oz ešji. — ros.*

38. *tšukla pu vilis šela kušteni. — petškem.*

39. *ver šer verin sed skeverda. — bi-pur.*

40. *ver šer verin peltem pon uvttse. — tšer-ši.*

41. *vere kaje, gorte vi,džede; gorte lokte, vere vi,džede.*
— *tšer.*

42. *vot voitištas, to voitištis, vek oz voitišt.* — *iserga.*

43. *zalavka-tir je,džid tšipan.* — *piń.*

44. *želeb dorin kos tásti.* — *teliš.*

1. Szíve tűz (tűz-szívű), hasa víz, ruhája réz. — A szamovár.

2. Szája tűz (tűz-szájú), belseje víz, ruhája pánczél. — A szamovár.

3. Minden házban szarvas tehén. — A szamovár.

4. Minden házban medve-talp. — A kemenczesepró.

5. Minden házban vajas *mańan*.* — A serpenyő.

6. Minden házban száraz *se,tšen*-lepény. — Az ablaküveg.

7. Minden házban medve teste. — A mozsár.

8. Kicsike-kis asszony és mindent varr és csinál. — A tű.

9. A polcz szélén egy pár (két) gyöngy. — A szem.

10. A polcz alatt vizes (nedves) borjú. — A nyelv.

11. Egy asszony foltozza meg foltozza ruháját, és soha nem tudja megfoltozni. — A fürdőkamra-kemence.

12. Egy vánkoson harmincz legény fekszik. — A mestergerenda.

13. Egész akol tele juhval, de csak egy fark. — A kenyér-(sütő-)lapát.

14. A padló alatt vizes (nedves) borjú rugdalózik. — A nyelv.

15. Kicsike kis menyecske mindenkit tud ruházni. — A tű.

16. Messze, messze nyerít egy ló, szerszámát itt hagyta. — A levél.

17. Húsból való skatulya, hús-lakattal, húsból való kulccsal nyilik. — A *mańan*.*

18. A házban (bent) kavarog (hullámzik, inog), kint ki-egyenesedik. — A füst.

19. Két gyertyán tollas zsák. — A tyúk.

20. Egész kosár tele bokacsonttal és azonkívül még kettő (két fölösleges). — A csillagok, nap és hold.

*) *mańan* 'membrum muliebre'.

21. Hosszú ember éjjel-nappal hajlong. — A böleső rúdja.
22. Hosszú, hosszú ember és nappal és éjjel hajlong. — A böleső rúdja.
23. Nappal négy lábú pad, éjjel lóiga-vánkos. — A kutya.
24. Széle (határa) vas, a hal szálka nélkül való, a vize drága. — A serpenyő, lepény, vaj.
25. Nagyon szép menyecske és arcczal fekszik a fal felé. — A fejsze.
26. Tenger fölött vasív tartja (tkp. vasívvel van vezetve). — A vödör akasztóíve (fogója).
27. A földje nagyon drága, de a szegélye (széle) még drágább. — A törülköző.
28. Egy öreg asszony nappal szítál és éjjel a teknő alá megy. — A szem.
29. Egy öreg ember mindig felhúzza a cipőjét, a fiatal legény pedig köröskörül kering. — A tűz és a füst.
30. Ínból való fonál csomó nélkül, csésze fenék nélkül. — A kémény.
31. Sötét erdőben vörös-nadrágú, fehér-ingű ember áll. — A nyírfa.
32. Sötét erdő közepén (erdőben) kutya ugat. — A fejsze csapásai (tkp. zaja).
33. Sötét erdő közepén süket kutya ugat. — A fejsze csapásai (tkp. zaja).
34. Sötét erdő közepén tető nélküli (fej nélküli) ház. — A farakás.
35. Fekete ló fut, vörös ló utána fut. — A füst és a szikra.
36. Fekete ló elfut, a szánját és a rúdját itt hagyja. — A tavaszi víz.
37. Ezerlábú és százlábú, fal nélkül nem áll meg (nem lóg). — A seprő.
38. Görbe fáról császármadarat koppasztanak le. — A fonás.
39. Erdő közepén fekete serpenyő. — Farakás (helye).
40. Az erdő közepén süket kutya ugat. — A fejsze csapásai (tkp. zaja).
41. Az erdőbe megy, haza felé néz; haza jön, az erdő felé néz. — A fejsze.

42. Íme csöppen, íme csöppent, sohasem csöppen (le). — A fülbevaló.

43. Egy láda tele fehér tyúkkal. — A fog.

44. Az ereszcatorna mellett száraz esése. — A hold.

Jegyzetek:*) 1. *ruš-ku* 'животъ, брюхо'.

2. *va-zobja* 'съ водяной внутренностью'; *kolt'sužnei* < orosz кольчужный; *platte* < orosz платье.

3. *šura mes* 'рогатая корова'.

4. *oš-lapa* 'медвѣжья лапа'; *lis* 'хвоя, вѣтви хвои, древесная игла'; *patš-tšiskan lis* 'помело', ЛУТК.: 'хвоя которую очищаютъ внутренность печи'. Vö. ЛУТК. *bid kerkain oš lapa* 'in jeder Stube eine Bärenlatze' (WICHM. SUS. Aik. X: 80).

5. *skeverda* < orosz сковорода 'серпень'.

6. *se,tšen* < orosz сочень = 'лепешка какъ блинь'; *ekentša* < orosz оконница; *štekle* < orosz стекло. Vö. ЛУТК. *bid kerkain kos se,tšen*. — *eš'in* 'in jeder Stube ein trockener Fruchtfladen. — Das Fenster'.

8. Vö. a 15. találós mesét.

9. *džadž dorin* 'на краѣ полки'. Vö. ЛУТК. *eš'in vilin mol' goz* 'oberhalb des Fensters ein Paar Perlen'.

10. L. 14. tm.

11. *dudnik* egy ruhának a neve, vö. WIED. *dubnik* 'mit Eichenblättern gefärbter Sarafan (Weiberkleid)' (orosz eredetű szó). Vö. ЛУТК. *peris, peris en, semin nemtšez demsg* 'ein altes, altes Weib wird ihr ganzes Leben geflickt'. — A fürdőkamra «kis, alacsony, ólszerű helyiség, melynek az igen kicsiny ajtón kívül összes nyílása egy födéllel ellátott szelelő lyuk, az ajtó mellett egy kis tűzhely van, melyen nagy kődarabokat izzítanak, ezeket hideg vízzel leöntve iszonyú gőz támad a kis helyiségben — melyhez meleg vizet úgy nyernek, hogy ugyancsak az említett tűzhely fölé nagy katlant függesztenek» (MUNK. VotjSz. 728). Ilyenfajta tűzhely köveiről van szó e találós mesében.

12. *peduška* < orosz подушка; *matičša* < orosz матица. Vö. votják *odig šuri viujin kuamin turi*. — *vöudet* 'auf einer Stange dreissig Kraniche. — Die Zimmerdecke' WICHM. WSpr. II:24. — L. még POPOV, Зыряне и зырянскій край 57: *komjn vok kuleni***) *etik jur-les vilin* '30 legény fekszik egy vánkoson.' (A mennyezet.)

*) Néhány helyen, a hol ЛУТКИН gyűjtéséből nem idézhetem megfelelő példát, MUNKÁCSI és WICHMANN votják gyűjtéséből veszem a zürjén találós mesét megvilágító példát.

***) POPOVNÁL hibásan *kulani*.

13. *nán-zir* 'деревянная лопата для печенія хлѣба'. Vö. LUTK. *gid tir iz, bežis-ne eti.* — *nánjas patšín, zir* 'der Stall voll von Schafen, aber nur ein Schwanz. — Die Brote im Ofen und der Brotschieber'.

14. *gebetš-pos ulin* 'подъ лѣницей голбца'; *gebetš* < orosz голбець; *tsužjásé* 'пинается, брыкается'. Vö. LUTK. *džodž (gebetš pos) ulin va kukan* 'unter dem Fussboden ein Wasserkalb'.

15. Vö. LUTKIN: *i,tšet, i,tšet itšmoń, pastede-ne bidenes* 'ein kleines, junges Weibchen, bekleidet doch alle' (WICHM. SUS. Aik. X: 81).

16. *šijes-domse* 'сбрую'; *šijes* 'хомуть'; *lóiga*; *dom* 'поводъ, узда; kantár, fék'.

18. *luik-laik* 'колебаться'; vö. *laikjavni* 'качаться, колебаться, колыхаться'; *reng, ring, hullámzik*; *guń-goń* 'выпрямиться; kiegyenesedik' («a kakasról is mondják»); vö. WIED. *guń-goń kerni* 'sich stramm halten'. Vö. LUTK. *kerkain luj-luj, illain guń-goń* 'въ избѣ лѣниво-лѣниво, а на дворѣ бойко; in der Stube langsam-langsam, draussen geschwind-geschwind'.

19. *mešek* < orosz мѣшокъ. Vö. LUTK. *kik síš vilin gen šepis* 'ein Federsack auf zwei Kerzen'.

20. *šeg* 'лодыжка'; *lišnej* < orosz лишній. A 'csillag' jelentésű *ko,džuv* (~ votj. Sar. *kizili*, Mal. *kizili*, Kaz. Glaz. *kizili*) szóval azonos alakú a *ko,džuv-kot* 'hangya' szó előrészé (~ votj. Sar. *kužili*, Mal. *kužili*, Kaz. *kužili*, Jel. *küžili*). Közlöm mármost rosszul emlékezővén a megfejtésre, a tm. megfejtéseül ezt mondotta: *ko,džuv-kot-poz da šondi i telis* vagyis 'муравьиное гнѣздо, солнце и мѣсяць' ('hangyaboly, a nap és a hold'). Nyilván összetévesztette a két *ko,džuv* szót. A «*ko,džuvjas da š. . .*» megfejtést már nyelvmesteremmel állapítottuk meg.

21. *zipka* < orosz зыбка ('люлька, колыбель'); *laikan* (WIED. 'Schaukelwiege', LUTK. 'люлька') 'гибкий шестъ, на который привѣшиваютъ люльку, на которомъ качается дѣтская колыбель (az a hajlékony rúd, a melyre a bölcsöt ráakasztják)'. Ennek a hinta-bölcsőnek a szerkezetét l. MUNK. VotjSz. 735 («egy erős, hajlékony rúd, melynek egyik vége a mestergerendához van erősítve, míg a másik szabadon inog; továbbá egy . . . kosárka, mely kötéllel van felfüggesztve az említett rúd szabad végére; beletevén a gyermeket a bölcsőbe, mindenféle irányban ringás támad különös ringató személy hozzájárulása nélkül»).

22. *koprásé* 'кланяется, гнется'; *mužik* < мужикъ (az orosz szóban *i* hangzik ugyan, az egyik nyelvmesterem azonban következetesen *mužik*-nak ejtette a szót, pl. a 21. és 31. tm.-ben.) Vö. 21. tm.

23. *skamja* < orosz скамья; *kemutina* < orosz хомутина.

24. Vö. LYTK. *tserijs litem, vais sedž, va-doris kert.* — *keldim, vij, skevereda* 'der Fisch ist ohne Gräten, das Wasser ist klar, der Strand ist eisern. — Der Löffelkuchen, die Butter und die Pfanne'.

26. *megir* 'дуга'; a két szekérrudat összekötő ív, parabola alakú fa a lóigán'; *megiren nudema* 'дугой протянуто'; *vedra-vorop, vedra-vug* 'ручка ведра'. Vö. LYTK. *ti vomjn kert megir* 'über einem Teich ein eiserner Bogen'. WIEDEM.: *ti vomjn kert-megir sulale* 'über einem Teich steht ein eiserner Bogen d. h. ein Eimer' (WIED. 169).

27. *bor* 'межа'; *kuž tšišjan* 'полотенце'. A törülköző vége drágább, mert ki van himezve.

28. *šerdiše* 'свѣтъ'; *šerdin* 'ночва, лотокъ; съяльница'. A szitalás a szemhunyorgatásra vonatkozik.

29. *kemáše* 'обувается'. Vö. LYTK. *eti vokis munas, jen kija gegerti ki,štoltas, medis pir-na mededtše.* — *patš lomtišem* 'ein Bruder geht und geht den Himmelsrand umher, ein anderer rüstet sich noch aus. — Der brennende Ofen'; *voják: atajez kuttšáškisa káloz, pižez kuzonε vuoz.* — *tšinyen tšl* 'der Vater zieht seine Bastschuhe an und bleibt nach, der Sohn erreicht (indessen) Kasan. — Das Feuer und der Rauch'; — *gurez kenžisa ug vuvi; tšinyiz o'uo kiti vuε* 'bei der Heizung bleibt der Ofen an seinem Platz (eig. kommt nicht an), der Rauch kommt wer weiss wohin' WICHM. II: 13, 14.

30. 'жильная нитка безъ узла, чашка безъ dna'. *truba* < orosz труба.

31. Vö. LYTK. *šed ver šerin gerd gačša sulale.* — *kodir šumed kulasni, kidž pu gerd kolē* 'steht mitten in dem düstren Walde mit roten Hosen. — Wenn man die Birkenrinde wegnimmt, bleibt die Birke rot stehen'. Tehát fönt még fehér, lent vörös.

32. *tšér-ši* 'стукъ топора'. Vö. LYTKIN: *šed ver šerin ponultše.* — *pes keralem* 'mitten in dem düstren Walde bellt ein Hund. — Das Holzhauen'. L. a 33. és 40. találós mesét.

34. Vö. LYTK. *šed ver šerin jurtem kerka* 'mitten in dem düstren Walde ist eine Stube ohne Dach'.

35. Vö. LYTK. *šed mes pišje, gerd mes vetšje.* — *patš lomtišem* 'eine schwarze Kuh entläuft, eine rote*) Kuh folgt nach. — Der brennende Ofen'.

36. *vož* 'оглобля; kétágú szekérrúd'; *tulissa va, tuvsov-va* 'весенняя вода'. Vö. LYTK. *vevis geñite (redte), dođ ož suvave.* — *šor* 'das Pferd läuft, die Gabeldeichseln bleiben da. — Der Fluss'.

*) A fordításban tévedésből «weisse» van.

37. *šten* < orosz *стѣна*; *šten-berdteg* 'безъ стѣны'; *ros* 'голикъ, метла'. Vö. *LYTK. so koka, sultni-ne oz vermi kerka berde* 'hundertfüssig, aber kann an die Wand der Stube sich nicht stellen'.

38. *kuštini* (*kuš* 'kopasz') 'megkoppasztani; общипать'. Vö. *votják: ullasán kaban gíbdaloz. — kuž kuläsmä* 'az asztag alulról rothad. — A szösz kevesbedik (t. i. alulról a fonásnál)'; *dumät-jilin val kwajoz. — čersäm* 'a kötőfék fölött hízik a ló. — Fonás (a mennyiben t. i. az orsón a czérna mindinkább szaporodik s az által az orsó «a ló», előbbi «kötőfeke fölött» vastagodik)' *MUNK. VotjNépk. 37—40.*

39. *bi-pur* 'мѣсто, слѣдъ костра; elégett farakás helye, nyoma'.

41. Vö. *LYTK. vere munas — gorte vi,džete; veras uvtas- uvtas, gorte munas; munikas — vere vi,džete; gorte vorkas — vabiš uvtę vodas* 'geht in den Wald — sieht nach Hause zu; bellt in dem Walde, geht nach Hause — sieht beim Gehen nach dem Walde zu; kommt nach Hause — und legt sich schlafen unter die Bank'.

42. Vö. *LYTK. ti vojtište, ta vojtište, kodir-ke-ne oz vojtišt* 'es träufelt hier, es träufelt da, es tröpfelt jedoch niemals'. A cseppalakú fülbevalóról.

43. Vö. *LYTK. sunalabiš tir je,džid tšipan* 'die Truhe voll weisser Hennen'.

44. *želeb-dorin* 'на концѣ жолоба'. Vö. *LYTK. želeb dorin** *tes tašti* 'bei der Dachrinne eine Breischüssel'.

*) *LYTK. дарын* (és a rajta alapuló *darin* *SUS. Aik. X:35*) természetesen sajtóhiba.

Monda.

karnana niv.

*olisni-vilisni peris gozja. nalen veli etik niv. mamis silen
kulis. batıs vavis med getires. its-in kutis nivse kedzovtni. ettsid
sijes vala istis. kor sije loktis gortas, kerkae sijes ez ledz. püksis
niv edzes dore, kutis šivni:*

*«its-inej, its-inej! ledz-te mene!
voj-telen telede, lun-telen bigede,
ji-zeren zere.
keres vilin kejin omlale.
kerkaei vevtem, stenej ordestem.
ledz-te mene!»*

its-inis sijes ez ledz. niv kutis telisli vezjisni:

*«telisej, telisej, bošt-te mene!
voj-telen telede, lun-telen bigede,
ji-zeren zere.
keres vilin kejin omlale.
kerkaei vevtem, stenej ordestem.
bošt-te mene!»*

*telis si vilin zalittsis, ledzsis i boštis sijes. i eni sije vilis
telis vilin karnana sulale.*

A vízholdó rúddal (álló) leány.

Volt egy öreg házaspár. Nekik volt egy leányuk. Annak az anyja meghalt. Atyja másik feleséget hozott (vett el). A mos-

tohaanya kezdte a leányt gyűlölni. Egyszer vízért küldte őt. Mikor haza jött, nem eresztette be a házba. A leány az ajtóhoz (ajtó elé, tkp. ajtó mellé) ült és énekelni kezdett:

«Mostohám, mostohám, ugyan eressz be!

Északi szél fúj, déli szél jár át,

jégeső esik.

A hegyen farkas üvölt.

Házamnak nincs födele, falamnak nincs oldala.

Ugyan eressz be!»

Mostohája nem eresztette be. A leány a holdnak kezdett könyörögni:

«Holdam, holdam, végy engem [magadhoz]!

Északi szél fúj, déli szél jár át,

jégeső esik.

A hegyen farkas üvölt.

Házamnak nincs födele, falamnak nincs oldala.

Ugyan végy magadhoz!»

A hold megkönyörült rajta, leszállt és magához vette. Az a leány most is a holdon áll vízhordó rúdjával.

J e g y z e t e k : Ezt a mondát Michail Vaszilyevics Latkin közölte velem, a ki viszont egy Klykov nevű öreg vadásztól hallotta a mondát. A monda rövid tartalmát már a tanulmányutamról szóló jelentésemben közöltem (KSz. XII: 258—9).

karnana niv 'дѣвушка съ коромысломъ' | *olisni-vilisni* 'éltek-voltak; жили-были' | *its-in* 'мачиха'. Ez a szót, úgy látszik, ritkán használják. A *мачиха*-nak rendszeren *telka* a neve. Vö. LUTK. *itsaj* 'mostohaapa', *itsin* 'mostohaanya; nagynéne (anya testvére)'; WIED. *its-ai* 'Stiefvater', *its-en (in)* 'Stiefmutter, Tante (Mutterschwester)'; SZAVV. V. *itsen*, S. *itsin*; CZEMBER *itsin*; WICHM. Chr. 59. I. *its*: *its-ai* 'Stiefvater' («kleiner Vater»). | *ke,dzovni* 'ненавидѣть, презирать, пренебрегать, не почитать, не любить; gyűlöl, megvet, nem szeret' | *ledz-te* 'пусти-ка, пусти-же'. Vö. az V. dal 18. sorához való jegyzetet. | *voi-telen telede, lun-telen bigede* 'сѣвернымъ вѣтромъ продуваетъ, обвѣваетъ, южнымъ вѣтромъ обезвѣчиваетъ, вывѣтриваетъ, румянецъ блекнетъ' («elhalványít»)*) | *stengi ordestem*

*) Vö. *voi-telis tele, ali ji-zeris zere?* 'сѣверный вѣтеръ качаетъ, или градомъ сбьетъ?' Роров, Зыряне 55. 1.

‘СТѢНЫ НЕ ПОДБИТЫ, НЕ ОГОРОЖЕННЫ, ДОМЪ НЕ ОГОРОЖЕННА СТѢНАМИ’ | *vezjísni* ‘проситься, отпроситься, предлагаться, насылаться, напрашиваться; kér, kéredzkedik, elkéredzkedik, fölkinálkozok, feltolakodik’ | *si vilin žalittsis* ‘сжалилась надъ ней’.

E mondához vö. a MUNKÁCSITÓL KÖZÖLT HASONLÓ VOTJÁK mondát (*tolejin silis adami* ‘a holdban álló ember’) VotjNépk. 56—57. l. és WASILJEV, SUS. Toim. XVIII : 8.

Népmesék.

1. *diš ivan*.

olisni-vilisni gozja. nalen veli etik niv, sésša etik pi. olisni, olisni. ainis nalen kuli. ajes gualisni, kujimen kolini. pi veli zev diš, en peris, niv-ne itset-na. pi veli setsem diš: pattšeršis ez tšettšiv, pir kuilis. olisni, olisni. itset niv kuli, kolini kuš kiken: en, sésša diš pi. pilen veli nimis ivan, enis šuis diš ivan en. diš ivan pir kuile pattšerin, enis eske zev jona vide: «mij kuilan, mij-ke uđžav». olisni, olisni, kor-ke diš ivan šue enišli: «ene, petški širtšan šert, ketš kiini kaila». en šue: «mem zev musa tai, petška, petška». en petškis. diš ivan pattšeris ledžšis (ledtšis), pondis vetšni širketš. kvait širketš vetšis diš ivan. sésša kor-ke medis diš ivan rase kaini širketšjas puktavni-oktini. rase kajis, širketš puktalis-oktis, kvait-šizimes. diš ivan gorte ber loktis rasiš, kajis bara pattšere, vodis, enli ninem ez šu. puktis-e ez-e ketš-širketšjas. diš ivan kuile-kuile, daške nin das-nol lun pir kuile, ninem oz šu enli. enis šue nin: «kaili nin, mun, širketšjaste kiini-vidlini, mij-ke šedis-e, ez-e». diš ivan paštšis kor-ke, pondis kaini rase širketšjas kiini. kajis, kor-ke vois širketš dine. etikes (eties) kijis, ninem abu pirema, medes kijis, ninem abu, koimedes kijis, ninem abu, noledes kijis, ninem-na abu, vitedes kijis, ninem abu. tšoršis, lokmis diš ivan, bidsen-biden šeláše, med-berja širketš dine munnii pondis diš ivan. med-berja širketšše mij-ke šedema, tidale diš ivanli. diš ivan lovšis, munis širketš dine, ruš šedema širketšše. «ivan, ledž mene. zev iđžid bur kera tenid. ledž, bur mortei, mortanei, ledž, diš ivan!» diš ivan rušliš kivzis, ruššes leđšis. ruš tivk-tivk, diš ivan rušliš kuš bežše addžilis. diš ivan gorte loktis, zev šoga, zev muga piris. «mija me leđzi

ru^tsés, jei jur-sadnam!» bara kajis pattser-serege diš ivan, enli ninem ez šu etaras-medaras. užisni. askias en juale diš ivanlis: «mij-ke-ne sedis, ez širke,šad?» diš ivan šue: «tšev nin, enei, musa enanei. rutš veli šedema, kuš zev jona veli kemise menim: ledž — šue — bur morteji. me jei jur-saden bošti-ke le,đži.» — «tšev, diš ivanei, mija-ne te sijes le,đžin?» diš ivan šue: «zev i,đžid bur kesjis kerni.» — «tšev, rutš ponis nin bur kesjan boštni.» enis vidis, vidis diš ivanes. «enei, vid, kole-ke, en, me sijes le,đži nin.»

olisni, olisni, kor-ke ritin kod-ke goledtše. «ene, vošti, ru^tšid daske lokte.» enis edjendžika voštini petis. voštis, vi,đžede: rutš. «kesjisi, lokti.» enli zev musa loi. pi šue enisli: «vidan veli, so-tai loktis, eni mi kuzan ker.»

rutš pondis šuni: «ivanei, užam ta-lun. aski-ne ente istilam eksi-sar orde deŋga-liddana dozla.» diš ivan šue: «bur-ine.» užisni. seki askias enes isteni eksi-sar orde kert-asika dozla. en šue: «tšev, kittše-ne eksi-sar orde korišid me muna dozla!» rutš šue: «kittše isteni, mun tike, pir, šéšša šu: «eksi-sar ajanei! tenad purt, menam jur. deŋga-liddana dozte korla, jen bogišen kuš šetli.» en šue: «vetla ine».

en munis, piris eksi-sar orde. kiđž rutš veledis, sidž-ne šuis. eksi-sar ordin. eksi-sar šue: «atte, ku^tšem edje ozirmema ivanid. šelemiš šeta, kiđž on šet deŋga liddani.» eksi-sar doz šetis. «bošt, mun, nu.» en doz boštis, šekida verme vaini. vois gorte, zimgis: «nae».

rutš šue: «ken-ke abu-e kujim kujim-ur (kujim kujim-ura)?» en šue: «em.» «no-ko vaili tattše.» en vajis kujim kujim-ura. rutš kujim kujim-ur asik kostas šujis. «na šéšša, pe^tše, ber nu, sar ordad pir, jona zimgebt, šéšša šu: «atte ku^tšema peris mortidlen mini, ku^tšema uš, med asik-kostsid gilale.»

pe^tše munis. kiđž veledis rutš, en sidž-ik keris. piris-ke, zimgis. eksi-sar šue: «aite, ku^tšema ozirmema, bidsen tattše vajema, vi,đžed, gilali šemis. ivan edje ozirmiš loema, ivan edje ozirmiš šušas.» en šuis: «lešid sarli, munis, gorte vois. «pe^tše, mij-ne šuis eksi-sarid?» pe^tše šue: «edje ozirmiš».

rutš šue: «aski bara vetli sar orde, korášni». vois en sar orde. «sar, bur ajanei, bur morteji, lokti me korášni». sar šue: «bur-ine, bur, lešedšam, kiđž on šet ivan edje ozirmiš saje».

lešedťsisni, lun kežle jezen lokni. sar šue: «šéssa gortad, peťše, mun, korav jezes, sek džik loktej».

eň gorte vois, asliš zev musa, eňli. ruťšli viťtale peťše. ruťš šue: «bur ing, bur, kesjīšis-ke šetni niv ivan edje ozirmiš saje».

kad vois, kod lun kežle veli lešedťsema. kemāšisni, pāstāšisni, munni sar orde tšun-ki,ťšāsni. medisni eň, diš ivan, šéssa ruťš tšun-ki,ťšāsni sar orde.

veli kole vudžni ju, sar orde votedž. pukšisni piže kujimen, šéssa vež-an, vež-ašli kole veli pukšini, kole veli vudžni. vudžni pondisni, va šeras kimin voisni, ruťš piž-keja dore talťťsis, piž va šere putkilťťsis. ketāšisni stavnīs, šekida kuš vaiš vermisni petni. vaiš kor-ke petisni, pās-kem stavnīstlen tulge-vijale. sar orde kajisni, pīrisni. ruťš šue: «bur ajanej, sarej, tenad purt, mian jur, so mi vudžni pondim vate, pižis roža velema, stavnim veļim. šekida verim petni, mian stav pās-kem, em-bur, miļ veli vajam šernimiš, kvitīs». sar šue: «ninem, miļ keran, pāstēda, kemedā, si-ponda ninem nin gortedž vetlini. ilin pās-kem ponda veškida vetlini.»

sar pāstēdis-kemedīs stavnise. diš ivanli zev loi musa, miťša pās-kemen pukale, bidsen šejjale. kor-ke seten dir-mišť pukšisni tšun-ki,ťšāsni. tšun-ki,ťšāšisni, edje šue ruťš: «me šéssa mededťšu gorte munni, pežavni itš-mon gozjali, ti gegerte viťškoin. lokte stavnid, koprašā, kora, bur veťše, aijas-eňjas, šéssa miane gazedťšini, juni-šoini». ruťš veledīs diš ivanes, kit lokni jezli.

ruťš petis, munni pondis. munis, munis, iž tšuker panid loi. iž-vi,džišliš ruťš juale: «kodli te iž vi,džan?» — «me vi,džasulan-sarli.» «te en šu sulan-sarli, šu-ne ivan edje ozirmišli. una jez lokteni, on-ke tadž šu, stavnite viasni». — «bur ing, bur — šue iž-vi,džiš — ivanli, edje ozirmišli.» «so, sidž te šu».

ruťš bara vo,dže medis. munis, munis, panid loi porš tšuker. «porš-vi,džiše, porš-vi,džiše, kodli te poršte vi,džan?» šue ruťš porš-vi,džišli. porš-vi,džiš šue: «sulan-sarli.» «te en sidž šu, šu-ne: ivan edje ozirmišli». — «kidž veledan, sidž šua» porš-vi,džiš šue.

ruťš bara vo,dže medis. munis, munis, panid loi vev-tšuker. «vev-vi,džišej, vev-vi,džiš, kodli te vevše vi,džan?» — «sulan-

sar li». ruťš šue: «ie en šu sidž, šu-ne: i van edje ozir-
mišli. on-ke sidž šu, una jezjas lokteni, on-ke sidž šu, stavnite
viasni». vev-vi,džis šue: «bur-ine, bur, te-nog me šua».

ruťš bara vo,dže medis. munis, munis, vois kik-suda zev
i,džid kerka. po,tšes berdas saldatjas sulaleni. ruťš šue saldat-
jasli: «atte, zev una jezjas lokteni tianlañ, stavnite tianes viasni,
on-ke šue: taje kerkajs i van edje ozirmišlen.» bidsen zev
pozšisni. ruťš šue: «lokte, kole-ke džeba». sula n-sar gozja edje
paštášisni, ruťš nuni pondis sula n-gozjags. munisni, munisni,
vois zev i,džid i,džas-tega. eztis ruťš, settše džikedž sottšisni
sula n-gozja.

ruťš munis kik-sudta kerkae; pueni, pežaleni seten i van edje
ozirmišli. vidžišni pondisni jezes, ruťšjas, ottsášisjas, ve,tšisjas.

gegertisni viťškojn i van edje ozirmiš-gozja, petisni
jezen i van edje ozirmiš orde lokni, kole-ke kimin vev-dod!
loktisni, loktisni. panid loi iž-tšuker. sar juale iž-vi,džišliš: «kodli
ižse te vi,džan?» — «me iž vi,dža i van edje ozirmišli».
sar šue: «atte, mında ižis pirtem-pilen menam!» bara vo,dže
medisni munnı jezen. munisni, munisni, panid loi porš-tšuker.
sar juale porš-vi,džišliš: «te kodli poršse vi,džan?» porš-vi,džis
šue: «i van edje ozirmišli». sar šue: «atte, mında poršis
pirtem-pieilen menam!» bara vo,dže medisni jezen. munisni, mu-
nisni, panid loi eš-tšuker. sar juale: «eš-vi,džišež, kodli te eš
vi,džan?» — «me eš vi,dža i van li, edje ozirmišli». sar
šue: «atte, eškis mında pirtem-pilen menam!» bara vo,dže me-
disni jezen. munisni, munisni, panid loi vev-tšuker. sar juale:
«vev-vi,džišež, kodli te vevse vi,džan?» vev-vi,džis šue: «i van li,
edje ozirmišli». sar šue: «atte, mında velis pirtem-pilen
menam!»

bara vo,dže jezen medisni. munisni, munisni, vois kik-suda
kerka, bidsen po,tšes-šurjajasis zarıa. ruťš panid petis jezes
vajedni, jezes ledžni. pirisni jezjas kik-suda kerkae, püksisni
pizan saje itšmoñ-gozja juni-šoyni, gažedťšini. i van li musaid ku
pias, ku-pevas oz ter. seni kurid-torjid, surid! bidsenli kuš
piťškas tupliš, varťšı!

stavnis koddžisni, me sen-ne veli, gažid ku,tšem veli! jui,
šoži, gažedťši, med bur vevse menim sidž-ik-ne šetisni, gorte lokti,
naje-ne eni-na oleni vileni zev bura.

ru,tses-ke addzis sirke,tsis diš ivan, eni-na dolida ole, musaa, lesida, ez-ke ledž, eni-na kole-ke pattšer viljn tupláše.

L u s t a I v á n.

Volt egy házaspár. Nekik volt egy leányuk, azonkívül egy fiuk. Éltek, éltek, az atyjuk meghalt. Az atyát eltemették, hárman maradtak. A fiú nagyon lusta volt, az anya öreg, a leány meg még kicsiny. A fiú olyan lusta volt: a kemenczéről nem kelt föl, mindig (ott) feküdt. Éltek, éldegéltek. A kis leány meghalt, csak ketten maradtak: az anya, azután a lusta fiú. A fiúnak Iván volt a neve, az anyja «Lusta Iván»-nak mondotta. Lusta Iván mindig fekszik a kemenczén, az anyja nagyon erősen szidja: «Mit heversz, dolgozzál valamit!» Éltek, éltek, egyszer lusta Iván mondja anyjának: «Anyám, fonj huroknak való fonalat, megyek nyulat fogni». Az anya mondja: «Nekem ez nagyon kedves, fonok, fonok». Az anya font. Lusta Iván a kemenczéről leszállt, kezdett hurkot csinálni. Hat hurkot csinált lusta Iván. Azután egyszer lusta Iván elindult az erdőbe hurkokat felállítani. Az erdőbe ment, felállított hurkot, hatot-hetet. Lusta Iván az erdőtől visszajött haza, megint felmászott a kemenczére, lefeküdt, anyjának nem mondott semmit se, hogy felállított-e nyúl fogó hurkot vagy nem. Lusta Iván fekszik, fekszik, talán már tizennégy napja folyton fekszik, semmit se szól anyjának. Az anya mondja már: «Menj már, menj, nézd meg (megnézni) a hurkaidat, akadt-e valami (beléjük) vagy nem». Lusta Iván egyszer felöltözött, elindult az erdőbe a hurokból kifogni (a mi bele akadt; tkp. a hurkot fogni). Ment, egyszer azután eljutott a hurokhoz. Kivette az egyiket, semmi se ment bele, kivette a másodikat, semmi sincs, kivette a harmadikat, semmi sincs, kivette a negyediket, még nincsen semmi se, kivette az ötödiket, semmi sincsen. Goromba lett, megharagudott lusta Iván, sőt ki is köpött, az utolsó hurokhoz kezdett menni lusta Iván. Az utolsó hurokba valami akadt, úgy látszik lusta Ivánnak. Lusta Iván föléledt, a hurokhoz ment, róka akadt a hurokba. «Iván, eressz el engem. Nagyon nagy jót teszek veled (tkp. neked). Erressz el engem, jó emberem, emberkém, eressz el, lusta Iván!» Lusta Iván hallgatott a rókára, eleresztette a rókát. A róka lábújjhegyen eltűnt, lusta Iván a rókának csak a

farkát látta. Lusta Iván haza jött, nagyon búsan, nagyon szomorúan bement. «Minek eresztettem el a rókát bolond eszemmel!» Megint felmászott lusta Iván a kemence sarkába, anyjának semmit se mondott sem így sem úgy (sem az egyik oldalra, sem a másik oldalra, értsd: hogy fogott-e vagy nem). Aludtak. Másnapra az anya kérdezi lusta Ivántól: «Nos akadt-e valami hurkodbba vagy sem?» Lusta Iván mondja: «Hallgass már most, anyám, kedves anyuskám. Róka akadt volt, csakhogy nagyon erősen könyörgött nekem: eressz el — mondja — jó emberem. Én bolond észszel fogtam és eleresztettem.» — «Hallgass, lusta Ivánom, minek eresztetted el?» Lusta Iván mondja: «Nagyon nagy jót akart tenni.» — «Hallgass, a rókától akarsz már jót (jótéteményt) kapni!» Az anya szidta, szidta lusta Ivánt. «Anyám, szidj, akár ne, már én eleresztettem.»

Éltek, éltek, egyszer este valaki kopogtat. «Anyám, nyiss ki, talán a róka jön.» Az anya hamar kiment kinyitni. Kinyitotta (az ajtót), látja: a róka (az). «Én megigérttem, eljöttem.» Az anyának ez nagyon kedves lett (értsd: megörült neki). A fiú mondja anyjának: «Szidtál volt, íme hát eljött, most csinálj, a mit tudsz.»

A róka kezdte mondani: «Ivánom, ma aludjunk. Holnap meg elküldjük anyádat a czárhoz pénzolvasó edényért.» Lusta Iván mondja: «Jól van.» Aludtak. Akkor másnapra az anyát elküldik a czárhoz vasabroncsos edényért. Az anya mondja: «Hallgass, hogyan (tkp. hová) megyek én koldusasszony a czárhoz edényért!» A róka mondja: «A hová küldenek, menj csak, menj be, azután mondd: «Czár atyuskám, tiéd a kés (hatalom), enyém a fej. Pénzolvasó edényedet kérem, az istenért, csak add ide!» Az anya mondja: «Megyek már.»

Az anya elment, bement a czárhoz. A hogy a róka kioktatta, úgy is beszélt a czárnál. A czár mondja: «Ejnye, milyen hamar meggazdagodott az az Iván! Szívből adom, hogyne adnám oda, pénzét megolvasni.» A czár odaadta az edényt: «Fogd, menj, vidd». Az anya fogta az edényt, nehezen tudja vinni. Haza jött, lecsapta: «Nesztek».

A róka mondja: «Nincs-e valahol három kopéka (három egy-kopékás)?» Az anya mondja: «Van.» «Nos hát, hozd ide.» Az anya hozta a három kopékát. A róka a három kopékát az

abroncsok közé dugta. «Nos azután, anyóka, vidd vissza, menj be a csárhoz, erősen csapd le, azután mondd: 'ejnye, hogy kiesett a magamfajta öreg ember kezéből, hogy leesett', hogy (a pénz) kiessék az abroncsok közül.»

Az anyóka elment. A hogyan a róka kioktatta, úgy is tett. Bement, földhöz csapta (az edényt). A csár mondja: «Ejnye, hogy meggazdagodott, sőt még ide is hozott (pénzt), nézd, kiesett a pénz. Iván hamar meggazdagodott; 'hamar meggazdagodott Iván'-nak fogják mondani.» Az anya azt mondta a csárnak: «Helyes», elment, haza jött. «Anyóka, hát mit mondott a csár?» Az anyóka mondja: «Hamar meggazdagodott (Iván)».

A róka mondja: «Holnap menj megint a csárhoz, a leányát megkérni.» Odajött az anya a csárhoz: «Csár, jó atyám, jó emberem, leányodat megkérni jöttem.» A csár mondja: «Jól van, jó, beszéljük meg a dolgot, hogyne adnám a leányomat 'hamar meggazdagodott Iván'-nak!» Megállapodtak, hogy egy bizonyos napra jönnek (lakodalmas) néppel. A csár mondja: «Azután menj, anyóka, haza, hívd meg az embereket (a lakodalmas népet), azután pontosan jöjjetek.»

Az anya haza jött; neki magának, az anyának, (ez) nagyon kedves. A rókának elbeszéli az anyóka. A róka mondja: «Jól van, jó, ha megigérte, hogy 'hamar meggazdagodott Iván'-hoz adja a leányát.»

Eljött az idő, a melyik napra meg volt állapítva (az eljegyzés). Fölhúzták a cipőjüket, öltözködtek, hogy a csárhoz menjenek, az eljegyzést megtartani. Az anya, lusta Iván, azután a róka elindultak a csárhoz eljegyzésre.

Át kellett kelniök egy folyón, mielőtt a csárhoz értek. Beleültek hárman a csónakba, azután a nászanyának, a nászapának kellett beülni, kellett átkelni. Kezdek átkelni, körülbelül a víz közepéig jutottak, a róka rálépett a csónak szélére, a csónak a víz közepén (tkp. közepébe) fölfordult. Mindnyájan átáztak, nehezen tudtak csak a vízből kijutni. Valahára (valamikor) kijutottak a vízből, mindnyájuknak a ruhája csurom víz (csurog-folyik). A csárhoz mentek, beléptek. A róka mondja: «Jó atyuskám, csárom, tiéd a kés, miénk a fej, íme mi a folyón kezdtünk átkelni, a csónak lyukas volt, mind alámerültünk. Nehezen tudtunk kijutni, minden ruhánk, holmink, a mit ma-

gunkkal vittünk, élűszott.» A czár mondja: «Semmit sem lehet csinálni, adok ruhát, cipőt; azért nem érdemes (tkp. semmi se) már haza menni. Messze (volna) ruha miatt egyenesen (oda) menni.»

A czár mindnyájukat fölruházta, ellátta cipővel. Lusta Ivánnak ez nagyon kedves lett (nagyon jól érezte magát), szép ruhában (tkp. -val) ül, egyre mosolyog. Valamikor, hosszú idő múlva, leültek ott, hogy megtartsák az eljegyzést. Megtartották az eljegyzést, a róka hangosan mondja: «Én azután elindulok haza, főzni a mátkapárnak, ti forduljatok körben (értsd: esküdjetek meg) a templomban. Jöjjetek mindannyian, könyörgök, meghívlak, tegyetek jót, férfiak-asszonyok, azután hozzánk vigadni, inni-enni.» A róka kioktatta lusta Ivánt, merre kell a (lakodalmas) népnek mennie.

A róka kiment, elindult. Ment, ment, juhnyájjal találkozott (juhnyáj lett vele szemben). A juh-pásztortól kérdezi a róka: «Kinek őrzöd te a juhait?» — «Én a *sulan*-czárnak őrzöm (a juhait).» «Te ne mondd, a *sulan*-czárnak, hanem mondd: hamar meggazdagodott Ivánnak. Sok nép jön, ha nem így mondd, titeket mind megölnék.» — «Jól van, jó — mondja a juhász — hamar meggazdagodott Ivánnak (tkp. Ivánnak, a hamar meggazdagodottnak).» — «Lám, így mondd.»

A róka megint előre indult. Ment, ment, disznócsordával találkozott. «Disznópásztorom, disznópásztorom, kinek őrzöd a disznóit?» mondja a róka a disznópásztornak. A disznópásztor mondja: «A *sulan*-czárnak.» «Te ne mondd így, hanem mondd: hamar meggazdagodott Ivánnak.» — «A hogy tanítasz, úgy mondom», mondja a disznópásztor.*)

A róka megint előre indult. Ment, ment, ménessel találkozott. «Csikósom, csikósom, kinek őrzöd te a lovait?» — «A *sulan*-czárnak.» A róka mondja: «Te ne mondd így, hanem mondd: hamar meggazdagodott Ivánnak. Ha nem így mondd, sok nép jön, ha nem így mondd, benneteket mind meg fognak ölni.» A csikós mondja: «Jól van, jó, te szerinted fogom mondani.»

*) Itt a mese közlője kifejejtett egy részt: a gulyás kioktatását. L. lent (a hol a czár a gulyással is találkozik).

A róka megint előre indult. Ment, ment, jött egy kétemeletes nagyon nagy ház. A kerítés mellett katonák állanak. A róka mondja a katonáknak: «Ah, nagyon sok nép jön ide felétek, benneteket mind meg fognak ölni, ha nem mondjátok: Ez a ház hamar meggazdagodott Iváné.» Mindnyájan nagyon megijedtek. A róka mondja: «Jöjjetek, ha akarjátok, elrejtelek.» A *sulan*-czár és felesége (tkp. a *sulan* czár-pár) gyorsan felöltöztek, a róka kezdte a *sulan*-párt vezetni (elvinni). Mentek, mentek, jött egy nagyon nagy szalmakazal. A róka fölgyújtotta, a *sulan*-pár egészen odaégett.

A róka a kétemeletes házba ment; főznek, sütnek ottan hamar meggazdagodott Ivánnak. Várni kezdték a népet, a róka, a segítők, a készítők (tkp. a rókák, segítők, készítők).

Körüljártak (megesküdtek) a templomban hamar meggazdagodott Iván és a felesége, kimentek a néppel, hogy hamar meggazdagodott Ivánhoz menjenek, talán mennyi fuvar! (értsd: nagyon sok kocsival). Mentek, mentek. Találkoztak egy juhnyájjal. A czár kérdezi a juhpásztortól: «Kinek őrzöd te a juhait?» — «Én hamar meggazdagodott Ivánnak őrzöm a juhait.» A czár mondja: «Ejnye, mennyi juha van az én befogadott fiamnak (azaz: vömnek)!» Megint előre indultak a néppel. Mentek, mentek, disznócsordával találkoztak. A czár kérdezi a disznópásztortól: «Te kinek őrzöd a disznóit?» A disznópásztor mondja: «Hamar meggazdagodott Ivánnak.» A czár mondja: «Ejnye, mennyi disznója van az én befogadott fiamnak!» Megint előre indultak a néppel. Mentek, mentek, ökörcsordával találkoztak. A czár kérdezi: «Gulyásom, kinek őrzöd az ökreit?» — «Én hamar meggazdagodott Ivánnak őrzöm az ökreit.» A czár mondja: «Ejnye, mennyi ökre van az én vömnek!» Megint előre indultak a néppel. Mentek, mentek, egy ménessel találkoztak. A czár kérdezi: «Csikósom, kinek őrzöd te a lovait?» A csikós mondja: «Hamar meggazdagodott Ivánnak.» A czár mondja: «Ejnye, mennyi lova van az én befogadott fiamnak!»

Megint előre indultak a néppel. Mentek, mentek, jött egy kétemeletes ház, minden kerítés-karója aranyból való (aranyos). A róka elébük ment, a népet bevezetni, a népet beeresztetni. A nép bement a kétemeletes házba, asztalhoz ült a mátkapár inni-enni, vigadni. Iván nagyon jól érezte magát (tkp. Ivánnak

kedves a bőrében), nem fér a bőrébe. Ott (volt) pálinka, sör! Mind akár hengereghettek, úszhattak volna benne!

Mind lerészegedtek, én ott voltam, milyen vígság volt! Ittam, ettem, vigadtam, a legjobb lovat nekem úgy (értsd: ingyen) adták, haza jöttem, ők azonban még most is nagyon jól élnek.

A rókát találta lusta Iván a hurokban, most is könnyen, kellemesen, jól él, (de) ha nem eresztette (volna) el, talán még most is a kemenczén hánykolódna.

Jegyzetek: *en* 'женщина; мать; asszony; anya' | *pattšer* 'верхъ печки; a kemencze teteje, felső része, a hol feküdni is szoktak'; *pattšer-sereg* 'уголь на печкѣ; kuczkó, sarok a kemencze tetején'; vö. WICHM. *pattšer-sereg* 'Ecke auf dem Ofen' FUF. III: 122 | *pir kušlis* 'все лежалъ' | *kuli* 'meghalt'; a praet. egyesszámi 3. szem. ragja rendszeren *-is*, de néha *-i* is előfordul; WICHM. (St. 25.) szerint: «I. *-is*, *-ema*, U. V. Peč. S. L. *-is*, *-ema* (S. L. auch *-i*), P. *-is*, *-em.*» | *klini* 'maradtak' alakjához vö. a IV. dal 1. sorához tartozó jegyzetet | *enšis šuis diš ivan en* 'мать звала лѣнивымъ Ивановомъ' | *eške* 'бы' | *širtššan šert* 'пряжа для петель'; *širtššini* 'hurkot csinál; дѣлать петли' | *širketš* 'петля для ловушки', *širkes* id.; *širketšišni* 'ставить ловушки' | *medis rase kaini* 'отправился въ чашу идти' | *puktavni* 'ставить' | *oktini* 'поставить ловушку; eine Falle aufstellen, mit Köder versehen' (WIED.) | *daške* 'можетъ быть' | *kijni-vidlini* 'словить-осмотрѣть' | *mij-ke šedis-e, ez-e* 'что-нибудь пошло ли нѣтъ' | *ninem abu piremā* 'ничего не зашло' | *tšoržis* 'очерствѣлъ, огрубѣлъ; goromba lett'; *lok-mis* 'разсердился; megharagudott' | *bidsen-biden šelāše* 'даже плюется'; *bidsen-biden* 'все. даже' | *tidale* 'видно' | *lovžis* 'ожилъ' | *kivžis* 'послушался' | *tivk tivk vāgu triv-triv* 'скоро на цыпочкахъ' | *kuš* 'только' | *šoga* 'печально' | *muga* 'сумрачно, хмуро' | *jei jur-sadnam* 'глухимъ разумомъ; bolond eszemmel' | *etaras-medaras* 'egyik (erre az) oldalra, a másik oldalra; въ ту и другую сторону' | *askias* 'назавтра; holnapra, másnapra' | *tšev* 'csöndben, csöndesen; hallgass' | *kemmiše veli* 'könyörgött; könyörög (könyörgő) vala; было умоляеть'; vö. WIED.² 202 | *bošti ke le dži* 'я взялъ и отпустилъ' | *rutš poniš nin bur kesjan bošni* 'отъ лисы ужъ добро хочешь, взять'; éppígy: *te me poniš pelza bošan* 'te tölem hasznót, nyereséget kapsz' («ты отъ меня пользу получаешь»); *te poniš né-kuššem pelza oz lo* 'töled nem lesz semmiféle haszon' («отъ тебя никакой пользу не будетъ») | *vid, kolé ke, en* 'ругай хоть нѣтъ'.

golédšše 'брякается, стучится' | *edjendžika* 'поскорѣ' |

zev musa loi 'очень приятно стало' | *vidan veli* 'ругаснь было; szidsz vala'.

eksi-sar 'czár, fejedelem'; *eksi* csak népmesékben fordul elő; vö. WIED. *eksi* 'Herr' (SZAVV. *eksi* 'пань, баринь'), P. *iksi* 'Kaiser, Kaiserin' | *dénga liđđana dozla* 'за счетнымъ ящикомъ, коробомъ' | *bur-ine* 'хорошо'; I. V. dal 18. sor (jegyzet) | *kittse-ne esxi-sar orde korişid me muna dozla* 'куда же къ царю нищая я пойду за ящикомъ' | *mun tike* 'menj', *mungi tike* 'menjetek'. Egyik közlöm szerint a *tike* jelentése talán 'только; csak'. Vö. még *tikeş* 'nur', *med tikeş!* 'sei unbesorgt' WIED. Pl. *med tikeş loktas, a mi kuşam nin siked vermaşni* 'пусть только придетъ, а мы ужъ умѣемъ съ нимъ бороться' ('csak hadd jöjjon, mi már megbirközünk vele, tudunk vele harezolni') | *tenad purt. menam jur* 'твой ножъ, моя голова' (azaz: 'tiéd a hatalom, meg is ölhetsz, ha akarod') | *jen şogis, jen şogişen* 'ради Бога'.

atte 'ахти' | *edje, edjen* 'скоро' | *kidz on set* 'какъ не дашь; hogyne adnad' az általános alany második személylyel van kifejezve; mintegy 'hogyne adná az ember; lehet-e, hogy ne adja az ember' | *şekida* 'тяжело, съ трудомъ' | *zingis* 'брякнула, грохнула, бросила съ шумомъ, сильно' ('ledobta zajjal, erősen') | *nae*: itt a *na* indulatszóhoz a többesszámi imperativus jele járult, mintegy 'на-те' = 'берите, возьмите'.

kujim ur 'három mokus': 'egy kopéka'; *şizim ur* 'két kopéka', *das ur* 'három kop.' stb. Vö. votják: Sar. *şizim koñi* 'két kop.', *das koñi* 'három kop.' stb. (MUNKÁCSI, VotjSz. 186). | *no-ko* 'ну-ка' | *asik kostas* 'az abroncsok közé, az abroncs alá, az abroncs és az edény közé' | *pe,tşe* 'бабушка' | *zingebti* 'брякни объ полъ' | *mini* 'сорвался' | *med gilale* 'пусть выпадеть; úgy dobd le, hogy a pénz kiessék az abroncs alól'.

bidsen itt 'даже' | *şuşas* 'будетъ называться'.

koraşni 'свататься' | *leşedţsam* 'сговоримся, будемъ уговариваться; beszéljük meg a dolgot' | *kidz on set* 'какъ не дашь'; vö. fönt | *dşik* 'непремѣно, точно'.

ţsun-ki,tşaşni 'обручаться; eljegyezni egymást, egymás újjára gyűrűt húzni' (*ţsun-ki,tş* 'gyűrű').

veţ-an 'крестная мать; посаженная мать'; 'keresztanya; nászanya, a ki az esküvőnél a fiatal pár mellett áll' | *şeras kimin* 'около середины' | *keja* 'край лодки' | *taltţsis* 'наступила ногой' | *putkiltţsis* 'опрокинулась' | *tulge* 'течь съ шумомъ' | *em-bur* 'добро' | *veli vajam* 'было несли; vizünk vala' | *şeris, şerin* 'съ собою'; pl. *uiga me şeris, me şerin* 'a könyv nálam van' | *mi keran* általános alany; I. fönt.

stavnise, stavnisse 'mindnyájukat' | *edje* 'громко' | *peţarni* 'стряпать' | *itş-moñ gozjali* 'новобрачнымъ, жениху съ невестой' | *kopraşa* 'кланяюсь'.

sulan-sár talán a *szultán* elferdítése? | *te-nog* 'пò твоemu'.
kik-suda, -sudta 'двухэтажный' | *i, d'zas-tega* 'стог соломьы' |
vidt'sisni, ЛУТК. vitt'sisni, WIED. vitt'sisny 'vární' | *ottsásisjas* 'по-
 мощири'.

kole-ke kimin vev-dod! 'может быть сколько подводъ!' |
pirtem pi 'приемный сынъ; befogadott fiú', a *vó, a kit a csa-*
ládba befogadtak | *ku-pias* 'bőrében' | *ku-pevsas* 'въ кожу; bõ-
rébe', ku-pevsin 'a bőrben; въ кожѣ' | *kurid-tor* ('keserű dolog')
 'pálinka' | *bidsenli kus pit'skas tuplás* 'всѣмъ хотъ въ нихъ вал-
яйся'; tuplás. vart'si általános alany (imperativus) l. fönt.

ru'tses-ke add'zis itt a *-ke* nem 'ha' jelentésű; talán csak
 erősítő, nyomatékosító szócska; vö. fönt is: *bo'sti-ke le, d'zi*.

2. ok-ok-ok.

olis kor-ke krestánin. silen efi pi em. kor-ke bat silen i
kuli. mam zev jona šogse i kor-ke munis gu vile i, tset piisked i
šuuę: «mižla-pe bara batid kuli? ku, tšem-ke remesle vile tenę-pe
ešken kole šetni. ok, ok, ok!» berd'džas. ok-ok-ok i loktis settše
vela gu vilas. «mižla menę korin?» sije šuuas: «me-pe tenę eg
kor.» — «te-pe šižin: ok-ok-ok. me-pe i em ok-ok-okis. ku, tšem
remeslee kole veledni pite, se, tšeme-pe i veledam. kujim vo mišt
ber-vajam.» aski vajas pięs i bara «ok, ok, ok!» berd'džas. «ta-
lun-pe pięs šeta, da šessa add'žila, og nin?» ok-ok-ok loktas.
ok-ok-ok loktis i pięs šetis.

kor-ke i kujim vo loi. gu vile munis mam da berd'dzis:
«ok, ok, ok! pięs add'žila, og nin?» šessa kor-ke ok-ok-ok loktis.
«pir-pe pijanid loktasni.» das-kik guļu loktisni. babali šiuis:
«kod-pe tejad, berji.» baba vi, d'žedis, vi, d'žedis, eties šuuę: «taje-
ke», medes šuuę: «taje-ke». ok-ok-ok šuuę babali: «lok kujim
vo mišt, eni-ke en ted».

kor-ke bara kujim vo kolni kutis. baba zev jona kemme.
med berja kepeikajasse puktale viškoin jenli, med add'žilas «pise.
kor-ke kujim vo tiri. baba munis gu vile. baba berd'dzis: «ok,
ok, ok! pięs add'žila, og nin?» šessa ok-ok-ok loktas settše.
«pir-pe loktasni pijan.» vi, d'žede, lokteni das-kik d'žo, d'žeg. baba
bara šuuę efi d'žo, d'žeges «taje-ke-a», medes šuuę «taje-ke-a». bara
oz ted. «bara-pe kujim vo mišt voli. šessa-ke-pe seki on ted, pite
on add'živ.»

šessa bara kujim vo tirni kutis. eftsíd mamid mune viško

dinti. vitško dinin serej vev sulale. serej vev šuue: «mame, aski-pe me veskid ki vivšaniš loua kvaited vev.» mamli vištalis. mamli raddžik loii. aski gu vile mam i munis. šéssa «ok, ok, ok!» i berddžis. ok-ok-ok loktis settše. «vot-pe, pir loktasni pijanid» šuue. viđžede, lokteni das-kik rev. vevjas stavniš orttšen surtisni. baba veskid ki vivšaniš liddis kvaited vev. babaid kvaited verte liddis da i šuue: «taje-pe». vevli povodas kuttšišis da i nužis. ok-ok-ok šužis: «en-pe zev vivoti vile kaje!» kor-ke guid i koli. velid i neštšišišis babaidliš. šéssa tupiltšišis bok vilad. das-kekjamis areša zon loii. šéssa šuue: «mame-pe, šéssa olam mi.»

kor-ke šéssa i jarmanga. «me-pe vele pertšišiša da te-pe vuzav, mame. domte-pe en šet; domte-ke šetan, me voša.» kor-ke i jarmanga loii. sije zev mišša serej vele pertšišišis. mam ledžšedis (ledtšedis) vuzavni. sili šuueni: «una-e pe koran?» tšan zev vorse baba gegerid. baba šuue: «vit-šo tšelkevei-pe kora. dom-pe og šet. mejam pe ješše kik vev-na em vuzavni.» šéssa dom boštis i baba šetis tšanes. kajis i gorte baba. karta vilas grun-gran munis. piid velema. karta vilas tupiltšišis da bara mort loii. kodli vuzavlis, silen vev biri i biri. nekut ez pet, a biri.

šéssa bara jarmanga mediš. pi bara šuue: «me-pe karej vele pertšišiša, da mene-pe bara vuzav.» sije bara vuzalis vit-šoiš kupetšli i ber gortas munis. dom bara ez šet. šéssa bara kajis gortas. bara grun-gran munis karta-vilin. baba šuue: «bara nin-pe piei lokte.» pi šuue: «vuzalin-pe? mižan pe eni tšišišiša tšelkevei denga. šéssa pe eni bura olam mi. ješše pe meng etšid vuzavli. šéssa pe si-berin getraša. tš-pe annaes vaja.»

kor-ke šéssa koimediš jarmanga voe. mamli šuue pi: «zev-pe loii šog. en-pe bara domte šet.» bara vele pertšišišis. bazar vile ledžšedis (ledtšedis) vuzavni mam. settše loktisni kupetšjas; vevdon juvaleni. sije šuue: «vit-šo tšelkevei-pe.» kupetšjas šornitisni: «tališ pe mi verte boštlim nin.» zev ištetik gerd kušaka dade lakte. sije loktis da juvalis: «velid-pe dona-e?» baba šužis: «vit-šo tšelkevei-pe.» — «šeta-pe i vit-šo.» baba šužis: «dom-povodte pe ved og šet.» dade denga liddis da šuue: «hiš-pe on šet?» veles domnas nužis. piid ez tšekti domnad šetni. babaid settše jejmis da uši. mužikjas babate katedisni gortas. šéssa kor-ke palalis baba. piid ez lok. šéssa zev jona kutis jenli kemmišni, gaške pe pi šure.

sije o k-o k-o kid i nuema veve. kor-ke baba bara vitško dinti mune. nevesta-puis mune baba vodž vilas. serej vev seteni sulale vitško dinad. sije velid šuvas: «anna-pe, mentšim pe domes ledž.» anna boštas da domes i leđžas juršis. vev kutas pišjini. o k-o k-o k vелеma vitškojin. o k-o k-o k kažalas vev leđžemte. šéssa davaj sije veltšini si bersa. kor-ke kutas i suni. serej vev pertšišas ponje. o k-o k-o k pertšišas kejine. bara-na kutis suni o k-o k-o k ponjes. šéssa sije pon tupiltšas da lož džo, džeg. o k-o k-o k tupiltšas orole. vek sije suvede. voas more. džo, džeg pertšišas jerše. o k-o k-o k pertšišas šire. ku, tšem-pe tsarskei dvoretš vestin sluga miškale kelui. kelui piad jeršid tšettšištas da zeletej tšun-kičš lož. širid žiredlas zev edjen da jeršid oz šur. slugajd povžas širšid. keluite boštas da gortas i kajas. sarli kutas vištavni: «me vile pe zev i, džid šir žiredlis.» sije keluite ešlini kutas. tšun-kičšid šure kelui pišid. sije kutas sarli vištavni: «vi, džed-pe, miž vajema menim širid.» sar šuvas: «ladne-pe, bošt-pe da tšunad ši.»

šéssa kor-ke i dāde loktas settše. dādejid juvalas: «tijan nilidli-pe taj šurgma tšun-kičš da miž-pe korad, sije i šeta.» nivliš koreni tšun-kičš. niv oz šet tšun-kičšes. šéssa zev jona korni kutasni. niv skermas da džo, džas laskas tšun-kičšes. tšun-kičš pās mune. tšun-kičš-džin bašmak-kostas piras nilidli. dādejid pertšišas petuke. stavse kokalas tšun-kičš-torte džodžšid. šéssa šuvas: «kodes-pe kesji, sije i šoji.» bašmak-kostšid tšun-kičš-džinid petas, tupiltšas da variš lože. petukte i vartas varišid. varišid tupiltšas da molodetš lože. sar i povžas. sarli šuue: «vot, šuvas, me ki, dži ovli», vištavle. šéssa sarid šuue: «me-pe niles šeta, vai-pe.» — «me-pe og vai. me-pe geles kesjišli, geles-pe i vaja.» šojas, juvas da i mededšas gorte da šéssa getrašas. šéssa eni zev bura ceni.

o k-o k-o k.

Élt egyszer egy paraszt. Neki egy fia van. Egyszer meghalt az atyja. Az anyja nagyon erősen bánkódik és egyszer elment kis fiával a sírra és mondja: «Minek halt meg megint az atyád? Valamiféle mesterségre kellene téged adni. Oh, oh, oh (jaj, jaj, jaj)!» kezd el sírni. *ok-ok-ok* el is jött oda lóháton (lovasúl) a sírhoz (sírra). «Miért hittál engem?» Ő mondja: «Én nem hittalak.» — «Te azt mondtad: *ok-ok-ok*; és én vagyok az *ok-ok-ok*. A milyen mesterségre kell a fiadat tanítani, olyanra fogjuk is

tanítani. Három év mulva visszahozzuk.» Másnap (tkp. holnap) viszi a fiát (fiút) és megint sírva fakad («jaj, jaj, jaj» kezd el sírni). «Ma odaadom a fiamat, és azután fogom-e már látni vagy nem?» *ok-ok-ok* jön. *ok-ok-ok* odajött és [ő] odaadta a fiát.

Egyszer elmúlt (meglett) három év. Az anya a sírra ment és elkezdett sírni. «Jaj, jaj, jaj, meglátom-e fiamat vagy már nem?» Azután valamikor megjött *ok-ok-ok*. «Rögtön jönnek a fiaid.» Tizenkét galamb jött. Az asszonynak mondotta: «A melyik a tiéd, válaszd ki.» Az asszony nézte, nézte, az egyikről (tkp. egyiket) mondotta: «talán ez az», a másikról mondotta: «talán ez az». *ok-ok-ok* mondja az asszonynak: «Gyere három év mulva, ha most nem tudtad (nem ismerted meg).»

Egyszer megint kezdett három év elmúlni. Az asszony nagyon erősen imádkozik; utolsó kopékáit leteszi a templomban istennek, hadd lássa meg a fiát. Egyszer letelt a három év. Az asszony a sírra ment. Az asszony elkezdett sírni: «Jaj, jaj, jaj, meglátom-e fiamat, vagy már nem?» Azután *ok-ok-ok* odajön. «Rögtön — mondja — jönnek a fiaid (fiúk).» Nézi, tizenkét lúd jön. Az asszony megint mondja az egyik lúdról «talán ez az», a másikról mondja «talán ez az». Megint nem tudja. «Gyere megint — mondja — három év mulva. Ha azután akkor sem tudod, nem látod meg a fiadat.»

Azután megint kezdett három év eltelni. Egyszer az asszony elmegy a templom mellett. A templom mellett szürke ló áll. A szürke ló így szól: «Anyám, holnap jobb kéz felől a hatodik ló leszek.» [Ezt] jelentette (mondotta) az anyának. Az anya felvidult (tkp. az anyának vigabb lett). Másnap el is ment az anya a sírra. Azután el is kezdett sírni: «jaj, jaj, jaj». *ok-ok-ok* odajött. «Nézd csak, rögtön jönnek a fiaid», mondja. Nézi, tizenkét ló jön. A lovak mind egymás mellé (sorba) állottak. Az asszony jobb kéz felől megolvasta a hatodik lovat. Az asszony megolvasta a hatodik lovat és így szól: «Ez az.» Megfogta a ló kantárszárát (belefogódzott a kantárszárába) és elvitte. *ok-ok-ok* így szólt: «Ne bízzátok el túlságosan magatokat (ne emelkedjete fel nagyon túlságosan).» Egyszer a sír is elmaradt [mögöttük]. A ló kitepte magát az asszony kezéből (az asszonytól). Azután meghengeredett az oldalán. Tizennyolcz éves legény lett. Azután így szól: «Anyám, ezután fogunk [csak] élni.»

Egyszer azután vásár [volt]. «Én majd — mondja — lóvá változom át, te pedig adj el, anyám. A kantárszárát ne add oda; ha odaadod a kantárszárát, én el fogok veszni.» Egyszer volt is vásár. Ő nagyon szép szürke lóvá változott át. Az anya levitte (leveztette) eladni. Hozzá szólnak: «Sokat kérsz-e?» A csikó nagyon játszik az asszony körül. Az asszony így szól: «Ötszáz rubelt kérek. A kantárszárát nem adom oda. Nekem még két lovam van eladni[való].» Azután vette a kantárszárát és az asszony odaadta a csikót. Az asszony haza ment. Az istállóban zaj hallatszott: a fia volt. Az istállóban meghengeredett és megint ember lett. A kinek eladta [az asszony], annál a ló eltűnt. Semerre nem ment ki, és [mégis] eltűnt.

Azután megint másodszor [volt] vásár. A fiú megint szól: «Én majd pejlová változom át és adj el megint.» Ő megint eladta ötszázért a kereskedőnek és visszament haza. A kantárszárát megint nem adta oda. Azután megint haza ment. Megint zaj hallatszott az istállóban. Az asszony így szólt: «Megint jön már a fiam.» A fiú így szól: «Eladtál? Nekünk most ezer rubel pénzünk van. Azután jól fogunk most élni. Még egyszer adj el engem. Akkor azután megnősülök. Innen [értsd: a faluból] Annát veszem el.»

Egyszer azután harmadszor jön vásár [ideje]. Anyjának mondja a fiú: «Nagyon szomorú vagyok. Ne add oda megint (most se) a kantárszárát.» Megint lóvá változott át. A vásárra vitte az anya eladni. Odajöttek a kereskedők; a ló árát kérdezik. Ő azt mondja: «500 rubel.» A kereskedők beszélnek [egymással]: «Ettől — mondják — mi már vettünk lovat.» Egy nagyon kicsike, piros-öves ember jön. Odajött és kérdezte: «Drága-e a lovad?» Az asszony mondta: «500 rubel.» — «Adok is ötszázat.» Az asszony így szólt: «A kantárszárát azonban nem adom oda.» Az ember leolvasta a pénzt és szól: «Hogyne adnád (adod)?» A lovat a kantárszárral elvitte. A fiú megtiltotta, hogy odaadja a kantárszárral együtt. Az asszony ott elájult és elesett. A parasztok az asszonyt haza vitték. Azután valamikor az asszony magához tért. A fia nem jött meg. Azután nagyon erősen kezdett istenhez imádkozni, hátha megkerül a fia.

Az az *ok-ok-ok* elvitte a lovat. Egyszer az asszony megint a templom mellett megy el. A leendő menyasszony az asszony

előtt megy. Egy szürke ló áll ott a templom mellett. Az a ló így szól: «Anna, vedd le a kantárszáramat.» Anna fogja és a kantárszárat le is veszi a fejről. A ló elkezd futni. *ok-ok-ok* a templomban volt. *ok-ok-ok* észreveszi, hogy a lovat szabadon eresztették. Akkor nosza futott utána. Egyszer utól is kezdi érni. A szürke ló átváltozik kutyává. *ok-ok-ok* farkassá változik át. Újra kezdte *ok-ok-ok* a kutyát utólérni. Akkor az a kutya meghengeredik és lúddá lesz. *ok-ok-ok* meghengeredik [és átalakul] sassá. Mindig a nyomában van (utóléri). Tenger jön. A lúd átváltozik sérinczczé. *ok-ok-ok* csukává változik át. Valamilyen csári palotával szemben egy szolgáló ruhát mos. A sérincz beugrik a ruhába (ruha közé) és aranygyűrűvé változik át. A csuka nagyon gyorsan utána veti magát, de a sérincz nem kerül meg. A szolgáló megijed a csukától. Fogja a ruhát és haza megy. A czárnak kezdi elmondani: «Énrám — mondja — egy nagyon nagy csuka vetette magát.» A ruhát kezdi teregetni (aggatni). A gyűrűt megtalálja (a gyűrű megkerül) a ruhában (ruha közt). Kezdi a czárnak elmondani: «Nézd csak, mit hozott nekem a csuka.» A czár mondja: «Jól van, vedd és húzd az ujjadra (dugd az ujjadba).»

Egyszer azután [az] az ember is oda jön. Az ember kérdezi: «A ti lányotoknak gyűrűt találtak és a mit ti kértek, azt meg is adom.» A leánytól kéri a gyűrűt. A leány nem adja oda a gyűrűt. Akkor nagyon erősen kezdik kérni. A leány megharagszik és a padlóra dobja a gyűrűt. A gyűrű darabokra törik. A gyűrű fele a leány czipőjének egy hasadékába megy bele. Az ember átváltozik kakassá. Mind felcsipegeti a gyűrűdarabokat a padlóról. Azután így szól: «A kit akartam, azt meg is ettem.» A czipő hasadékából a fél gyűrű kijön, meghengeredik és ölyvvé lesz. A kakast meg is öli az ölyv. Az ölyv meghengeredik és ifjúvá lesz. A czár megijed. A czárnak mondja: «Íme, mondja, én hogyan éltem», elmondja. Akkor a czár így szól: «Én odaadom a lányomat, vedd el.» — «Én nem veszem el. Én szegény lánynak ígértem, hogy elveszem, a szegény lányt veszem el.» Eszik, iszik és haza indul és azután megnősül. Most azután nagyon jól élnek.

Jegyzetek: Ezt a mesét közlöm, A. A. CZEMBER, egy Маджа falvából (40 versztnyire Usztsziszolszktól, a Vicsегда közelében) való legény elbeszélése alapján írta le magának.

gu vile 'на могилу' | *remesle* < orosz *ремесло* | *berddžas* 'заплачетъ' | *addžila og nin* 'увиджу нѣтъ ужъ'.

pijanid 'сыновья' | *eties šuue*: «*taje-ke*», *medes šuue*: «*taje-ke*» 'одного скажете: «этотъ можетъ быть», другого скажете: «этотъ можетъ быть»'.

kujim vo kolni kutis 'три года стали проходить' | *med addžilas* 'пусть увидитъ' | *tiri* 'исполнились' | *taje-ke-a vacy taje-ka-a* 'этотъ, кажется'.

mamid, babaid 'аз аныа', *guid* 'а сир' stb. *második személyű determinatio* | *serei zev* 'сѣрая лошадь' | *mamli raddžik loii* 'матери веселѣе стало' (szószerint: 'az anyának vigabb, örvendesebb lett') | *orttšen* 'рядомъ, бокъ о бокъ; sorban, egymás mellett' ('oldal oldal mellett') | *povodas kuttšišis* 'взяла за поводья' | *en zev vityi vile kaje* 'не поднимайтесь очень высоко (не гордитесь)' | *ne.tšišttšis* 'отдернулаcь' | *tupiltšis* 'покатилась, перевернулаcь'.

perttšiša 'сдѣлаюсь' | *dom* 'узда' | *tšelkevei* < orosz *цѣлковый* 'ezüstrübel' (tkp. 'egész') | *meiam pe ješše kik zev-na em vuzavni* 'у меня еще двѣ лошади есть продать' | *karta* 'хлѣвъ, скотный дворъ, закрытое помещеніе для скота и лошадей; istálló; az a földött hely, a hol a szarvasmarhát és a lovat tartják' | *karta-viv* 'соломенная настилка въ хлѣву, полъ въ скотномъ дворѣ; az istállónak szalmával behintett padlója; a ráhintett szalmaréteg' | *zev karta vilin vacy zev kartain* 'лошадь въ конюшнѣ' | *grun-gran, grum-gram* 'шумъ, стукъ'.

mediš 'другой разъ' | *tisá.tša* < orosz *тысяча* 'ezer' | *tás-pe a n n a es vaja* 'отсюда Анну возьму'.

zev loii šog 'очень стало грустно, печально' | *kušak* < orosz *кушакъ* 'öv' | *dáde* < orosz *дядя* (обращеніе не съ родственникомъ, а съ постороннимъ; nem rokonsági név, hanem idegennek megszólítása: 'bácsi, ember') | *dom-povodte pe ved og šet* 'узду-то вѣдь не дамъ' | *kis-pe on šet* 'какъ не дамъ' | *ez tšektš domnad šetni* 'не велѣлъ съ уздой отдавать' | *jeimis* 'одурѣла, потеряла сознание' | *palalis* 'очнулаcь' | *gaške pi šure* 'можетъ быть сынъ найдется'.

nevesta-pu 'будущая невѣста' | *mune baba vodž vilas* 'идеть впереди бабы' | *domes ledž* 'уздуними' | *davai vetšini* 'давай гнаться' | *tsarskei dvoretš vestin sluga miškale keluž* 'противъ царскаго дворца прислуга полощетъ бѣлье' | *keluž piad* 'въ бѣлье' | *ziređlas* 'погонится'.

bašmak-kostas 'въ щель башмака; a czipő hasadékába' | *vartas* 'ударяетъ до смерти' | *me geles kesjišli, geles-pe i vaja* 'я бѣдную общался (взять), бѣдную и возьму'.

3. diš dańe.

kor-ke olis krěštánin. silen kujim pi em: *ivan, vašíle i, dańe, dańe* veli zev diš. bat šuue: «me aski šěśsa kula: šěśsa pe mort eti vojen vole pe užni gu vile.» *dańe* zev lubite gerd-kevja keti. *ivan* šuue: «vetli-pe užni me piddi gu vile; gerd-kevja keti pe neba.» sije munis užni. voi-šer-kad loii bat-gu vilin. bat i šiuśas: «*ivan* pe te?» *dańe* šuue: «*ivan* piddi pe me lokti.» — «te — šuue — kaźtiv: *šivko-burko, meštšanske i voronko.*» sije kaźtilis i lokte *šivko-burko, meštšanske i voronko*, geraiš gerae tšěttše. *dańe* eti pelas pivśis, med pelas pástáśis. *dańe* gortsánis na kivlema, sar-nivlen tšun-kitš vošema. *dańe* vev vilas pukśas da tšun-kitš korśni munas. šěśsa sili tšun-kitš i šure. šěśsa munas gu vilad da veles ber-le, džas.

med lunnas sije musa sar šuue: «kod-pe keni em, bidsen med volas, tšun-kitš pe šurema nin kodli-ke.» jez sar orde tšukertśasni. settše munasni i *vašíle ijas*. sar tšun-kitš ne-kodliš oz addži. šěśsa sar juualis: «kod-ke tian gorte koli, ez?» *vašíle ijas* šuueni: «miian-pe vok em jei-kod, sije gorte koli.» — «se, tšemse pe i koli vaini.»

munisni para velen *dańela*. *dańe* pattšer vilas kuile. *dańe* pattšer vilš oz ledźši. šěśsa sijos ledźśedasni. lok dukes *dańe* pástalas da i petas, da vev vile pukśas. vi, džede, bazar vivoti nuueni. sije šuue: «surtle; tšěttšila.» tšěttśas da šir-vuzaliśjas dine kotertlas da šir-běśkae piralas. ber dodđe kajas šires pś-kemnas. šěśsa vi, džede, gen-lavka tidale. jamsikjases surtedas. jamsikjas surtasni. sije ledźśilas da gen vivoti tupiltśas. šěśsa

dodde ber-puksas. sésása sar dine nuuasni. sar silis juuale: «tsuwi-
kitš pe ted suri, ez?» da ne šuuē: «suri pe.» sar šuuē: «vot pe
me te saje niles šeta.»

kor-ke munalisni jez. da nelis šires važ pás-ke m šiblalisni,
vilis pástedisni i niles šetisni si saje.

da nees sar-žates kutisni šuni, jei sar-žaten. sar kutis sijes
mustemtini. torjen kutis vidžni, omela kutis verdni. sésása verdni
kutis pomejjasnas. da ne lešedis, se tšem šojan puktini, i džid
beška. beškae kutis ledni šojan, a tšis se tšem šojan ez kut šoini.

sésása kor-ke sarlen geštjas tsukertšeni. laktisni sar orde kik
ozir sar-žat. jei sar-žates geštiti ez korni. ozir sar-žatjas ošjišni
kutisni: «mi pe vermam tattše vaini zev i džid, zev bur vev,
ku tšemes ti ne-kod na ene addžile.» sar šuuē: «vaje.» aski sar
kik ozir žates mededis vevla. jei sar-žat šuuē babaisli: «vevla pe
petav, va-kiskalan kebilate vaili.» da ne-getir petas sar orde da
šuuē: «mužik pe taj kitš-ke mede da va-kiskalan kebilate tšektis
korlini.» sar šetas. sésása da ne šires pás-ke m pástalas da munas.
kajas mujas vile. veles po tšes dore domalas. sésása kažtilas:
«šivko-burko, meštšanskei voronko.» šivko-burko
loktas. efi pelas da ne pivšas, med pelas pástasas zev mi tšaa.
sésása vevlis kutas juavni: «tead pe tevariš em, abu?» vev
šuuas: «em pe, da sije pe ne-kodli oz šed. vot — šuuas —, menam
pešin em švinetš prut. sije prutse bošt da niras sije vev kulški.»
da ne sidž i ve tšas. boštas švinetš prut, sije veles addžas da
niras kulškas. sésása šuiš: «važ dedli pe kidž služitin, mem
sidž-že služit.» da ne vev vile pukas, gortlaň meded tšas.

ozir sar-žatjas muneni tuž vivoti, addžasni da šuuēni: «verte
pe on vuzav?» da ne šuuē: «taje pe abu vuzes. mišku-ku tšik-
nite-ke kulannid, taje vev pe šeta.» nija dumažtasni da šuuasni:
«kulam.» meda medisliš i kulasni veršek-pásta. da nelis žeptas
šetasni vev vile. da ne vev šetas, a tšis munas va-kiskalan kebila
berde. kebila vek-na po tšes berdin sulalema, da nees vid tšisema.
sésása da ne gorte voas. kor-ke ozir sar-žatjas i vev vajasni.
askinas una gešt tsukertšasni. ozir žatjas bidsenli veles pet-
kedlasni.

sésása bara kutasni ošjišni: «mi pe vermam zarňija-šura eš
vaini.» sar šuuas: «kesjannid-ke, i vaje.» aski nije medisni. na
berin i da ne meded tšis kebila vilin. zarňija-šura eš bara vavis

šivko-burko. da ne lokni kutis gortlañ. kik ozir sar-žat panid loisni. naje šuveni: «vuzav pe ešte.» da ne šuve: «taje pe abu vuzes. kiknannid-ke pe pelte vundannid, si vile šeta.» kik žat vundasni, zarniia-šura eš vile peljas šetasni.

kor-ke gortas voasni stavniš. sarlen bara una gešt tšukertšasni. ozir sar-žatjas šuvasni: «mi pe vermam zarniia ššeta porš vaini.» nije kor-ke ozir žatjas mededšasni poršla. da ne sidž-že munas poršla. šivko-burko bara vajas da nel zarniia-gena poršes. ozir žatjas panid ložini. bara šuveni: «te pe vuzav.» — «taje pe abu vuzes. idžid kok-tšuinite-ke vundannid, seki porš šeta.» naje dumaitasni da vundasni. zarniia-gena porš vile kok-tšunjas šetasni.

kor-ke i gorte voasni. geš sar-žat petas sar orde. sar šuvas: «te pe pivšan lomti.» pivšan lomtasni da kor-ke i vajmas. sar žatjases medede pivšane. ozir žatjas oz ledžšini. kor-ke kiz-mirden sar ledžšedas. ledžšasni da pertšišni kutasni. da ne tšetš ledžšas. jei sar-žat kutas šuni: «tižan pe ken mišku-ku,ššiknid? to pe mejam žepin mišku-ku,ššiknid.» ozir žatjas povžasni. «kis pe taje (taja) boštis mišku-ku,ššikse?» jei sar-žat stavse nali puk-talas mestae.

askinas jei sar-žat geštjases tšukertas. pizan saje püksedis geštjases. zev idžid taštig ledis betškais pomei, pizan vile puktis. a,ššis e,žžes doras suvtis, tšer kižas boštis. «kodi pe oz kut šoini da ber kutas šoiteg munni, šiš pe i jur šeta.» šessa kor-ke šoišas. pizan sajis petasni, gorte mededšasni. pos vilas petasni, eti vose, med vose.

jei sar-žat eni oleni, medša bures bidseniš.

Lusta Dani.

Élt egyszer egy parasztember. Neki három fia van: Iván, Vaszilyij, Dani. Dani nagyon lusta volt. Az atya mondja: «Én aztán holnap meghalok; jöjjetek azután egy-egy éjjelre az én síromra hálni». Dani nagyon szereti a piros-zsinóros czipőt. Iván mondja: «Menj ki helyettem a sírra hálni; piros-zsinóros czipőt veszek». Az elment meghálni. Éjfél ideje lett az atya sírján. Az atya megszólal: «Iván, te (vagy)?» Dani mondja: «Iván helyett én jöttem». — «Te — mondja — idézz (említsd): šivko-burko, meštšanskei voronko (sötétszürke-sötétpej, polgári

fekete ló)». Ő idézte és jön *šivko-bur* hegyről-hegyre ugrik. Dani az egyik fülében megfürdött, a másik fülében felöltözött. Dani még hazulról hallotta, hogy a czár leányának a gyűrűje elveszett. Dani lóra ül és megy, a gyűrűt keresni. Azután meg is találja a gyűrűt (tkp. a gyűrű meg is kerül neki). Azután a sírra megy és a lovat visszaereszti.

Másnap annak a földnek a czárja mondja: «A ki a hol van, mindenki hadd jöjjön, már valaki megtalálta a gyűrűt». A nép összegyülekezik a czárnál (tkp. a czárhoz). Vaszilyij és Iván is odamegy (tkp. odamennek Vaszilyijok, Vaszilyijék is). A czár nem találta meg a gyűrűt senkinél se. Ekkor kérdezte a czár: «Maradt-e valaki nálatok otthon, vagy nem?» Vaszilyijék mondják: «Van nekünk egy bolond testvérünk, az otthon maradt». — «Az olyat is el kellett (volna) hozni».

Két lóval mentek Daniért. Dani a kemenczén fekszik. Dani nem megy le a kemenczéről. Akkor lehozzák őt. Rossz kabátot ölt Dani magára és kimegy és lóra ül. Nézi, vásár mellett (tkp. vásáron) viszik el. Ő mondja: «Álljatok meg; leszállok». Leszáll (tkp. föláll) és a szurokkereskedőkhöz fut és beleugrik (tkp. bemegy) a szurok-hordóba. Megint fölszáll a szánra szurkos ruhájával. Azután körülnéz, tollas bódé látszik. Megállítja a kocsisokat. A kocsisok megállnak. Ő leszáll és meghengeredik a tollban (a tollon). Azután visszaül a szánba. Azután elviszik a czárhoz. A czár kérdezi tőle: «Megtaláltad-e a gyűrűt, vagy nem?» Dani mondja: «Megtaláltam». A czár mondja: «Lám, hozzá adom a leányomat».

Valamikor elment a nép. Daninak a szurkos régi ruháját eldobták, újból öltöztették és hozzá adták a leányt.

Danit czár-vejének kezdték mondani, bolond czár-vejének. A czár gyűlölni kezdte őt. Elkülönítve kezdte őt tartani, rosszul kezdte táplálni. Azután moslékkal kezdte táplálni. Dani előkészített egy nagy hordót, hogy abba beletegy az afféle ételt. A hordóba kezdte rakni az ételt, ő maga nem ette meg az olyan ételt.

Azután egyszer a czárnak vendégei gyűltek össze. Jött a czárhoz két gazdag czár-vő. A bolond czár-vejét nem hitták meg vendégeskedni (vendégnek). A gazdag czár-vők elkezdtek dicsekedni: «Mi nagyon nagy, nagyon jó lovat tudunk ide hozni,

a melyet még senki közületek nem látott». A czár mondja: «Hozzatok». Másnap a czár a két gazdag vőt elküldte a lóért. A bolond czár-vő mondja a feleségének: «Menj ki lóért, hozd ide a vizet hordó kanczát». Dani felesége kimegy a czárhoz és mondja: «Férjem valahová készül és megparancsolta, hogy elkérjem a vizet hordó kanczádat». A czár odaadja. Azután Dani felölti szurkos ruháját és elmegy. Megy a mezőkre. A lovát odaköti egy kerítéshez. Azután idéz: «*šivko-burko, meštšanskeji voronko*». A *šivko-burko* jön. Egyik fülében Dani megfürdik, másik fülében nagyon szépen felöltözik. Azután kezdi a lótól kérdezni: «Van-e társad, vagy nincs?» A ló mondja: «Van, de azt senki se tudja megkapni (senkinek nem jut). Nézd — mondja —, az én fülemben van egy ólomvessző. Fogd azt a vesszőt és üsd (vele) azt a lovat orron (tkp. orrára)». Dani így is tesz. Fogja az ólomvesszőt, megtalálja azt a lovat és orrára üt. Azután mondotta: «A mint dédatyámnak szolgáltál,*) épügy szolgálj nekem is». Dani felül a lóra, haza felé indul.

A gazdag czár-vők mennek az úton, meglátják és mondják: «Nem adod el a lovadat?» Dani mondja: «Ez nem eladó. Ha hátatok bőrét lehúzzátok, odaadom ezt a lovat». Azok gondolkoznak és szólnak: «Lehúzzuk». Egyik a másikáról lehúzott versok-szélességű (bőrt). Daninak a zsebébe adják a lóért (tkp. a lóra). Dani odaadja a lovat, ő maga elmegy a vizet hordó kanczához. A kancza még mindig a kerítés mellett állott, Danit várta. Azután Dani haza jön. Valamikor a gazdag czár-vők hozzák a lovat. Másnapra sok vendég gyűl össze. A gazdag vők mindnek megmutatják a lovat.

Azután megint elkezdenek dicsekedni: «Mi tudunk arany-szarvú ökröt hozni». A czár mondja: «Ha ígértek, hát hozzatok is». Másnap elindultak. Utánuk Dani is elindult a kanczán. Megint arany-szarvú ökröt hozott *šivko-burko*. Dani haza felé kezdett jönni. A két gazdag czár-vő találkozott (tkp. találkoztak) vele. Ők mondják: «Add el az ökrödet». Dani szól: «Ez nem eladó. Ha mindketten fületeket levágjátok, azért oda-

*) Ez a részlet mutatja, hogy a mese eredetileg hosszabb volt; az elején szó lehetett Dani dédatyjáról és a *šivko-burko*-ról vagy ennek társáról.

adom». A két vő levágja, a füleket odaadják az aranyszarvú ökörért.

Valamikor haza jönnek mindnyájan. A csárnak megint sok vendége gyűl egybe. A gazdag czár-vők mondják: «Mi tudunk aranysörtéjű disznót hozni». A gazdag vők, ők egyszer elindulnak a disznóért. Dani szintén megy disznóért. *Sivko-burko* megint hoz Daninak aranyszőrű disznót. A gazdag vők találkoztak vele. Megint mondják: «Add el». — «Ez nem eladó. Ha a lábatok nagy újját (tkp. nagy láb-újjatokat) levágjátok, akkor odaadom a disznót». Ők gondolkoznak és levágják. Az aranysörtéjű disznóért odaadják a láb-újjakat.

Valamikor haza jönnek. A szegény czár-vő kimegy a czárhoz. A czár mondja: «Fűtsd be a fürdőkamrát». A fürdőkamrát befűtik és valamikor fűtve is van (forró a fürdőkamra). A czár a fürdőkamrába küldi a vőket. A gazdag vők nem mennek le. Egyszer erőszakkal viszi (öket) a czár. Oda mennek és kezdenek levetközni. Dani együtt megy (velük). A bolond czár-vő kezd szólni: «Hol van a hát-bőrötök? Ime az én zsebemben van a hátbőrötök». A gazdag vők megijednek: «Honnan vette ez a hátbőrüket?» A bolond czár-vő mindent a helyére tesz (nekik).

Másnap a bolond czár-vő összegyűjti a vendégeket. Asztalhoz ültette a vendégeket. Egy nagyon nagy tálba rakta a hordóból a moslékot, az asztalra helyezte. Ő maga az ajtó mellé állt, fejszét vett a kezébe. «A ki — mondja — nem fog enni és vissza fog menni úgy, hogy nem evett, annak leütöm a fejét». Azután valamikor vége van az ebédnek. Felállnak (kimennek) az asztal mellől (tkp. mögől), haza indulnak. Kimennek a lépcsőre, egyik hány, a másik hány.

A bolond czár-vő most él, mindenkinél jobban.

Jegyzetek: Ezt a mesét is egy *Маджа* falvából való ember előadása alapján írta le és közölte velem A. A. CZEMBER, a ki a mesének azt a címet adta, hogy «*diš dane jiliš*» («Lusta Daniról»).* *Ilyen* címmel (*Дыш Дана йылысь*) közölte is CZEMBER ezt a mesét, éppúgy mint az itt közölt 7. sz. mesénket is, néhány más mesével együtt a minap megjelent *Кomi мойдан кывъяс. Чукöртъис А. А. Цембер* (azaz: *komi moïdan-*

*) Találóbbr cím lenne: *sivko-burko*.

kiójas. tsukertis A. A. CZEMBER 'Zürjén mesék. Gyűjtötte . . .'
(Устьесыкольск, 1913) cz. 40 lapos kis füzetében, orosz átírással, fordítás nélkül. Átírása, ha nem is pontos és megbízható és sokszor nem is következetes, mégis eléggé érthető. A mesén különben ú. I. néhány kisebb változtatást is tett.

mort eti vojen 'по одной ночи, поочередно, одинъ человекъ на одну ночь' («egy-egy éjjelre, felváltva, egy ember egy éjjelre»); éppígy *mort eti tseren nebin* 'egy-egy fejszét vetünk' (mindegyik egyet). | *gerd-kevja keti* 'коты съ красными завязками' | *šj(u)ásas* 'заговорить' | *kažtjv* 'вспоминай; említsd'; az összefüggés mutatja, hogy itt az a jelentése, hogy 'idézz' (l. KSz. XII. 254) | *šivko* < orosz сивка; *burko* < orosz бурка (бурый 'sötétpej'); *meštšanskej* < orosz мѣщанскій; *voronko* < orosz воронко (вороной 'fekete, hollófekete') | *geraiš gerae* 'съ горы на гору' | *gu vilad* 'a sírra' második személyű determinatio | *ber-le, džas* 'обратно пустилъ, распрягъ и отпустилъ'.

sar orde tsukertšasni 'къ царю собрался' | *vašilejjas* 'V.-ék, V. és Iván'; más példák a többszám ilyen használatára: *me batjasked* (vagy *batjasked*) *muna* 'я съ отцомъ, съ родителями иду; atyámékkal, szüleimmel megyek'; *tamjasked* 'szüleimmel' vagy 'anyámmal és valamelyik családtaggal': 'anyámékkal' (de nem: atyámmal [v. anyámmal] és valamilyen idegennel) | *jei-kod* 'глуповатый (какъ дикій)' | *se, tšemse pe i koli vaini* 'такого и надо (было) привести'.

para velen 'на парѣ лошадей' | *lok dukes* 'худой зипунъ' | *bazar vjti nueni* 'по базару везуть' | *tšettšila* 'встану; fölállok'; *me tšettšila doddiš* 'kiszállok a szánból'; *me ledžšila vev vilis* 'leszállok a lóról' | *šir* 'смола' | *betška* < orosz бочка | *lavka* < orosz лавка | *jamšik* < orosz ямщикъ | *gen vjti tupiltšas* 'по пуху покатался'.

munalisni jez 'ушелъ народъ, разошлись' | *šjibalisni* 'побросали' | *vilis* 'снова'.

sar-žat 'царскій зять' | *mustemtini* 'ненавидѣть, недолюбливать' | *torjen* 'отдѣльно' | *pomej* < orosz помой | *ledni* 'класть'.

geštiti ez korni 'въ гости не пригласили' | *ku, tšemes ti ne-kod na ene adžšile* 'какого вы никто еще не видали' | *kebila* < orosz кобыла | *kaštilas* 'произносить сталь'; l. fönt | *tevariš em, abu* 'товарищъ есть (или) нѣтъ' | *ne-kodli oz šed* 'никому не дается въ руки, никто не можетъ поймать' («senkinek nem adódik a kezébe, nem tudja senki elfogni») | *švinetš prut* 'свинцовый пруть' | *važ dedli kidž služitlin* 'старому дѣду какъ служилъ' (*važ ded* 'старый дѣдъ; предокъ') | *sidž-že* 'также'.

taje abu vuzes 'это не продажный (конь)' | *mišku-ku, tšik-nite-ke kullannid* 'со спины кожу если снимете' | *vershek-pašta* 'съ вершокъ ширины' | *šetasni vev vile* 'отдали за коня'; vö.

u.đžalemis seta, u.đžalem vile seta 'a munkáért adok' | *petked-lasni* 'показали'.

kesjannid-ke i vaje 'общаете такъ и приведите' | *nije*:
Usztsziszolszokban *naje* | *štšet* (egyéb följegyzéseim szerint: *tšet**)
< orosz щеть, щетина | a CZEMBERTŐL mondott *lojini* helyett Cz.
szerint az ő közlője *lojini*-t mondott. (Az említett füzetben is
ЛОВИНЫ van.)

vajmas 'истопилась' | *kiz mirden* 'силой' ('vastag erővel') |
perttšisni 'раздѣваться'.

šoiteg 'не поѣвши' | *jur seta* 'голову отрублю' | *šoisas*
'сѣблось, ѣда окончится' | *pizan sajis petasni* 'изъ за стола
вышли' | *pos vilas* 'на лѣстницу'.

medša bureš bidseniš 'получше всѣхъ, лучше всѣхъ' (tkr.
'a legjobban mindnél, mindből').

4. *ketš da rutš.*

olisni-vilisni ketš da rutš. ketš večšis pev-tšom a rutš večšis
ji-tšom. vois gožem i rutšlen ji-tšomis sili. kutis rutš vezjisi
ketšli: «kečše, tšoje! ledž-te mene patšer vilad». — «og, og!
ačšimes vetlan, pianes sojan». «kečše, tšoje! ledž-te mene gebetš
vilad». — «og, og! ačšimes vetlan, pianes sojan». «kečše,
tšoje! ledž-te mene porog dorad». *dezmis ketš i leđžis ručšes*
porog dore.

rutš kutis ovni-vivni i tedis, miž ketšlen em pos-vođžas vii
i zev kutis kovni sili. so etšid kutis jirkdni. ketš šue: «kodi
jirkedčše?» rutš šue: «mene pirtšini koreni». *petis i pos-vođžis*
vii sojis vilisse. šessa piris. ketš juale: «miž-že nimis veža-
piidlen?» — «vel-dor, kečše, tšoje, vel-dor».

olisni-vilisni. bara rutš bežnas kočšedčše. ketš šue: «kodi-ke
bara jirkedčše.» rutš šue: «bara mene, tšoje, koreni pirtšini.»
rutš petas, vii pos-vođžis sojas džik šerše. šessa piras. ketš
juale: «miž-že nimis veža piidlen?» — «šer-les, tšoje, šer-les».

bara olisni-vilisni. rutš bežen zimgištas. ketš šue: «kodi,
tšoje, zimedčše?» rutš šue: «bara nin mene pirtšini koreni.»
rutš petas pos-vođže i stav viise ponalas ketšliš. piras. ketš
juale: «miž veža piidlen nimis?» — «kuras-karas, tšoje, kuras-*karas».*

* Az említett füzetben CZEMBER is ТИПӨТЯ (= *tšeta*)-t ír.

šěšša olasni-vilasni, keťšli vii kovmas. petas pos-vo,dže, vidlas i vii űetik abu. piras, berdni kutas. «miila-že te šojin, ru,ťšeji, tšojeji, mentšim vijes? ninemen menim pianes verdni.» rutš sošše: «me eg šoi, a,ťšid ken-ke šojin. vai-že, si,dži tedam, kodi šojis: lomtam patš i patšlan sitanen suvtam. kodnimlen vii voitiťtas, sinim i mižaes loam.» patš lomtisni, a muder rutš kolema i,ťšetik vii-tor, keťšliš bež-uvse gušeniik mavitiťtas. patš lomtisni, bilan sitanen suvtisni i keťšlen kutis sitanšis vii voitavni. rutš i šue: «a,ťšid tai viite šojemid.» keťš i miža loi. šěšša muder rutš keťšes i kerkašis vetlis piannas, koűeres. a,ťšis si kerkae ovmedťšis i eni ole-vile.

A nyúl és a róka.

Éltek-voltak egy nyúl és egy róka. A nyúl deszkakunyhót csinált, a róka meg jégkunyhót csinált. Jött a nyár és a rókának a jégkunyhója elolvadt. A róka kezdett a nyúlnak könyörögni: «Nyulam, húgom! eressz engem a kemenczédre.» — «Nem én, nem! engem magamat kiűzöl, fiaimat megeszed.» «Nyulam, húgom! eressz engem a padlóaljadra.» — «Nem én, nem! engem magamat kiűzöl, fiaimat megeszed!» «Nyulam, húgom, eressz engem a küszöbödhez (küszöböd mellé).» Megúnta (megharagudott) a nyúl és a küszöbhez eresztette a rókát.

A róka kezdett élni-lenni és megtudta, hogy a nyúlnak a pitvarban vaja van és nagyon megkívánta (tkp. és nagyon kezdett neki kelleni). Nos egyszer elkezdett kopogni. A nyúl mondja: «Ki kopog?» A róka mondja: «Engem keresztelni hínak.» Kiment és megette a pitvarbeli vaját, a felső részét. Azután bement. A nyúl kérdezi: «Mi a keresztfiad neve?» «Felső-rész, nyulam, húgom, felső-rész.»

Éltek-voltak. Megint kopog a róka a farkával. A nyúl mondja: «Megint zörget valaki.» A róka mondja: «Húgom, megint keresztelőbe hínak engem.» A róka kimegy, a pitvarból megeszi a vaját, éppen a közepét. Azután beme gy. A nyúl kérdezi: «Mi a keresztfiad neve?» — «Közép, húgom, közép.»

Megint éltek-voltak. A róka kopogtat farkával. A nyúl mondja: «Ki kopog, húgom?» A róka mondja: «Már megint keresztelni hínak engem.» A róka kimegy a pitvarba és a nyúlnak az egész vaját megeszi (tkp. befejezi). Beme gy. A nyúl kér-

dezi: «Mi a keresztfiad neve?» — «Összekapart maradék, húgom, összekapart maradék.»

Ezután élnek-vannak. A nyúlnak vaj kell. Kimegy a pitvarba, körülnéz, és nincs ott semmi vaj. Bemegy, sírni kezd. «Miért etted meg, rókám, testvérem, az én vajamat? Nincs mivel fiaimat tápláljam.» A róka tagadja: «Én nem ettem meg, bizonyára magad etted meg. Nos, úgy tudjuk meg, (hogy) ki ette meg: fűtsük be a kemenczét és álljunk farral a kemencze felé. A melyikünknel vaj fog csöpögni, az (tkp. azunk, értsd: közülünk az) lesz a bűnös.» Befűtötték a kemenczét, a ravasz róka azonban meghagyott egy kicsike darab vaját (és) a nyúl farka alját titokban bekeni (vele). A kemenczét befűtötték, farral álltak a tűz felé és a nyúl farából kezdett a vaj csöpögni. A róka mondja: «Magad etted meg hát a vajadat». A nyúl lett a bűnös. Ezután a ravasz róka a nyulat a házából is kiűzte fiaival együtt, szegényt. Ő maga megtelepedett abban a házban és most él-van.

Jegyzetek: Ezt a mesét Frolovné közölte velem. A *vel-dor* kifejezés *l*-jével a különben vicsegdai nyelvjárást feltüntető mesének sziszolai eredetére enged következtetni.

pev-tšom 'избушка изъ досокъ'; *tšom* 'erdei kunyhó' | *vez-
išni* 'проситься' | *tšojei* 'сестрица' | *porog* < orosz пороги | *dez-
mis* 'надоѣло, сердился'.

ponalas 'окончила' | *kuras-karas* 'остатокъ, сгребанное'.

viš kovmas 'масло понадобилось' | *vidlas* 'посмотрѣть' |
ninemen menim pianes verdni 'нечѣмъ мнѣ дѣтей кормить' |
ken-ke 'поди' | *vai-že* < orosz давай-же | *sitanen* 'задницей' |
bež-uvse mavištias 'подъ хвостомъ помазала' | *si kerkae ovmed-
tšis* 'въ его избушку помѣстилась'.

5. *rutš, šokir da bele rum.*

*vazen olisni-vilisni rutš, šokir da bele rum. olisni-vilisni,
nalen nánis biri. pudjášisni, kodli pud use, sijees natškinj i
šoini. šokirli pud usi, sijees natškinj i šoini. bele-rum mededis
ru.tšes tšade orde purtla. rutš kotertis da kotertis tšade orde.*

«*tšadej, tšadej, vai-te purtte, šokires natškinj, bele-rumked
šerjen šoini.*» — «*menam purtid niž, mun-že, vetli jen orde
zudla.*»

kotertas jen orde.

«jenmei, jenmei, vai-te zudte, tsade-purt keslini, sokires natškini, bele-rumked šerjen soini.» — «menam ved zudjid zev šekid. a mun-te, vetli telis orde ešla.»

munis telis orde.

«telisei, telisei, vai-te este, jen-zud kiskini, tsade-purt keslini, sokires natškini, bele-rumked šerjen soini.» — «menam ved eskid nuedištey oz mun. vetli šondi orde zonla.»

kotertis, kotertis šondi orde.

«šondiei, šondiei, vai-te zonte, telis-eš nuedni, jen-zud kiskini, tsade-purt keslini, sokires natškini, bele-rumked šerjen soini.» — «zonmid menam tšig. vetli ketš orde jevla.»

munis, kotertis ketš orde.

«keťsei, keťsei, vai-te jevte, šondi-zon verdni, telis-eš nuedni, jen-zud kiskini, tsade-purt keslini, sokires natškini, bele-rumked šerjen soini.» — «menam ed jelid listitem. vetli-že pi-pu orde pedeňtsala.»

kotertas, kotertas.

«pi-puei, pi-puei, vai-te pedeňtsate, ketš-jev listini, šondi-zon verdni, telis-eš nuedni, jen-zud kiskini, tsade-purt keslini, sokires natškini, bele-rumked šerjen soini.» — «menam ed pedeňtsaid perjitem. mun-te, vetli kužnetš orde tšerla.»

kotertas, kotertas.

«kužnetsei, kužnetsei, vai-te tšerte, pi-pu pedeňtsa perjini, ketš-jev listini, šondi-zon verdni, telis-eš nuedni, jen-zud kiskini, tsade-purt keslini, sokires natškini, bele-rumked šerjen soini.» — «menam ed tšerid dortem, mun-te pelat dore, vodli. me sek kosti dorišta.»

rutš kajas i vodas pelatas. kivse džo, dže, džis nužedas, se, tšema mu, džas. kužnetš pes kleššien topedas rutšlis kivse. kužnetšli kuis i kolas.

A róka, herélt ló és a bele-rum.

Régen éltek egy róka, herélt ló és bele-rum. Éltek-voltak, a kenyerük elfogyott. Sorsot húztak, a kire a sors esik, azt (kell) levágni és megenni. A herélt lóra esett a sors, azt (kell) levágni és megenni. A bele-rum elküldte a rókát a tsade-hoz kérésért. A róka futott és futott a tsade-hoz.

— «*tsadei, tsadei*, add ide a késedet, a lovat levágni, a *bele-rummal* együtt felezve megenni». — «Az én késem tompa, eredj, menj az istenhez köszörüköért».

Fut az istenhez.

«Istenem, istenem, add ide a köszörükövedet, a *tsade* kését köszörülni, a lovat levágni, a *bele-rummal* együtt felezve megenni». — «Az én köszörükövem azonban nagyon nehéz. De eredj csak, menj a holdhoz ökörért».

Ment a holdhoz.

«Holdam, holdam, add ide az ökrödet, az isten köszörükövet húzni, a *tsade* kését köszörülni, a lovat levágni, a *bele-rummal* együtt felezve megenni». — «Az én ökröm azonban nem megy vezető nélkül. Menj a naphoz legényért».

Futott, futott a naphoz.

«Napom, napom, add ide a legényedet, a hold ökrét hajtani, az isten köszörükövet húzni, a *tsade* kését köszörülni, a lovat levágni, a *bele-rummal* együtt felezve megenni». — «Az én legényem éhes. Menj a nyúlhoz tejért».

Ment, futott a nyúlhoz.

«Nyulam, nyulam, add ide a tejedet, a nap legényét táplálni, a hold ökrét hajtani, az isten köszörükövet húzni, a *tsade* kését köszörülni, a lovat levágni, a *bele-rummal* együtt felezve megenni». — «Az én tejem azonban nincs megfejve. Menj a nyárfához fejő-dézsáért».

Fut, fut.

«Nyárfám, nyárfám, add ide a fejő-dézsádat, a nyúl tejét megfejni, a nap legényét táplálni, a hold ökrét hajtani, az isten köszörükövet húzni, a *tsade* kését köszörülni, a lovat levágni, a *bele-rummal* együtt felezve megenni». — «Az én fejő-dézsám azonban nincs kivágva. Eredj, menj a kovácshoz fejszéért».

Fut, fut.

«Kovácsom, kovácsom, add ide a fejszédet, a nyárfa fejő-dézsáját kivágni, a nyúl tejét megfejni, a nap legényét táplálni, a hold ökrét hajtani, az isten köszörükövet húzni, a *tsade* kését köszörülni, a lovat levágni, a *bele-rummal* együtt felezve megenni». — «Az én fejszém nincs megkovácsolva, menj az ágy-polecz szélére, feküdjél le, én azalatt megkovácsolom».

A róka fölmászik és lefekszik az ágy-poleczra. Nyelvét egé-

szen a padlóig lógatja le (tkp. nyújtja ki), úgy elfáradt. A kovács az izzó harapófogóval becsípi a róka nyelvét. A kovácsnak a bőre (a róka bőre) is marad.

Jegyzetek. Egészen hasonló mesét közöl részben SZAVVAITOV nyelvtana alapján ЛУТКИН. A SZAVVAITOV meséje az Ugor Füzetekben is megjelent (II. 43—46). Ez a mese, melyet egy usztsziszolszki asszony közlése alapján Frolovné mondott el nekem, különösen abban különbözik a Szavv.-féléttől, hogy 1. ott csak róka és ló szerepel, itt pedig még *belę-rum*; 2. ott másképen végződik a mese: «Azután a kovács fogót kovácsol, a hód fogát kihúzzák, a fejő-dézsát megcsinálják,». Egy másik változatát CZEMBER közli most (Кoми моїдан кы-вьяс cz. füzetében) Руч да Съокыр czímmel és megjegyzi, hogy: «СЪОКЫР» рочен мерин (azaz: *šekir roľšęn* меринь).

sokir jelentését Usztsz.-ban nem tudták megmondani. Egy öreg vadász is csak annyit tudott mondani, hogy a «*sokir* vagy *ťsokir*» valami állat; vö. Szavv. *sokir* (стар. слово) 'меринь, cantherius'; WIED. *sökyr, sökor* (U.) 'Wallach'; ЛУТК. *sokir* 'меринь', Ud. *šekor*; WICHM. *sokir, šekir* 'Wallach' FUF. III. 125 (és KARJ. OL. 144). | *belę-rum*-ról csak annyit tudtam megállapítani, hogy «valamilyen állatnak a neve». | *puďjášisni* 'жребій бросили' | *natškinі* 'зартзатъ' | *ťsade*, ЛУТКИННАЛ *pan* (*ęksi, tun, řšade*) 'волхвъ', 'varázsló'. A fõnt említett öreg vadász a *ťsade* szót úgy magyarázta, hogy ez tulajdonképpen a. m. *ťsard* 'молнія; villám', *ťsardej* 'villámom' | *vai-te purtte* 'дай ка, давай, дай' | *šerjen* 'пополамъ'; pl. *šerjen něbam* 'пополамъ кушимъ' | *nuedišteg* 'безъ жожака' | *ęd, ved* < OROSZ ВЕДЬ | *pedeńťsaid per-jitem* 'подоирикъ не срубленъ' | *kuźnetš* < OROSZ КУЗНЕЦЪ | *pelat* < OROSZ ПОЛАТИ | *ńuźędas* 'вытянула' | *se.ťšęma tu.ďžas* 'такъ устала' | *peš kleššęn topędas* 'горячими клещами притиснула'.

6. durivan.

olasni viľasni gozja. nalen kujim pi řšuže. bidmasni da kutasni kiini-viini. i.ďžid vokis munas kiini-viini. i.ťšetis sarai-plakase řįjalas. mamis petas řoędťšini da i řede. ivan pelatas mamse řibitas. i.ďžid vok loktas da juľalas: «mi-že te ta-lun, ivan, kijin?» — «me pe zev i.ďžid řšuktši kiji.» — «no-kopetkedli.» ivan mamse pelatšis řibitas. i.ďžid vok řuľas: «jei ivan, mamte pe tai kįjemid-vijemid!»

bara i.ďžid vok munas kiini-viini. jei ivan karta-ę.ďžęs doras řįjalas. batš mes juktavni petas da i řede. batse mamse

moz-že pelat-seregas šibitas. i.džid vok loktas. jei ivan pelatšis batse džodž šeras grimgas da šuvas: «bara pe me zev i.džid tšuktši kiji.» — «taje pe ved abu tšuktši — šuvas i.džid vok — mamte da i batte vijin!»

i.džid vok bara munas kiini-viini. i.tšet vok kolttšas sur puni. sur puvas da izjalas. zev jona kutas puni. «miž-ne taje šmekaitšini kutis!» sije skermas da putkiltas tšante, a tšis vorjas pukšas da telebnas sinni kutas. i.džid vok loktas da i addžas pižen vetlišes. «miž-ne te jei dureñ keran?» — «addžan ved pe, tedan, miž kera. šmekaitšini tšuž-vaid kutis da me putkilti.»

šéssa i.džid vok šuvas: «tagla vetli pe,tše orde.» pe,tše orde munas ivan. pe,tšeis šuvas: «mižla loktin, ivan?» — «tagla lokti.» tag šetas pe,tše. jei kutas munni gortas. tag pondas kiša-kaša kivni. jei dezmas da stav tagse tev vile kištas. gortas loktas. «ken-ne tagjid?» — «šmekaitšini, kiša-kaša kivni kutis, da me tev vile le,dži.»

bara i.džid vok ivanes mededni kutas. «mun-že, vetli pe,tše orde sovla.» sovla munas, piña tšun-ki,tšalal, pivšan šlapaalas. pe,tše orde voas. pe,tše juvalas: «miž nin kole, jei dureñ?» — «sovla lokti.» «en tai ne mija en nu?» — «vunedni.» sov kutas nuni gortlañ. veles addžas. veles jukmes dore nuvas da pondas juktavni. vev pettedž juvas da i dugdas. «miž ne taje e,tša juve? tšas že solala.» jukmesse sov kištas da veles bara kutas juktavni. vev bara oz ju. veles enovtas, da gortas munas. vok kutas juvašni: «ken-ne solid?» — «tedan ved keni. velid ez kut juni da me jukmesse solali.» jejes vidasni da šuvasni: «velid pe ved petis da siježen ez kut juni.»

bara jei dureñes istasni pe,tše orde pañla. «mija ne pe loktin?» — «pañla.» «en tai ne pe mija en nu?» — «sek ez korni.» pañjas pe,tše šetas. jei munas gortlañ. pañjas kotškedtšini kutasni. jei dezmas, pañjases talalal da vokjasli vištalas.

šéssa jejes geštajas koravni istasni. jei šuvas: «mužikjas lokte, babajas ene lokte.» mužikjas voasni. «ken-ne babajasid?» — «ivan dureñid pe ez kor. sije pe šuiis babajasidli: ti pe ene lokte pop dine isjavni-surttavni.»

jejes mededasni babajasla. jei šuvas: «babajas lokte, kagajaste ene vaje sitavni-ku,džavni.» babajas loktasni. «ken-ne kagajasid?» — «jejid pe ez kor.» jei šéssa vetlas kagajasla. kiltšes

jur-jivánis síblalas kagajases dodde. etilen juris pote, medlen kokis tsege, kodlen sojis tsege, kodlen síli-dzirjis tsege. sésása kagajases kiskas gortas. babajas addzásni aásínis kagajas da jona kutasni berdni. «tás-pe munam, kittsedž aásnimes oz natškov jejid!»

sésása bidsen vokjasisked tšetš povzasni da munasni. jei dureň kerka-e,džesse boštas da kutas na bersa vetšsini. vetšsas, vetšsas da ber bergedťsas gortas, da eni ole-vile.

Bolond Iván.

Él-van egy házaspár. Nekik három fiuk születik. Felnőnek és kezdenek vadászni (fogni-ölni). A legnagyobb (tkp. nagy) testvér megy vadászni. A legkisebbik (tkp. kicsiny) a csűr deszkájára tesz hurkot. Az anyja kimegy etetni és beleakad. Iván az ágypolcra dobja az anyját. A legidősebb testvér jön és kérdezi: «Hát mit fogtál te ma, Iván?» — «Én egy nagyon nagy fajdkakast fogtam.» «Nos hát mutasd.» Iván ledobja az anyját az ágypolcra. A legidősebb testvér mondja: «Bolond Iván, hiszen az anyádat fogtad meg — ölted meg!»

Megint elmegy a legidősebb testvér vadászni. Bolond Iván az istálló ajtaja mellé tesz hurkot. Az atya kimegy a tehenet itatni és beleakad (a hurokba). Az atyját éppúgy mint az anyját az ágypolc sarkába dobja. Jön a legidősebb testvér. Bolond Iván a polcra a padló közepére dobja az atyját és mondja: «Megint nagyon nagy fajdkakast fogtam.» — «Hiszen ez nem fajdkakas — mondja a legidősebb testvér — anyádat és atyádat is megölted!»

A legidősebb testvér megint elmegy vadászni. A legkisebb testvér (otthon) marad sört főzni. Sört főz és (izzó) köveket dob (a kádba). Nagyon erősen kezdi főzni. «Mit kezdett ez gúnyolódni!» Megharagszik és feldönti a kádat, ő maga a teknőbe ül és a lapátocskával (kavarófával) elkezd evezni. A legidősebb testvér hazajön és meglátja, a mint az csónakázik (tkp. a csónakon menőt). «Hát mit csinálsz te esztelen bolond?» — «Hiszen látod, tudod, hogy mit csinálok. A sörmust elkezdett gúnyolódni és én földöntöttem.»

Ezután a legidősebb testvér mondja: «Menj a nagyanyához komlóért.» Iván megy a nagyanyához. A nagyanya mondja:

«Miért jöttél, Iván?» — «Komlóért jöttem.» A nagyanya komlót ad (neki). A bolond kezd hazamenni. A komló elkezd zizegni. A bolond megharagszik és az egész komlót szélnek ereszti (szélre szórja). Haza jön. «Hát hol van a komló?» — «Gúnyolódni, zörögni kezdett, és én szélnek eresztettem.»

Megint elküldi a legidősebb testvér Ivánt. «Eredj, menj a nagyanyához sóért.» Sóért megy, a boronát újjára húzza (gyűrű helyett), a fürdőkamrát fejére teszi (kalap helyett). A nagyanyához jön. A nagyanya kérdezi: «Mi kell már, esztelen bolond?» — «Sóért jöttem.» «Hát az imént mért nem vittél (sót)?» — «Elfelejtettem.» A sót kezdi hazafelé vinni. Meglát egy lovat. A lovat a kúthoz viszi és kezdi itatni. A ló jóllakásig iszik és abbahagyja. «Mit iszik ez keveset? Rögtön megsózom.» A kútba önti a sót és megint kezdi a lovat itatni. A ló megint nem iszik. A lovat ott hagyja és haza megy. A bátyja kezdi kérdezni: «Hol van a só?» — «Hiszen tudod, hogy hol van. A ló nem akart inni és én megsóztam a kutat.» A bolondot megszidják és mondják: «A ló jóllakott és azért nem akart inni.»

Megint elküldik a bolond esztelent a nagyanyához kanálért. «Hát miért jöttél?» — «Kanálért.» «Hát az imént miért nem vittél?» — «Akkor nem kértek.» A nagyanya kanalakat ad neki. A bolond megy hazafelé. A kanalak elkezdenek csörögni. A bolond megharagszik, a kanalakat összetapossa és elmondja (ezt) bátyjainak.

Ezután küldik a bolondot vendégeket meghívni. A bolond mondja: «Emberek jöjjetek, asszonyok ne jöjjetek.» A férfiak jönnek. «Hát hol vannak az asszonyok?» — «Bolond Iván nem hitta őket. Ő azt mondotta az asszonyoknak: 'Ti ne jöjjetek a paphoz eresztetni, durrantani'.»

A bolondot elküldik az asszonyokért. A bolond mondja: «Asszonyok jöjjetek, a gyerekeiteket ne hozzátok szarni-húgyozni.» Az asszonyok jönnek. «Hát hol vannak a gyerekek?» «A bolond nem hitta őket.» A bolond ezután elmegy a gyerekekért. A lépéső tetejéről dobálja a gyerekeket a szánba. Az egyiknek a feje hasad meg, a másiknak a lába törik el, kinek a karja törik el, kinek a nyakszirtje törik el. Azután hazaviszi a gyerekeket. Az asszonyok meglátják a gyerekeiket és nagyon elkezdenek sírni. «Menjünk innen, a míg minket magunkat meg nem öl a bolond!»

Erre mind a testvérekkel együtt megfélemednek és elmennek. Az esztelen bolond fogja a ház ajtaját és utánuk kezd futni. Üldözi, üldözi és visszafordul haza, és most él-van.

Jegyzetek. Ezt a mesét Пезмогъ falvában (a Vicsегда mellett; 52 versztnyire Usztsziszolszktól észak-keletre) hallotta Czember. A mesét Czemberrel és Frolovval néztem át.

kijni-viini 'ловить-убивать = охотничать'; *vini* 'убить', a permi nyelvjárásban (Rogov) *vijni* 'убить', *vijni mortes* 'убить человека', a votjákban is *vij-*, Sar. *vi-*, *vij-* (MUNKÁCSI), *viini*, G. *viini*, *vini* J., *viini* MU. (WICHMANN). Lehetséges tehát, hogy itt az eredetibb *i* őrződött meg, de nem lehetetlen, hogy csak a *kijni* hatása alatt lett ebben az ikerszóban *vini*-ből *vijni*. | *sarai-plaka* 'плаха въ сараѣ'; *plaka* 'плаха; толстая доска' | *šijalas* 'силокъ поставилъ' | *šogdŕšini* 'сѣно дать; szénát adni' | *pelat-seregas* 'въ уголь пол.' | *grimgas* 'грохнулъ, бросилъ съ шумомъ'.

izjalas 'горячіе камни опустилъ въ чанъ' | *šmekaiŕšini* < orosz на-смѣхаться | *putkiŕtas* 'опрокинулъ' | *tšan* < чанъ | *vorjas* 'въ корыто' | *teleb* 'лопатка для приготовления пива' | *duren* < orosz дурень | *tšuz-va* 'сусло; árpalé, sörlé, sörmust'.

kisa-kaša kivni 'шуршать, шумѣть' | *dezmas* 'ему не понравилось, надоѣло' | *tev vile kištas* 'на вѣтеръ пустилъ'.

piha tšun-kiŕšalas 'борону на палець надѣлъ (вмѣсто кольца)' | *pišsan šlaraalas* 'баню вмѣсто шляпы надѣлъ' | *pet-ŕedž* 'досыта' | *tšas* < orosz сей-часъ | *sijeen* 'потому' | *ez kut juni* 'перестала пить'.

koškedŕšini 'постукивать, шумѣть' | *talalas* 'растопталъ'. *isjavni* 'бздѣть безъ шумомъ' | *surtavni* 'пердѣть (громко)' | *sitavni* 'срать' | *ku,džavni* 'мочиться' | *kiŕše jur-jivšanis* 'съ верхней площадки крыльца, черезъ крыльцо' | *potę* 'раскололась'; *potni* 'лопнуть, сломаться' | *tšege* 'переломалась' | *kiŕ-tšedž* 'пока'.

7. mamtem niv da mama niv.

oleni-vileni gozja. nalen niv vgli. mamis kule. batšis tetka vajas. tášti-paň miškem vaen verdni kutasni niles. etššid tetka istas šert-teb požjavni niles. šert-teb požjalas da šert-teb i veje. šert-teb veje, karnannas kruk alas da kruk alas, ŕe-kidž oz šur. kaj as da tetkaišli višt alas. tetka šuvas: «me tentšid lovtę bošta, mun kidž gažid, šert-teb lepti.» niv ledžšas da vaad sungišas. sungišas da zev mi,tša uli,tša voas. munas da munas da ma-šor

voas. mate oz tšunışt, oz krukišt, vođže munas da nek-šor voas. nekte oz tšunışt, oz krukišt, vođže munas, da addžas, tev jilin ištetik kerka bergale. «kerka, kerka, suvtli!» kerka suvtas da pervoi jem vile tuvtłas da velis pos vilas voas. šessa kerkae piras. kerkain tetka pukale. «tetka, tetka! menam šert-tebjei veji.» tetka šuvas: «mentšim-ke ekmiš kiłsi-pi pivsedan, me tenid bur vełsa da i šert-teb addža»

niv kiłsi-pi boštas, pivsane ledžsas, da zev lešida da ne-bida pivsedas. šessa kajas. v a s a-tetka silj ištetik jaššik šetas da šuvas: «taje jaššik gort dinad vez lug vile nu da vošti, šessa šert-tebjid šure.»

niv munas da bara nek-šorid volas, ma-šorid volas. šessa gort veštas voas da gortas kajas. vez lug vile munas, jaššik voštas. jaššikiš zev iđžid, zev miłsa kerka petas. kerkae piras, kerkain šert-teb da zev una dobra.

tetkajas loktasni vidlini da med lun aššis nivse mededasni šert-teb požjavni. niv ledžsas, šert-teb narošne veitas. mamli kajas vištavni. mam šuvas: «mun, bur niv, šert-tebjidla, suništli.» niv ledžsas da suništas. uliłsa vile voas, šessa ma-šor voas. ma kruk alas da tšunıalas. šessa nek-šor voas. nek kruk alas da tšunıalas. šessa kerka voas. kerkae pirni kutas da oz lišt jem vile suvtlini. kidž-ke diren piras da v a s a-tetkali vištalas: «menam šert-teb veji.» — «ekmiš kiłsi-pi ke pivsanin pivsedan, šert-teb addžam.»

niv kiłsi-pi šerdine puktas da šerdjig tirji pivsane ledžsedas. pivsanin koreš-dinnas ekmišanse švatškedas. tetka silj šetas bura iđžid jaššik da gortas tšektas nuni da voštini.

gortlan niv munas da ma-šor dinin da nek-šor dinin bara tšunıalas da kruk alas. gorte voas, jaššik voštas. jaššikiš bi petas da važ kerkais sołłas.

A mostohalány és az édes lány (tkp. az anyátlan lány és az anyás lány).

Él-van egy házaspár. Nekik volt egy leányuk. Az anya meghal. Az atya mostohát hoz. Moslékkal (tálat-kanalat mosott vízzel) kezdik a leányt táplálni. Egyszer a mostoha elküldi a leányt fonalmatringot kimosni. A fonalmatringot mossá és a

fonalmatring alámerül. A fonalmatring alámerül, vederhordó rúdjaival halászsza és halászsza, semmiképpen nem kerül meg. Hazamegy (tkp. fölmege) és elmondja a mostohájának. A mostoha mondja: «Én lelkedet veszem (megöllek), menj, a hogy kedved (tartja), a fonalmatringot hozd fel». A leány lement (a partra) és a vízbe veti magát. Beleveti magát és egy nagyon szép utca jön. Megy és megy, és mézes patak jön. A mézből nem nyal újjával, nem nyúl bele újjával, előre megy és tejfölös patak jön. A tejfölből nem nyal, nem nyúl bele újjával, előre megy és látja, a szélen egy kicsike ház forog. «Ház, ház, állj meg!» A ház megáll és először türe lép és éppen a lépcsőre jut. Azután bemegy a házba. A házban egy asszony ül. «Néni, néni, az én fonalmatringom alámerült.» Az asszony mondja: «Ha az én kilencz kutyakölykömet megfürösztöd (gőzölteted a fürdőkamrában), én jót teszek veled (tkp. neked) és megtalálom a fonalmatringot.»

A leány fogja a kutyakölyköket, lemege a fürdőkamrába és nagyon jól és gyöngéden megfürösztöti. Azután fölmege (a házba). A vízi asszony egy kicsike ládát ad neki és mondja: «Ezt a ládát vidd házadhoz a zöld rétre és nyisd ki, azután megkerül a fonalmatringod.»

A leány megy és megint jön a tejfölös patak, jön a mézes patak. Azután a ház elé jön és haza megy. A zöld rétre megy, kinyitja a ládát. A ládából egy nagyon nagy, nagyon szép ház jön ki. Bemegy a házba, a házban (ott van) a fonalmatring és nagyon sok jó.

A mostoháék jönnek nézni és másnap a saját leányukat küldik fonalmatringot mosni. A leány lemege, a fonalmatringot szándékosan (a vízbe) alámeríti. Hazamege az anyjának elmondani. Az anya mondja: «Menj, jó leányom, a fonalmatringodért, merülj alá.» A leány lemege és alámerül. Egy utcára jön, azután mézes patak jön. A mézbe belenyúl az újjával és nyal belőle. Azután tejfölös patak jön. A tejfölből belenyúl az újjával és nyal belőle. Azután egy ház jön. Kezd bemenni a házba, de nem mer a türe lépni. Valahogyan idővel (hosszú idő múlva) bemegy és a vízi asszonynak elmondja: »Az én fonalmatringom alámerült.« «Ha a kilencz kutyakölyköt a fürdőkamrában gőzölteted, megtaláljuk a fonalmatringot.»

A leány kosárba teszi a kutyakölyköket és rázva (fel-dobálva) viszi le a fürdőkamrába. A gőzfürdőben mind a kilen-czüket a fürdősöprű nyelével csapkodja. Az asszony egy elég (tkp. jól) nagy ládát ad neki és megparancsolja, hogy vigye haza és (ott) nyissa ki.

A leány hazafelé megy és a mézes pataknál és a tejfölös pataknál megint nyal és belenyúl az újjával. Haza jön, kinyitja a ládát. A ládából tűz jön ki és a régi ház odaég.

Jegyzetek: Ezt a mesét is Czember közölte velem, a ki egy Vicsegda-menti faluban hallotta egy leánytól. L. még a 3. mese jegyzeteit.

tetka < orosz *тетка*; jelentése 'тетка; мачиха' | *šert-teb* 'мотокъ нитокъ' | *krukalas* 'ловила, доставала' | *sungišni* 'нырнуть въ воду, броситься въ воду, окунуться' | *uli.tša* < orosz *улица* | *oz tšuništ* 'не отвѣдала, ковырнула'; *oz krukišt* 'не колупнула'; *tšuništni* 'egyenesen tartva az újját nyúl bele', *krukištni* pedig 'meghajlitott újjal nyúl bele, turkál benne' (vö. orosz *крюкъ* 'horog') | *pervoĭ* < orosz *первый* | *ki.tši-pi* (vagy *ki.tši-pianes* v. *ki.tšan-pianes*) 'kutyakölyköket'.

jaššik < orosz *ящикъ* | *vasa-tetka* 'водяная тетка' (l. FUCHS, KSz. XII. 234) | *gort veštas* 'къ дому'; *vešte* 'elé, szembe', pl. *me vešte puktisni samevar* 'противъ меня, передо мной поставили самоваръ; élém, velem szembe tették a szamovárt' | *dobra* < orosz *добра*. A *Komi мойдан кывъяс-бан CZEMBER* a *dobra* szót a *zürjén эмбур* (= *em-bur*) szóval helyettesíti.

tetkajas 'мачиха съ отцомъ'; a többszám ilyen használata nézve vö. a 3. mese jegyzeteit. | *narošne* < orosz *нарочно* | *suništas* 'нырнула' | *koreš-dinnas* 'ручкой вѣника'.

8. pipiristi sekel.

gozja oleni-vileni. nalen kujim niv vijim. batš bazare munas da i.džid nivliš juualas: «tenid ku.tšem sarapan kole?» — «mem kole agliškeĭ sarapan.» šer-kost nivliš juualas: «ten ku.tšem kole?» — «mem kole lez sarapan.» džola nivliš juualas: «ten ku.tšem kole?» — «mem kole pipiristi sekel.»

batš bazare munas. i.džid nivli nébas agliškeĭ sarapan. šéšša šer-kost nivli nébas lez sarapan. i.tšet nivli koršas da koršas; pipiristi sekel oz jugdi. ber gortas loktas. i.džid nivli šetas agliškeĭ sarapan. šer-kosli šetas lezes. džola nivli nem-tor oz lo.

batš med bazare mededšas. i.džid nivliš juualas. i.džid

niv koras garusnej sarapan. šer-kos niv koras rud sarapan. džola niv koras bara pipiristi sekel. bať nebas i, džid nivli garusnej sarapan, šer-kosli rudes. džola nivli koršas da koršas, da oz jugdi. bara bať bazariš loktas. i, džid nivli šetas garusnej sarapan, šer-kostli rudes. med i, šetli ninem ez šed.

i, šet niv askinas koštas nán. sija šésša nopjašas da munas. munas da munas, da preskurňa orde voas. «preskurňa matuška, pipiristi sekeles on-e ted?» — «teda esken, da tenid ved oz šed.» šésša preskurňa veledas. «te munan da munan, da vez lug voas. te settše šavknit kos sukarte. settše uskedštasni da te seki i bošt. šésša te lok. lokni pondan da vetššini ke pondasni, te vilis šavknit.»

niv si, dži keras, kidž tšektas preskurňa. ber voas preskurňa orde užni. preskurňa ordin užas-šoittšas. askinas munas gortas. gortas voas. askinas vitškoje petasni. džola niv pipiristi sekel paštalas da vitškoje tšetš petas. vitškoje petas, vitško šeras suvtas. bidsen si vile pop i dak ilaleni. šésša sije šivšite, džis ber petas, med ne-kod oz addživ. tšojjas šivšem beras vitškois voasni, kutasni vištavni: «atte dive! te vek etare gort-olan, vitškoad on petav, a ku, tšem jugid-paškema niv volis! aski petav da vi, džedli.»

askinas bara vitškoje zvehtasni. bara stavnis vitškoje petasni, batš, tšojjasis i mamis. džola niv bara paštalas da vitškoje petas. vitško-šere suvtas. bara pop i dak ilaleni: se, tšem sije jugid. sije šésša ber loktas šivšite, džid. petas da silen tšojid vetššas: kittše taje munas? džola niv kulas da puktas patš-kolaste. sije tšoi vi, džedas, mamjasli vištalas: «mi orde piris jugid-paškemaid.» mamjas loktasni, kutasni juvarni: «mi orde ne-kod ez voli?»

askinas bara vitškoje mamisjas munasni. džola niv kvatitšas, paš-keu abu! šésša berdas da berdas.

šésša sija bara nán koštas da mededšas pipiristi sekel koršni. bara munas preskurňa orde. preskurňali vištalas. preskurňa šuas: «et-pirte ke en kuž vidžni, medište oz nin šed. te bara settše mun da bara kos nante šavknit.» munas da šavknitas. pipiristi sekel boštas da munas. munnij pondas, si-berša stavnis vetššasni. kos nante bara kojštas, šésša kos nán vilad uskedštasni. sije bara kutas munnij. kos naniid silen bire. bara stavis kutas vetššini, mate voas, paš-keu bidsen košavlasni, pipiristi sekel mirddasni.

sije munas ber preskurña orde. preskurñaked berdasni da berdasni. gortas munas preskurña ordiś. bať i mam gortaniś. gortas bara berdas da berdas. śěśśa zev šoga pondas ovni. śěśśa mamis kule. viśskoę nuvasni da śiļedasni da dźebasni. śěśśa ber voasni gortas da eni oleni-viļeni.

pipiristi sekel.

Egy házaspár él-van. Nekik három leányuk van. Az atya vásárra megy és a legidősebb leánytól kérdezi: «Milyen ruha kell neked?» — «Nekem angol ruha kell.» A középső leánytól kérdezi: «Neked milyen kell?» — «Nekem kék ruha kell.» A legkisebb leánytól kérdezi: «Neked milyen kell?» — «Nekem *pipiristi sekel* kell.»

Az atya elmegy a vásárra. A legidősebb leánynak angol ruhát vesz. Azután a középső leánynak kék ruhát vesz. A legkisebb leány számára keres meg keres; *pipiristi sekel* nem található. Visszajön haza. A legidősebb leánynak odaadja az angol ruhát. A középsőnek odaadja a kékét. A legkisebb leánynak semmi se jut.

Az atya másik vásárba készül. A legidősebb leányt megkérdezi. A legidősebb leány teveször-ruhát kér. A középső leány szürke ruhát kér. A legkisebb leány megint *pipiristi sekel*-t kér. Az atya vesz a legidősebb leánynak teveször-ruhát, a középsőnek szürkét. A legkisebb leány számára keres meg keres, de nem akad (nem található). Megint jön az atya a vásárból. A legidősebb leánynak odaadja a teveször-ruhát, a középsőnek a szürkét. A legkisebbnek semmi se jutott.

A legkisebb leány másnap kenyeret szárít. Azután hátára veszi a zsákot és elmegy. Megy, megy, és elérkezik az ostyasütő asszonyhoz. «Ostyasütő anyuskám, nem ismered-e a *pipiristi sekel*-t?» «Ismerném, de neked nem jut (te nem tudod megszerezni)». Azután az ostyasütő asszony tanítja: «Te mész, mész, és zöld rét jön. Te szórd oda (szórd el ott) a száraz kétszer-sültedet. Oda (arra) rávetik magukat és te akkor vedd. Azután gyere (vissza). Jönni fogsz és ha üldözni kezdenek, újból szórj (nekik).»

A leány úgy tett, a hogy az ostyasütő asszony megparan-

csolta. Visszajön az ostyasütő asszonyhoz meghálni. Az ostyasütő asszonynál meghál-megpihen. Másnap haza megy. Haza jön. Másnap templomba mennek. A legkisebb leány felölti a *pipiristi sekel*-t és szintén elmegy a templomba. A templomba megy, a templom közepére áll. Mind rábámulnak a pap és a kántor. Azután az istentisztelet végére (az éneklés végére) visszamegy, hogy senki se lássa. A néneji az éneklés (istentisztelet) után jönnek a templomból, kezdik mesélni: «Csodák csodája! Te egyre csak otthon ülsz, nem mész a templomba, pedig milyen fényes-ruhájú leány jött! Holnap menj ki és nézd meg.»

Másnap megint templomba harangoznak. Megint mindnyájan templomba mennek, az atyja, néneji és az anyja. A legkisebb leány megint felöltözik és elmegy a templomba. A templom közepére áll. Megint (rá) bámulnak a pap és a kántor: olyan fényes ő. Azután visszamegy az istentisztelet végére. Kimegy és az ő néneje utána megy: hová megy ez? A legkisebb leány leveti (a ruháját) és a kemencze és a fal közé (tkp. a kemenczeközbe) dugja. Ezt látja a néneje, elmondja az anyjáéknak: «Mi hozzánk ment be a fényes-ruhájú.» Az anyjáék jönnek, kezdik kérdezni: «Mi hozzánk nem jött senki sem?»

Másnap megint templomba mennek az anyjáék. A legkisebb leány odanyúl — nincs ruha! Ezután sír meg sír.

Azután megint kenyeret szárít és elindul a *pipiristi sekel*-t keresni. Megint az ostyasütő asszonyhoz megy. Az ostyasütő asszonynak elmeséli. Az ostyasütő asszony mondja: «Ha egyszer nem tudtad megőrizni, már másodszor nem tudod megkapni (nem kerül kezedbe). Menj megint oda és szórd el megint a száraz kenyeredet». Megy és elszórja. A *pipiristi sekel* t fogja és megy. Kezd menni, mind utána rohannak. Megint elszórja a kétszersült (tkp. száraz) kenyeret, erre rávetik magukat a kétszersült kenyérre. Ő megint kezd menni. A száraz kenyere kifogy. Megint mind kezdi őt üldözni, szükségbe jut (azaz nem tehetett semmit se), a ruhát egészen széttépik, a *pipiristi sekel*-t elragadják.

Ő visszamegy az ostyasütő asszonyhoz. Az ostyasütő asszonynyal együtt sírnak meg sírnak. Hazamegy az ostyasütő asszonytól. Atyja és anyja otthon (vannak). Otthon megint sír meg sír. Azután nagyon szomorkodva kezd élni. Azután meg-

hal az anyja. A templomba viszik és elkántálják és eltemetik. Azután megint hazajönnek és most élnek-vannak.

Jegyzetek. Ezt a mesét Палевицы faluban hallotta A. A. Czember (több mint 50 versztnyire Usztsziszolszktól nyugátra a jarenszki kerületben a Vicsegda mellett). A *sekel* orosz szó < соколъ 'sólyom'. A *pipiristi* vagy *pipiriski* vagy *pipilisti sekel* (? tüzes sólyom, tűzsólyom)-ról úgy látszik többféle mese járja. Ebben az itt közölt mesében valami szép ruhát jelent (esetleg valami ruhadísz, tollat, a mely fényessé teszi az ember alakját). Egy öreg asszony szerint a *pipiriski sekel* madárnak a neve (*sekel* 'sólyom'). Egy usztsziszolszki öreg ember pedig azt felelte kérdésemre, hogy *pipiriski sekel* egy embernek a neve, a ki a mese szerint másodszor nősült meg és akkor eljön az első felesége, a kivel *pipiriski sekel* azután elmegy. Mikor az első felesége megtalálja, ezt éneкли az ablaka alatt:

*pipiriski sekeléi, sekeléi,
važ babaid me voi, me voi
kujim-ekmīs va saje, va saje,
kujim-ekmīs mu saje, mu saje.*

*«pipiriski sekel-om, sekel-om,
régí feleséged én eljöttem, eljöttem
három-kilencz folyón át, folyón át (tkp. mögé),
három-kilencz országón át, országón át.»**

Itt megint embernek a neve vagy talán csak beczéző neve, kedveskedő megszólítás. A *sekel kod'* («mint a sólyom») *mi'tsa* («szép») értelemben is használatos; pl. *sekel-kod' detina* 'szép fiú'. *vijim*, Usztsziszolszkban *em* 'van' | *sarapan* < orosz capa-
фань | *aglitskei* < orosz англійскій | *šer-kost niv* vagy *šer-kos niv*
'középső leány' | *ten*, Usztsziszolszkban *tenid*, *ted* 'neked' | *oz
jugdi* 'не находится'.

garusnei < orosz гарусный 'teveszörfonalból való' | *porjásni*
'положить котомку на плечи' (vászonból való zacskónak, kisebb
zsáknak négy csücskére zsinórt erősítenek és úgy viszik mint a
katona a bornyúját) | *preskurňa* < orosz просфорня, az az assz-
zony, a ki a szent ostyát süti, rendszeren a legokosabb asszony
a faluban | *šavknit* 'брось, разбрось' | *sukar* < orosz сухарь
'kétszersült'; ezt jelenti a *kos nán* is 'száraz, szárított kenyér',

*) Vö. a következő mesét, a hol az asszony szintén utána megy a férjének, a ki *ekmīs mu saje, ekmīs va saje* 'kilencz országón túlra, kilencz folyón túlra ment'.

kisebb kenyérdarabok, a melyeket másodszor tesznek a kemen-
czébe száritani.

užas-šoittšas 'ПОСПИТЬ-ОТДОХНЕТЬ' | *tšetš* rendszeren 'együtt',
itt 'szintén' | *dak* < OROSZ ДЯКЪ, ДЯЧЕКЪ | *ilaleni* 'зазѣваются'
šivšite, džis 'до окончания службы': *šivše* 'кончается служба'
atte dīve 'ахъ диво!' (l. KALIMA, Die russischen Lehnwörter im
Syrjänischen; SUS. Toim. XXIX. 37) | *etare* 'въ одну сторону,
одно и тоже'; pl. *me etare vek etik tor ve, tša* 'я цѣлый день
одно и тоже все дѣлаю' | *gort-ovni* 'домовничать'; *me gort-ola*
'я домовничаю, живу дома'.

zvenitasni 'позвонять' | *kulas* 'сниметь' | *palš-kolaste* 'между
печкой и стѣной въ щель'.

kojistas 'выбросить' | *mate voni* 'попасть въ бѣду, въ
нужду'; *mate voas* 'ничего не можетъ дѣлать' | *košavlasni*
'разорвать' | *mirddasni* 'отнять'.

šiledasni 'отпують'.

9.

*olisni-vilisni kor-ke zev nin važen mu-u, džališ gozja, nalen
veli pi. lunnas sije veli pon, vojnas zev mi, tša tom mort. etšid
pinis enše istis korāšni sar orde. en vellis, gortas vois, šue:*
'šeta nišes, med pon saje-ke. kuš med etik vojen ve, tšas menam
kerkašan, olan-insan gorte, džis kert-pos', — šuiš sar.» — «enē,
en šogši!» šuiš pi. stav jezse tšukertis, etik vojen ve, tšis kert-
pos. sar šenže.

*en bara munis sar orde. «ki, džine pon saje niv šeta?» šue
sar pon-eñi. «med nin, šeta, ve, tšas-ke etik vojen menam ešin
ule pu-tšuker, med stavis kajasis šileni pu-tšukeras' — šuiš pe
sar» loktem-mišť vištale en pili, zev šoga. «enē, en šogši» šue pi.
bidsen vodisni, uženi. pon jezses tšukertis, stavse ve, tšis.*

*eniš bara munis sar orde korāšni. «eni loe nin šetni nivte
pi saje» šue. «og teđ, kidž-ne pon saje šeta niv!» šue sar. «šeta
ine, etik vojen ke ve, tšas mem vištško šilišjasen, stav kelujen»
šuiš sar. en viti šoga loktis gorte, vištalis pili. «en šogši, enē!»
vodisni užni. asiv kežlas sar-ešin ulin vištško, šileni, bid-tor em,
zev gaža, mi, tša.*

*en bara munis korāšni. sar šue: «miš keran? loe ine šetni.»
sar-niv pon saje munis veres saje. vodtedisni užni. sar-geťir ber-
das, kerka-berdas rožedis rož, vi, džede: niv užē zev mi, tša tom*

morked. asivnas tséttšeni. sar-getir nivliš juale: «korked užin?» — «ponked.» med voį bara sidž, šéšša koįmed. sar-getir pir kijede, nivliš eti-peles juale, niv pir šue: «uži ponked.»

eńis, sar-getir, legášis, ponjes vetlis. sije pišjis ekmis mu saje, ekmis va saje, joma-eń orde. ponlen getiris, sar-niv, pondis sijes koršni. med vodž (med voįder) vetlis tediš orde juavni, kidž vereses koršni. tediš šuiis: «voas kuš-in, stavis ošken tirema, nali bošt jai. munan, munan, voas kuš-in, stavis sen kařša, nali bošt ańkitš. kařšaa kušedž volas jemeš kuš-in, — bošt kert-torjas. voas kor-ke kuš, stavis lomdžę-sotšę, — bošt va.»

sar-niv, pon-getir munis, munis, dir munis. «voas joma-len kerka. sen-pe tenad veresid» vištalis tediš.

oška kuš-inin šiblalıs jai-torjas, kařšaęš kuš-inin ańkitš, jemeš kuš-inin kert-torjas, kod kuža tuvttšalis; bija, lomdžana kuš-inti kiškalis va.

joma ešni doras nebid šabdi petške, bur sinanen sinale, rektale. pon-getir užni vezjışis. joma ledžis, vodtedis veresisked, vajis kurid-tor juni. tom gozja juisni, onmovšisni. etšid, mediš. koįmedšis kidž-ke veres kurid tor kištis volisedis. joma ledžsis vala. veres tsuksalis getirse, pondisni pišjini. getir sidž-ne veřtis, kidž etaras. joma vetedni, addžę: abueš. ez su. itš-moń gozja ne eni oleni-vileni zev bura, lešida.

Élt egyszer már nagyon régen egy földműves és a felesége (tkp. földműves-házaspár). Nekik volt egy fiuk. Az nappal kutya volt, éjjel nagyon szép fiatal ember. Egyszer a fiuk a czárhoz küldte az anyját a (czár) leányát megkérni. Az anya elment, hazajött, mondja: «Hozzá adom a leányomat, akár kutyához is. Csak egy éjtszaka alatt csináljon az én házamtól, lakásomtól az ő házáig vashidat» — mondotta a czár. — «Anyám, ne bánkódjál!» mondotta a fiú. Egész népét összegyűjtötte, egy éjtszaka alatt vashidat csinált. A czár elesodálkozik.

Az anya megint elment a czárhoz. «Hogyan adjam a leányomat kutyához?» mondja a czár a kutya anyjának. «Nos, hozzá adom, ha egy éjjel alatt az én ablakom alá kertet (facsopotot) csinál, az összes madarak hadd énekeljenek a kertben» — mondotta a czár, jelenti visszaérkezése után az anya a fiának, nagyon szomorúan. «Anyám, ne szomorkodjál» mondja

a fiú. Mind lefeküdtek, alszanak. A kutya összegyűjtötte a népet, mindent megcsinált (az egészet megcsinálta).

Az anya megint elment a czárhoz a leányát megkérni. «Most már hozzá kell adnod a leányodat a fiamhoz» mondja. «Nem tudom, hogy adjam a leányomat kutyához!» mondja a czár. «Odaadom, ha egy éjjel alatt templomot csinál nekem énekesekkel, minden edénnyel (fölszereléssel)» mondotta a czár. Az anya nagyon búsan jött haza, elmondotta a fiának. «Ne búsulj, anyám!» Lefeküdtek aludni. Reggelre a czár ablaka alatt templom van, énekelnek, minden megvan, nagyon vígan, szépen.

Az anya megint elment a (czár) leányát megkérni. A czár mondja: «Mit lehet csinálni (tkp. mit csinálsz)? Oda kell már adni.» A czár leánya a kutyához ment feleségül. Lefektették aludni. A czár felesége a falba, a ház falába lyukat fúrt, nézi: a leány nagyon szép fiatal emberrel hál. Reggel felkelnek. A czár felesége kérdezi a leánytól: «Kivel háltál?» — «Kutyával.» Másik éjjel megint úgy (volt), azután harmadik (éjjel). A czár felesége mindig meglesi, a leánytól egy és ugyanazt kérdezi, a leány egyre mondja: «Kutyával háltam.»

Az anyja, a czár felesége, megharagudott, elkergette a kutyát. Az elfutott kilencz országon túlra (tkp. mögé), kilencz folyón túlra, a *joma*-asszonyhoz (azaz a boszorkányhoz). A kutyának a felesége, a czár leánya, keresni kezdte őt. Legelőször elment a varázslóhoz megkérdezni, hogyan keresse a férjét. A varázsló mondotta: «Jön majd egy puszta hely (rét, tisztás), az egész tele van medvével, ezeknek vigy húst. Mész, mész, jön majd egy rét, csupa szarka van ott, ezeknek vigy borsót. A szarkás rétig (rét előtt) jön majd egy tús rét, — vigy vasdarabokat. Jön majd egyszer egy rét, az egész ég-lobog, — vigy vizet.»

A czár leánya, a kutya felesége ment, ment, sokáig ment. «Jön majd a *joma* háza. Ott van a te férjed» mondotta a varázsló.

A medvés réten húsdarabokat szórt el, a szarkás réten borsót, a tús réten vasdarabokat, a melyekre lépett (a min végiglépett); a tüzes, égő rét hosszában vizet öntött ki.

A *joma* az ablak mellett puha lent fon, jó gerebennel meggerbenezi, fölgombolyítja. A kutya felesége éjjeli szállást

kért (hálni kéredzkedett). A *joma* beeresztette, lefektette férjével együtt, hozott pálinkát inni. A fiatal lány megfogta a kezét. Egyszer, másodszor. Harmadszor a férj valahogyan (inger) gallériján öntötte be a pálinkát. A *joma* lement (a folyóhoz) vízért. A férj fölkelte a feleségét, elkezdtek futni. A felesége úgy csinált, mint először. A *joma* üldözőbe veszi, látja: nincsenek (ott). Nem érte utól. A menyecske és férje pedig nagyon jól, kellemesen élnek most.

Jegyzetek: E mese közlöje, a *vil'-gort* falvából való *Cseuszov*, lehetőleg került az orosz szavakat; ezért van a mesében a rendes *krésztiin* helyett *mu-udžalis*, a rendes *sad* helyett *pu-tšuker*, a rendes *šten* helyett *berd*.

med pon saje-ke 'пусть хотя и за собаку' | *šenže* 'удивляется'.

med nin 'пусть ужъ' | *eni loe nin setni nite pi saje* 'теперь придется ужъ отдать дочь за сына' | *kelui* 'утварь, убранство, вещи; dísz, edény, dolgok, kellékek' | *asiv kezlas* 'къ утру'.

mij keran 'что подѣлаешь', második személyű általános alanyural: 'mit tehet az ember' | *rožedni* 'átlyukaszt, átfúr (prodnyavít, просверлитъ)' | *kijede* 'подmatrиваетъ' | *eti-peles juale* 'все одно и тоже спрашиваетъ'.

med vodž, med voider 'сначала, сперва' | *tedis* 'знахарь' (l. KSz. XII. 245) | *kuš in* 'пустое мѣсто, поляна' | *kušedž* 'до пустого мѣста' | *lomdže-sottše* 'пылаетъ-горитъ'.

kod kuža tuttšalis 'по которымъ ступала' | *lomdžana in* 'пылающее, горящее мѣсто'.

šabdi 'лень' | *šinan* 'гребень' | *šinavni* 'чесать, расчесывать' | *rektavni* 'наматывать нитки, пряжу' | *užni vezjisis* 'попросилась ночевать' | *volis* 'a nyak köré tett szíj v. kötél, a melyvel valamit visznek v. húznak, hordókötel (лямка); gallér, ingnyílás (воротъ)'; WIED. 'Hosenträger, Tragband (bei Lasten)'; *volisedis* 'по вороту' | *tšuksalis* 'разбудилъ' | *etaras v. etare* 'въ одну сторону; egyik oldalra' (úgy tett most is, mint mikor odament, mint a hogyan először tett) | *joma vetedni* 'j. гнаться' | *abués* 'ихъ нѣтъ'.

10.

vazen olis-vilis pop. silen veli etik pi. pi silen veledtšis zev šuša. tomen sije vojis pope. aј silen veli peris nin. vajedis sije pise as pidčhis as inas. pi pondis popavni. zev loji musa peris pop-gozjali, kuš regid naje tsetšenittšisni pinas. pinise

boštis višem, sije kulis. peris pop ne bara vil-pev pondis popavni. pop boštis aslis ottsásišes-u.džališes. šušisni naje so gegilis setšedž, kittšedž pop-getir oz velav nemets kile.

pop-getir dine ne pondis volivni dakis. ottsásiš-u.džališ ne dakes melpale suedni, talavni. ottsásiš ettsid volsalis kartase i.džasen, piris, zev šoga pukale. pop sili šue: «mij se.tšema šogšan!» — «kidž-ne on šogši — šue u.džališ — šute vartemaš kuš džinse, kole vartni vil-pev.» popli zev musa, mij šuris sili zev bur u.džališ.

u.džališ pirtis i.džas pattšere kostini. ettsid-ne pop kittše-ke munis, dak-ne loktis pop orde, pop-getir dine. u.džališ addžis, kijedše. pondis goledšini. pop-getir povzis. «kittše-ne džebšan?» dakes istis pattšer vilas, i.džas piže, sijes šebralis, tebis. u.džališ piris pop-getir orde. šue: «kole i.džasse vartni.» pop-getir šue: «ez-na košmi.» — «kidž ez košmi!» šušis u.džališ. šéšša i.džas-tšuker boštis, ivlae kiskis, pondis vartni.

đak pondis goržini: «oi, en vart, kiž kud šeta.» u.džališ šue: «kiž kud vartem doriš, vai inē le.dža.» đak gortas koteren munis, u.džališ nopjasen beršais vetšis, đak berša. đak u.džališli dás vartem náń kiž kud šetis.

«so ed, ajanej. etik pattšeršis uši kiž kud, mukedse ne džik sidž karta vilanid volsalinnid, koli eske stavse vil-pev vartni.» pop šenze, mij u.džališ zev bur šuri: «atte šenzana, ku.tšem bur u.džališ mem šuri!»

ettsid pop kittše-ke bara munis. đak addžilis, koteren pop-getir dine loktis. u.džališ ne sijes bara kijede. u.džališ bara pondis pirni. pop-getir bara povzis: «kittše-ne loe tene džebni?» ivlain i.džid pelsa. pelsaas va so.tšem ponis. pop-getir dakes pelsae šujas, pedlalas, tupkas. «gižan-torjis mate voemaš», u.džališ šue. saiš pelsaas u.džališ pondis vetšni gižan-tor. gižan-tor gudralis, vev-dodde puktis, nušis settše, keni veli dona.

panid loii das-kik dodđa vuzásiš-ńebásiš. «keže, omeles nua!» vuzásiš-ńebásiš šue: «petkedli, ku.tšem sije. šurs gegil šeta.»

«as vilad vermemen, as-dor vi.džemen» u.džališ šue. voštis, omel vere pišje.

vuzásiš-ńebásiš povzis, med-berja dodđ sajas munis. «kut-kut, kut-kut» u.džališ šue. «en nin miianes vored, stav das-kik dodše nin šeta» šue vuzásiš-ńebásiš.

u.đžališ gortas loktis. ošjiše: «vaji das-kik dod. dona kadin-ke šetisni kij-kik dod.»

đak gortas pivšis, miššis.

pop bara munis. đak bara kotertis, goledtše. u.đžališ pop-getir pidđi űebid šien pos-vo,đžas šornite: «og ted, og ted, voštıla og, u.đžališid jona űin pesledlis, voštıla, og űin?» pos-vo,đžas ištšet rož. u.đžališ šue (pop-getir pidđi): «vaili kuzte kiskiv, mališta kuš.» đak mištšis, u.đžališ purten švutš setis.

đak koteren gortas. višni pondis. pop-getir kivlis. vidle đakes, juale, kore torjedtšini: «torjedtšam.» đak šue: «torjedtšam. kivte vome šui.» pop-getir kiv vomas šujis. đak kurtššis, torjis vomas koli.

pop-getir pondis šornitni űemets-nogen. pop šai-pai muni, űinem oz geger-vo. u.đžališ šue: «so ed eg-ke űemets-nognad veled getirte tenšid šornitni.» u.đžališ šo gegil popliš boštis, gortas munis. pop-gozja kolini šemestem, šornitni abu kodkeđ. eni-na oleni-vileni.

Régen élt egy pap. Neki egy fia volt. A fia nagyon értelmesen tanult. Fiatalon lett pappá. Az ő atya már öreg volt. A fiát maga helyett a saját helyére hozta. A fia kezdett paposkodni. Nagyon jól érezte magát az öreg pap-házaspár (tkp. nagyon kedves lett az öreg pap-házaspárnak), csakhogy nem sokáig örvendhettek fiuknak. Fiuk megbetegedett (tkp. fiukat betegség fogta el), meghalt. Az öreg pap megint újból kezdett paposkodni. A pap vett maga mellé (tkp. magának) segítőbérést. Megállapodtak száz rúbelben addig, a meddig a pap felesége nem tanul meg németül.

A pap feleségéhez kezdett a kántor járni. A segítő-béres a kántort meg akarja lepni, rajta akarja csipni (tkp. gondolja elérni, rátaposni). A segítő egyszer szalmával hintette be az istállót, bement (a házba), nagyon szomorúan ül. A pap mondja neki: «Mit bánkódol úgy?» — «Hogyne bánkódnék az ember — mondja a munkás — a te rozsodat csak félig (tkp. felét) csépeleték ki, újra kell csépelni.» A papnak nagyon kedves (nagyon örült), hogy nagyon jó munkásra akadt (tkp. munkás akadt neki).

A munkás bevitte a szalmát a kemenczére szárítani.

Egyszer a pap elment valahová, a kántor meg eljött a paphoz, a pap feleségéhez. A munkás meglátta, leskelődik. Elkezdett kopogtatni. A pap felesége megijedt. «Hová bújssz el?» A kántort felküldte a kemenczére, a szalma közé (a szalmába), betakarta, lefödte őt. A munkás bement a papnéhoz. Mondja: «A szalmát ki kell csépelni.» A papné mondja: «Még nem száradt meg.» — «Hogyne száradt (volna) meg!» mondotta a munkás. Ezután fogta a szalmacsomót, kihúzta az utcára, elkezdte csépelni.

A kántor elkezdett ordítani: «Jaj, ne üss, húsz kosár (gabonát) adok (neked).» A munkás mondja: «Húsz kosarat cséplés helyett, add ide, eleresztlek.» A kántor futva (tkp. futással) ment haza, a munkás zsákokkal futott utána, a kántor után. A kántor a munkásnak kész kicsépelte gabonát húsz kosarat adott.

«Itt van hát, atyám. Egy kemenczére való rakásból (tkp. egy kemenczéből, egy kemenczényiből) húsz kosár jutott, a többi meg egészen így hintettétek el az istállótokban, mind újból kellett volna kicsépelni.» A pap csodálkozik, hogy nagyon jó munkása akadt: «Ejnye, csodálatos, milyen jó munkásom akadt!»

Egyszer a pap megint elment valahová. A kántor meglátta ezt, futva jött a papnéhoz. A munkás meg megint meglesi őt. A munkás megint kezdett bemenni. A papné megint megijedt: «Hová rejtselek téged?» Az udvaron nagy kád van. A kádban víz van tűz ellen. A papné a kántort a kádba dugja, letakarja, lefödi. «Ténta miatt szorultságba jutottak», mondja a munkás. Koromból kezdett a munkás a kádban téntát csinálni. A téntát megkavarta, szánra tette, elvitte oda, a hol drága volt.

Találkozott vele egy 12-szánú kereskedő (tkp. eladó-vevő). «Térjetek ki, ördögöt viszek!» A kereskedő mondja: «Mutasd meg, milyen az. Ezer rúbelt adok.»

«Ha bízol magadban, ha védeni tudod magadat» (azaz: ha bízol magadban, hogy védekezni tudsz az ördög ellen), mondja a munkás. Kinyitotta, az ördög az erdőbe fut.

A kereskedő megijedt, a legutolsó szánja mögé ment. «*kut-kut, kut-kut*», mondja a munkás. «Ne bánts minket, mind a tizenkét szánt odaadom», mondja a kereskedő.

A munkás haza jött. Dicekszik: «Tizenkét fuvar (szánt) hoztam. Drágaság idején (tkp. drága időben) huszonkét szánt adtak volna!»

A kántor otthon megfürdött, megmosakodott.

A pap megint elment. A kántor megint odafutott, kopogtat. A munkás a papné helyett lány hangon a pitvarban beszél: «Nem tudom, nem tudom, kinyissak-e vagy ne; a munkás már erősen megkínzott, kinyissak-e vagy ne?» A pitvarban kis lyuk van. A munkás mondja (a papné helyett): «. . . *), csak megsimogatom». A kántor odadugta, a munkás késsel egyszerre levágta.

A kántor haza futott. Beteg lett. A papné meghallotta. Meglátogatja a kántort, kérdezi, kéri, hogy váljanak el egymástól: «Váljunk el egymástól.» A kántor mondja: «Váljunk el. Dugd a nyelvedet a számba.» A papné a szájába dugta a nyelvét. A kántor beleharapott, egy darabja a szájában maradt.

A papné elkezdett németül (azaz érthetetlenül) beszélni. A pap elcsodálkozott, semmit sem ért. A munkás mondja: «Lám hát, nem tanítottam-e meg a feleségedet németül beszélni!» A munkás száz rúbelt kapott a paptól, hazament. A pap és a felesége megzavarodottan maradtak, nincs a kivel beszélgethénének. Még most is élnek-vannak.

J e g y z e t e k: *zev loži musa periš pop-gozjali* 'очень стало приятно старикамъ, попу съ женой' | *regid naje tše, tšehittšisni pinas* 'недолго они любовались, любили, ласкали сына' | *pinjše boštis višem* 'сына взяла болѣзнь' | *ottsāšiš* 'помощникъ', *u. džališ* 'работникъ' | *šušisni naje šo gegiliš* 'уговорились они за 100 рублей' | *kittšedž pop-getir oz velav nemets kilē* 'покуда попадья не научится нѣмецкому языку' olyan értelemben, hogy örökre, halálukig fogadja föl a munkást. | *melpalē* l. a 12. sz. mese jegyzeteit. | *sueđni* 'догнать, застать', *talavni* 'истоптать' | *vošalis kartase i. džasen* 'устлалъ хлѣвъ соломой'.

kijedťše 'подкарауливаетъ' | *šebrašis* 'укутала', *tebis* 'закрыла' | *i. džas-tšuker* 'пукъ соломы, охапка, кучка'.

kiz kud vartem doris, vaj inē le. džā '20 коробовъ чѣмъ молотить (вмѣсто молотѣбы), давай, отпущу' | *koteren munis* 'бѣгомъ пошелъ'.

* Extrahe membrum (penem).

so ed 'вотъ вѣдь' | *etik pattšeršis* 'съ одной клады, сколько входило на печку' | *šenžana* 'удивительно, диво!'.
pešsa 'кадка' | *sottšem ponis* 'отъ пожара' | *pedlalas* 'закрыла', *tupkas* 'затворила (rátette a fedelét)' | *gižan-tor* 'чернила' | *gudralis* 'намѣшалъ'.

keže 'сторонитесь' | *omeles nua* 'черта везу' | *as-vilad vermeten, as-dor vi.džemen* 'на себя надѣясь, себя (свою сторону) оберегая'; értelme: én megmutatom az ördögöt, há bízol magadban, hogy védekezni tudsz ellene, hogy ne ártson neked. | *kut-kut* 'тю, тю' (így hívogatják a madarat. A kereskedő azt hiszi, hogy a munkás ezzel [és füttyüléssel] visszahívja az ördögöt). | *veredni* 'трогать' | *das-kik dodše* '12 возовъ'.

pesledlis 'намялъ' | *kuz* 'penis' | *mališta* 'поглажу' | *mittšis* 'выдвинулъ, подсунулъ' | *švutš setis* '«чикъ» отрубилъ'.

kurtšis 'откусилъ; leharapta' | *šaj-pai muni* 'изумился, удивился' | *boštis* 'взялъ, получилъ' | *šemestem* 'ошеломленный, удивленный'.

11. *kujim girnits.*

važen olisni-vilisni zev peris gozja. nalen niv-pi ez vev; kus veli kujim zev i.džid girnits. kor-ke olisni, olisni naje dir, kidž džadžšis šed i.džid girnits (girnitsis) usis džo.džas. šéssa šue girnits: «musa mortež, mene vi.džisež, ledž mene ozirmedšini, tsukertni.» girnitses vi.džis šue: «le.dža, mem zev musa, vetli, mun, jen teked.» girnits medis tupiltšini, bigiltšini. gegiltšis-ke gegiltšis girnits, šor dore suvtis. addže: šorin kik niv požjáseni. girnits vi.džedis, po.tšes dore suvtis, lañtis. kivze nališ šornise girnits, mi šorniteni nivjas. kik niv požjásisni, požjásisni. etik požjásišis šue: «kittše bara keluįjaste puktam, kittše bara keluįte puktini?» medis šue: «to tai girnits po.tšes doras ku.tšem-ke em, mun vetli, vai tattše. šéssa settše ledam.» vajisni girnits, pondisni settše ledni nopjalem keluįse. ledisni, ledisni keluį. med berja vilas pondisni girnitses nopjavni. girnits jumirtšis, medis girnits bigiltšini, tupiltšini. požjásišjas vetšini. vetšisni, vetšisni, ez suni, girnitses sidž loi enovtni.

gorte girnits vois. «mene vi.džisež, vošti, ledž», girnits jona pondis goržini. girnitses vi.džis petis, voštis, girnits piris, šuis: «so tianli vaji me em-bur.» em-bur peris gozjali vįvti šelem vilanis vois. keluį girnitsiš naje perjalisni, pattšere keluįes koštini ešedalisni. kor-ke keluį košmis, kudže ledisni.

olisni, olisni peris gozja. sed girnits usi ser-kostsis bara džo, dže džadžsahis. sessa bara sue ser-kostsa girnits: «mene vi, džisei, musa mortei, mortanei, mene tsetš ledž ozirmedtsini, tsukertni. so tai i, džid tsojei menam vetlis, una em-bur tianli vajis. sidž-ne me vetla ozirmedtsini, tsukertni.» girnitses vi, džis suis: «vetli, vetli, ozirmedtsi, tsukert.» girnits-vi, džis girnitses le, džis kerka-e, džesed, pos-vo, džed, ivlae. girnits mededtsis, medis bigilttsini, tupilttsini. girnits bigilttsis, bigilttsis, sessa ke addže: kik vuzasis-nebasis verin sem (denğa) jukeni. etikis ke sue: «vošale kušad, ku, tšem-ke eske doz kole.» medis ke sue: «to tai girnits pu dinas, vetli, mun, tattse sijees kiski, vai, settse pondam ledni.» vetlisni, vajisni girnitses, girnitsse sem (denğa) pondisni ledni. ledisni, ledisni, girnits pondis tirni. girnits ke nezejnika jumirttsis-ke jumirttsis. sessa tai medis bigilttsini. nebasisjas-vuzasisjas vettisni, vettisni, ez suni. sidž girnitses enovtisni. girnits gorte vois. «vošte», pondis jirkedtsini. voštisni, girnits piris kerkae. «so vaji sem (denğa) müdem!» suis. peris gozja ozirmisni.

olisni-ke olisni. koimed girnits usis džadžjasis. «tsas me vetla ozirmedtsini, tsukertni», sue med i, tset girnits. peris ai sue: «vetli bara, mü-ke kors, tsukert.» girnitses le, džisni ivlae e, džesed, pos-vo, džed. girnits bara medis bigilttsini. bigilttsis-ke bigilttsis, vois, addže: kik tom mort, mi, tsa tom jez, muneni tui kuza. etikis sue: «menam kudž pete, kittse bara ku, džasa, lesid- džik in matin abu.» medis sue: «to tai girnits, settse mun te, ku, džas. sen tai so inis, lesid inis.» tom mort munis, ku, džasni pondis. girnits jumirttsis-ke jumirttsis, kolkjedis topedis, sessa aida mededtsis, tom mortes kiskini-ke kiskini. kiskis, kiskis, gorte vajis. voisni. «vošte, vi, džisei, mene vi, džisei, musa peris mortanei, mortei, verdis-pu vaji tianli, pirtan-tor.» girnitsli voštisni, addžisni: girnits verdis-tor, pirtan-tor vajema. tom mortes kerkae pirtisni. peris gozja tom mortes getralisni. eni oleni-vileni zev lešida, jona em-buraes.

A három fazék.

Régen élt egy nagyon öreg házaspár. Nekik nem volt gyermekük; csak három nagy fazekuk volt. Egyszer — éltek ők sokáig — a mikor a polczdeszkáról a fekete legnagyobb

(tkp. nagy) fazék leesett a padlóra. Akkor mondja a fazék: «Kedves emberem, gazdám (tkp. engem tartó, őrző), eressz engem meggazdagodni, (pénzt) szerezni.» A fazék gazdája mondja: «Eresztlek, kedvesem (tkp. nekem nagyon kedves), eredj, menj, isten veled!» A fazék elkezdett odébb hengeredni, gurulni. Gurult, gurult a fazék, egy patak mellett állt meg. Látja: a patakban két leány (ruhát) öblít. A fazék nézte, egy sövény mellé állt, megnyugodott. Hallgatja a fazék az ő beszélgetésüket, mit beszélnek a leányok. A két leány öblögetett, öblögetett. Az egyik öblögető (leány) mondja: «Hová fogjuk megint a ruhát tenni, hová tehetjük megint a ruhát?» A másik mondja: «Nézd csak, a sövény mellett valami fazék van, eredj, menj, hozd ide; azután oda rakjuk (a ruhát).» Elhozták a fazekat, kezdték bele rakni a csomóba kötött ruhát. Rakták, rakták beléje a ruhát. A végén vállukra akarták (tkp. kezdték) venni a fazekat. A fazék összehúzódott (szűknyílásúvá lett), a fazék elkezdett odébb hengeredni, gurulni. Az öblögető leányok utána futottak. Utána futottak, nem érték utól, így ott kellett hagyniok a fazekat.

A fazék haza jött. «Gazdám, nyiss ki, eressz be!» kezdte a fazék erősen kiáltani. A fazék gazdája kiment, kinyitott, a fazék bement, mondotta: «Nézzétek, vagyont hoztam nektek.» A vagyonnak az öreg házaspár mód nélkül megörült (tkp. szívükre jött, megtetszett nekik). A ruhát a fazékból kivették, a kementzére aggatták a ruhát szárítani. Valamikor a ruha megszáradt, kosárba rakták.

Élt, élt az öreg házaspár. Megint közéről esett le egy fekete fazék (azaz: a középső fekete fazék) a padlóra a polcra. Azután megint mondja a középső fazék: «Én gazdám, kedves emberkém, eressz engem is meggazdagodni, pénzt szerezni. Lám, a néném (idősebb nővérem) elment, sok vagyont hozott nektek. Én szintén elmegyek meggazdagodni, pénzt szerezni.» A fazék gazdája mondotta: «Menj, menj, gazdagodjál meg, szerezz pénzt.» A fazék gazdája kieresztette a fazekat a ház ajtaján, a pitvaron keresztül az utcára. A fazék elindult, elkezdett odébb hengeredni, gurulni. A fazék gurult, gurult, azután látja: két kereskedő az erdőben pénzen osztozkodnak (tkp. pénzt osztanak fel, t. i. maguk között). Az egyik mondja: «Elvész, ha szabadon visszük a pénzt (tkp. elvész szabadon), valamiféle edény

kellene.» A másik mondja: «Nézd csak, fazék van ott a fa mellett, eredj, menj, hozd ide, oda fogjuk (a pénzt) rakni.» Oda mentek, elhozták a fazekat, a pénzt a fazékba kezdték rakni. Beléje rakták, rakták, a fazék kezdett megtelni. A fazék lassan összehúzódott, szűknyílású lett. Azután elkezdett odébb hengeredni. A kereskedők utána futottak, utána futottak, nem érték utól. Így elhagyták a fazekat. A fazék haza jött. «Nyissatok ki!», kezdett kopogtatni. Kinyitottak, a fazék bement a házba. «Nézétek, mennyi pénzt hoztam!» mondotta. Az öreg házaspár meggazdagodott.

Éltek, éltek. A harmadik fazék esett le a polczdeszkákról. «Mindjárt én megyek meggazdagodni, pénzt szerezni», mondja a legkisebbik fazék. Az öreg mondja: «Eredj megint, keress valamit, szerezz pénzt.» A fazekat kieresztették az utcára, az ajtón, a pitvaron keresztül. A fazék megint elkezdett odébb hengeredni. Gurult, gurult, odajött, látja: két fiatal ember, szép fiatal emberek mennek az úton. Az egyik mondja: «Hugyozhatnám, hová húgyozzak megint, nincs a közelben megfelelő hely.» A másik mondja: «Ott van egy fazék, oda menj, húgyozzál. Ott van, nézd csak, az a hely, megfelelő hely.» A fiatal ember odament, hugyozni kezdett. A fazék összehúzódott, összehúzódott, monyánál fogva becsípte, azután ucczu! elindult, a fiatal embert húzta meg húzta (magával). Húzta, húzta, haza hozta. Megjöttek. «Nyissatok ki, gazdám, én gazdám, kedves öreg emberkém, emberem, leendő eltartót hoztam nektek, fogadott fiút.» A fazéknak kinyitottak, látták: a fazék eltartót, fogadott fiút hozott. A fiatal embert bevezették a házukba. Az öreg házaspár megházásította a fiatal embert. Most nagyon jól, nagyon gazdagon élnek-vannak.

Jegyzetek: *olisni naje dir, kidž . . . girnits usis* 'жили они долго, какъ горшокъ выпалъ' | *vi.džis* 'tartó, őrző, gazda; держатель, хозяинъ' | *tsukertni* 'собирать добро, искать добро' | *lanits* 'притихъ' | *keluj* 'бѣлье' | *porjavni* 'собрать въ узель, свернуть въ узель; нести, взять на плечо' | *jumirtsis* 'съузился'; *vom jumirtni* 'a száját összehúzni; arcokat vág'; *jumirtvoma girnits* 'szükszájú fazék' | *sidž loi enovtni* 'такъ пришлось оставить'.

em-bur 'добро' | *em-bur peris gozjali viti selem vilanis* (v.

vilas) *vois* *yaqu*: ...*zev jona sélem vilanis vois* 'добро старикамъ очень понравилосъ' | *vjvti* 'очень, сильно, черезъ чуръ'.

tšetš 'вмѣстѣ; тоже' | *sem jukeni* 'дѣлать барышъ (а нуе-
reséget)' | *kušad*: *kušin* 'szabadon, nyiltan (nem kendőben v.
edényben)' | *néžjeńika* v. *néžjeńik* 'тихонько' | *mijdem* v. *mijdtem*
'сколько'.

čas < *orosz* [сей-]часъ | *tui kuša* 'по дорогѣ' | *menam kudž pete* 'мочиться охота' *vö. v otjak*: *šiämä, juämä potä* 'szeretnék enni, inni', *ummä potä* 'alhatnám' MUNKÁCSI, VOTJŠZ. 573. | *kolkjedis topedis* 'за яйца прижалъ, стиснулъ ему яйца' | *aida* < *orosz* айда (I. KALIMA, SÜS. Toim. XXIX. 35) | *verdiš-pu* 'кормилецъ, будущій кормилецъ; leendő eltartó, fenntartó'; I. a 2. mesében *nevesta-pu* 'leendő menyasszony' | *pirtan-tor* szószerint 'olyan dolog, a mit bevezetnek, bevisznek, befogadnak': 'a mit v. a kit befogadnak a családba; fogadott fiú (приемышъ)' | *getralisni* 'женили, поженили' | *jona em-buraeš* 'съ большимъ добромъ и богатствомъ'.

12. *kinmem gozja.*

vazen olisni-vilisni kinmem gozja. kinmemlen enis (getiris) kuli. kinmem mort medis gort-ve.tšišes korsni, šéšša kulem jzes miškišes korsni. munis, munis, kinmem mortli panidášis rutš. rutš kinmem mortes suvtedis, šornitedni pondis. juavni pondis rutš kinmem mortliš: «*kittše munan?*» *kinmem mort šue rutšli*: «*tšev nin, ru.tšanej, ru.tšej! enej (getirej) kulis, so muna gort-ve.tšišes korsni, so muna miškališes korsni.*» *rutš šue*: «*me lokta.*» — «*tšev nin, tšev, ru.tšej, ru.tšanej*», *kinmem mort šue rutšli*, «*te poniš ne mij loe?*» *rutš šue*: «*loe. lokta; mukedes en kors, bergedtsi, lešidika munam meked.*» *kinmem mort melpalis, melpalis, šuis*: «*munam; mij nin keran, korsšem doriš, mij-ke ton loe; kužan-e, on-e, addžam.*»

medisni kinmem mort rutšked. munisni-ke munisni, voisni kerka dine. rutš šue kinmem mortli: «*te gortse vetš, me-ne pira, ponda miškavni, šéšša berdni. te-ne vetš gort, kivzi te mentšim berdemse.*»

kidž šornitisni, sidž ve.tšišni. kinmem mort pondis gort vetšni, rutš-ne pondis miškini, šéšša berdni zev norińika: «*kinmem mortlen getiris kuli, miškišis-tšiškišis ez lo, vuriš-ve.tšišis biri, puis-pežališis biri!*»

rutš dugdis berdemiš. kinmem mort šue rutšli: «*ru.tšanej,*

ru,tszej, dugdin tai ne te berdemsid?» rutš šue kinmem mortli: «mortej, mortangi, musa mortej, tsas regidik, me soittšišta.» sek rutš noh-pevse sojis kinmem mort-getirliš.

séssa bara berdni pondis rutš: «kinmem mortlen getiris kuli. tseskid nánnas verdišis biri, mi,tsa vuriš-ve,tsišis biri!» séssa bara rutš lahtis. kinmem mort šue: «bara tai ne dugdin, ru,tsanej, ru,tszej, berdemsid.» rutš šue: «tsas, mu,dži, soittšišta.» sek rutš med noh-pevse sojis kulem mortliš.

séssa bara berdni pondis rutš: «kinmem mortlen getiris kuli, bur olemis biri, sijeas vi,džišis biri, idrašišis ez lo.» rutš-ke bara lahtis. sek ki-pevse sojis. kinmem mort, zivgiš, šue: «unaiš tai, edje tai, ru,tszej, ru,tsanej, dugdilan!» — «tsas, tsas», šue rutš, «pir bara berdni ponda.» sek med ki-pevse sojis.

séssa pondis bara rutš berdni: «zivgišlen kemediš-pástedišis biri, tseskid sojan-juan pežališis-puišis biri!» rutš ne bara dugdis berdemiš. sek kok-pevse sojis zivgana mort-getirliš.

zivgiš šue: «bara tai ne dugdin berdemsid, ru,tszej, ru,tszej!» rutš šue: «tsas, džik regidika kuš soittšišta.»

bara berdni pondis rutš zivgiš mortli. zivgišlen ne e,tsa nin koli gort-ve,tsan. rutš bara dugdis berdemiš. sek med kok-pevse sojni pondis.

zivgišlen gort eštis, kerkae piris. buretš rutš soje getirliš, zivgiš-getirliš med kok-pevse. zivgiš loktis, legášis rutš vile. goršedis kabirtis, tsabirtis. zivgiš séssa šert-kičš ve,tsiš, sorjas širtišis. ru,tses džagedis. kušis juras novlan-tor ve,tsiš. zivgiš getires gualis rutšliš kolem milesse. vil-pev getrašis, rutš-ku novlan torjen vil getir vajis. eni ole-vile, oleni-vileni, náń sojeni, va jueni.

A fagyos ember és a felesége.

Régen élt-volt egy fagyos ember meg a felesége. A fagyos embernek a felesége meghalt. A fagyos ember elindult koporsócsinálót keresni, azután halottakat mosó embert keresni. Ment, ment, a fagyos emberrel szembe került egy róka. A róka megállította a fagyos embert, beszélgetni kezdett vele (tkp. beszélgetni kezdte). A róka kérdezni kezdte a fagyos embertől: «Hová mész?» A fagyos ember mondja a rókának: «Hallgass már rókácskám, rókám! A feleségem meghalt, íme, megyek koporsó-

csinálót keresni, megyek halottmosót keresni.» A róka mondja: «Én jövök.» — «Hallgass már, hallgass, rókám, rókácskám», mondja a fagyos ember a rókának, «mi várható (tkp. lesz) tétőled?» A róka mondja: «Várható (tkp. lesz). Jövök; ne keress mást, fordulj vissza, szépecskén megyünk magammal.» A fagyos ember gondolkozott, gondolkozott, (azután) mondotta: «Menjünk; mit csináljak (tkp. mit csinálsz), semhogy keressek, valami lesz; értesz-e hozzá vagy nem, meglátjuk.»

Elindult (tkp. elindultak) a fagyos ember a rókával. Mentek, mentek, a a házhoz jöttek. A róka mondja a fagyos embernek: «Te csináld meg a koporsót, én meg bemegyek, hozzáfogok a mosáshoz, azután a siratáshoz. Te csináld meg a koporsót, hallgasd az én siratásomat.»

A hogy mondották, úgy tettek. A fagyos ember kezdett koporsót csinálni, a róka meg kezdett mosni, azután nagyon szánalmasan siratni: «A fagyos embernek meghalt a felesége, mosója-törölője (söprője) meghalt (tkp. nem lett), varrója-dolgozója megszűnt, főzője-sütője megszűnt!»

A róka abbahagyta a siratást. A fagyos ember mondja a rókának: «Rókácskám, rókám, hát abbahagytad a siratásodat?» A róka mondja a fagyos embernek: «Emberem, emberkém, kedves emberem, rögtön, mindjárt, én kissé kipihenem magam.» Akkor a róka a fél csecsét ette meg a fagyos ember feleségének.

Azután megint siratni kezdett a róka. «A fagyos embernek a felesége meghalt. A ki ízletes kenyérrel táplálta, megszűnt, szép varrója-dolgozója megszűnt!» Akkor megint elhallgatott a róka. A fagyos ember mondja: «Hiszen megint abbahagytad, rókácskám, rókám, a siratásodat!» A róka mondja: «Rögtön, elfáradtam, megpihenek.» Akkor a róka a másik csecsét ette meg a halott asszonynak.

Azután megint siratni kezdett a róka: «A fagyos embernek a felesége meghalt, jó életének vége, a ki őt őrizte, megszűnt, gazdasszonyának (tkp. takarítójának) vége.» A róka megint elhallgatott. Ekkor a fél kezét ette meg. A fagyos ember, a beteges, mondja: «Sokszor, hamar abbahagyod, rókám, rókácskám!» — «Rögtön, rögtön», mondja a róka, «mindjárt megint kezdem a siratást.» Ekkor a másik (fél) kezét ette meg.

Azután megint siratni kezdett a róka. «A beteges ember-

nek czipőt és ruhát szerzője megszűnt, izletes ételt-italt sütője-főzője megszűnt!» A róka megint abbahagyta a sírást. Akkor a fél lábát ette meg a beteges ember feleségének.

A beteges ember mondja: «Megint abbahagytad a siratásodat, rókám, rókám!» A róka mondja: «Rögtön, csak egészen rövid ideig (nagyon hamar) pihenek.»

Megint kezdett a róka a beteges embernek sírni. A beteges embernek már csak kevés maradt a koporsócsinálásból. A róka megint abbahagyta a siratást. Akkor a másik (fél) lábát kezdte megenni.

A beteges embernek elkészült a koporsója, bement a házba. Éppen akkor eszi a róka a feleségének, a beteges ember feleségének a másik (fél) lábát. A beteges ember odajött, megharagudott a rókára. Torkánál fogva megfojtotta. A beteges ember azután fonalból hurkot csinált, a gerendára kötötte a hurkot. A rókát megfojtotta. A bőréből fejére való sapkát (szó szerint: viselő dolgot) csinált. A beteges ember eltemette a feleségét, a rókától meghagyott maradékát. Újból megnősült, a rókabőrből készült sapkával új feleséget vett el. Most él-van, élnek-vannak, kenyeret esznek, vizet isznak.

J e g y z e t e k : *kinmem* 'простудившийся; мерзлый; meghűlt, fagyos; megfagyott' | *šorńitědńi* 'ввести въ разговоръ' | *te ponis ne mi loe?* 'отъ тебя что же будетъ?' 'mi várható tőled? nem értesz hozzá' | *mělpalis* 'сомнѣвался, думаль, раздумываль; gondolkozott, habozott'; SZAVVAITOV: S. *mělpalni*, V. *měpavńi* 'воображать, образовать'; ЛУТКИН: *mělpalni*, *měpavńi* 'воображать, предполагать, думать', WIED. *mōlpalny* (*mōv-pavny*) 'vermuten, sich vorstellen, durchschauen'. Közlöm, CSEUSZOV, itt — éppúgy mint a 10. mesében — bizonyára sziszolai nyelvjárásbeli alakot használt. A *m.* szó Usztsziszolszkban ú. l. már nem is használatos. Fordítóm, FROLOV, nem ismerte a szót. Mikor pedig utasításomra másoknál kérdezősködött, azt a feleletet hozta, hogy ismerik a szót *měpavńi* alakban. Úgy látszik tehát, hogy a szót már nem ismerik Usztsziszolszkban, és a ki még emlékszik rá, talán már csak hibásan tudja. — Vö. még függelék, VI. dal 4. sorát. | *koršišem doris* 'чѣмъ искать дальше' | *mi-ke ton loe* 'что-то будетъ'; *kođ-ke ton u. džalas* 'valaki dolgozik'. *berdńi* 'плакать, причитывать по покойникѣ' | *norńnika* 'жалобно, печально, заунывно' | *miškíšis-tšíškis ez lo* 'стиральницы-мытницы не стало.'

tásas, regidík 'сейчасъ, погоди немного, скоро' | *šoittšišta* 'поотдохну' | *noñ-pevse* 'одну грудь'.

mu.dži 'устала' | *bur olemis biri* 'хорошей жизни ему не стало; jó élete megszűnt, rosszra fordult a sorsa' | *idrásis* 'ображательница; a ki rendet csinál, mindent rendbe hoz, takarítónő, gazdasszony.'

zivgís 'хилый, больной, слабый' | *kemedis* 'обувальщица', *pástedis* 'одёвальщица'.

džik regidika 'совсемъ невозможно' | *veťšan* 'дѣланіе'.

bureťš 'какъ разъ, въ пору' | *kabirtni, gabirtni, tsabirtni* 'сжать' | *širtišni* 'затянуть петлю' | *kušis juras novlan-tor veťšis* 'изъ шкуры на голову носильную вещь сдѣлалъ' | *ruťšlis ko-lem milesse* 'у лисы остатки-обѣдки'.

13. *šus-lun komilen.*

«*šed eškes moıdam, oge?*» — ,*moıd!* «*te šuin ,moıd', me šua ,moıda'.*»

«*gerd eškes moıdam, oge?*» — ,*moıd!* «*te šuin ,moıd', me šua ,moıda'.*»

«*je.džid eškes moıdam, oge?*» — ,*moıd!* «*te šuin ,moıd', me šui ,moıda'.*»

«*šera eškes moıdam, oge?*» — ,*en!* «*te šuin ,en', me šua ,og'.*»

«*šésša kuťšem eškes moıdam?*» — ,*oge!* «*te šuin ,oge', me šua ,oge'.*»

ta-lun keže (kežle) šah, aski bara taje.

A zürjén okossága (szellemessége).

«Meséljünk-e a fekete ökörről, (vagy) ne?» — ,Mesélj!'
«Te azt mondtad ,mesélj', én azt mondom ,mesélek'.»

«Meséljünk-e a vörös ökörről, (vagy) ne?» — ,Mesélj!'
«Te azt mondtad ,mesélj', én azt mondom ,mesélek'.»

«Meséljünk-e a fehér ökörről, (vagy) ne?» — ,Mesélj!'
«Te azt mondtad ,mesélj', én azt mondtam ,mesélek'.»

«Meséljünk-e a tarka ökörről, (vagy) ne?» — ,Ne (mesélj)!'
«Te azt mondtad ,ne (mesélj)', én azt mondom ,nem (mesélek)'.»

«Aztán milyen ökörről meséljünk?» — ,Ne (meséljünk)!', «Te azt mondtad ,ne (meséljünk)', én azt mondom ,nem (mesélünk)'.»

Mára elég, holnap megint ez (ugyanaz).

Jegyzet: Közlöm még ezt a közmondást füzte a mese címéhez: *va voləm inę va volas-na* 'olyan helyre, a hol volt víz (a hová jött víz, a hol szokott lenni), még oda jön víz' (ГДѢ БЫВАЕТЪ ВОДА, ТАМЪ БУДЕТЪ ЕЩЕ КОГДА-НИБУДЬ').

14.

važen olis-vilis mort. olis-ke olis, olis, šėšša jona-na dir olis, olis (mianli vištavni regid, silī ovni veli dir). mort kor-ke medis tuje. munis, munis, jona dir munis. vois šila. mort pukšis šila vile, tšinedtšan pondis veštis. pondis-ke veštis, veštis tšinedtšan-tor. veštis-ke veštis, jona dir veštis. kor-ke dir-mišť artmis. mort tšinedtšini pondis. tšinedtšis-ke tšinedtšis, jona dir tšinedtšis. kor-ke medis vođže munni. munis-ke munis, jona dir munis, kole-ke kole-ke kiťšedž (mianli vištavni regid), sije pir-na mune. kole-ke eni mune, ole-vile, vetle-mune, abu kodi tedis.

Régen élt-volt egy ember. Élt meg élt, élt, azután még nagyon sokáig élt, élt (nekünk elmondani hamar [lehet], neki élni sokáig tartott). Az ember egyszer útnak indult. Ment, ment, nagyon sokáig ment. Jött egy kidölt fa. Az ember a kidölt fára ült, füstölő farakást kezdett csinálni. Kezdte és csinálta, csinált füstölő farakást (tkp. dolgot). Csinálta meg csinálta, nagyon sokáig csinálta. Egyszer sok idő múlva meglett (elkészült). Az ember elkezdett füstöt csinálni. Füstöt csinált meg füstöt csinált, nagyon sokáig csinált füstöt. Egyszer elindult előre. Ment meg ment, nagyon sokáig ment, ki tudja (tkp. lehet) meddig (nekünk hamar el [lehet azt] mondanunk), ő még mindig megy. Lehet, hogy most (is) megy, él-van, vándorol (tkp. jár-megy), nincs (senki) a ki tudja (senki se tudja).

Jegyzetek: *šila* 'öregségtől kidölt fa' | *tšinedtšini* 'дымить, дѣлать дымъ; дымиться'; *tšinedtšan* 'костеръ (для дыма)' | *kole-ke kiťšedž* 'можетъ быть до куда' | *kole-ke eni mune* 'talán most (is) megy' | *vetle-mune* 'путешествуетъ'.

15.

zev važen olis-vilis peris mort. sije mededtšis tuje. munis-ke munis, peris mortlen kokis tšegi. pu kok puktas — pu-kok šismas; iđžas-kok puktas — iđžas kok softšas; kert-kok puktas — kert-

kok simas. etare-ke vi.džedlas — gut-gag, medare-ke vi.džedlas — viž-kaptana, koimedlae-ke vi.džedlas — preńik-viřsko. preńik-viřsko dinas munas — viřsko kelats-tomana. kelats-toman kurtřsas, preńik-e.džes vořsas: teř-pop sulale, ul' vii jura, baka-matř kimesa, kartupel-gegja, koreř-kor pela, řumed gerđđem koska, kos sukar bedđa, kuřman-tuřa.

Nagyon régen élt-volt egy öreg ember. Ő útnak indult. Ment, ment, az öreg embernek a lába eltört. Falábat tesz oda — a faláb elkorhad; szalmalábat tesz oda — a szalmaláb elég; vaslábat tesz oda — a vasláb megrozsdásodik. Az egyik oldal felé néz — repülő rovarok (légy-rovar), a másik oldal felé néz — sárga kaftános (ember), harmadik oldal felé néz — mézeskalácsból való templom. A mézeskalácsos templomhoz megy — a templomnak a lakatja perez (tkp. a templom perez-lakatú). A perezből való lakatot leharapja, a mézeskalácsból való ajtó kinyílik: szárított zablisztból való pap áll (ott), írósvajból való fejjel, pöfeteg gomba homlokkal, burgonya-köldökkel, fürdősöprű leveléből való füllel, nyírfakéreggel átkötött derékkal, száraz kétszersültből való bottal, retek penis-szel (tkp. írósvaj-fejű, -homlokú stb.).

Jegyzetek: A mesének néhány kifejezésére nézve vö. ЛУТКИН 160 (SUS. Aik. X. 21). — *preńik* < or. пряникъ | *teř* 'ТОЛОКНО' | *ul' vii* 'не топленое масло' | *baka-matř* 'ДОЖДЕВИКЪ'.

16. *veralis pi.*

važen olis-vilis veralis mort. silen veli kujim pi zev joneř. naje nolen kajisni ile vere veralni, řela da ur kiini, nali premis kutis jona ředni. naniř biri. gorte ledřřini zev ilin, da i lim uři bidsa veřt. bař juvalni kutis piianliř: «miř-že eni kutam veřni? kodi gorte ledřřilas naniřa?» med iřřet pi i řuue: «bate, naniř pondaid miřanli gortad nemiř ledřřilnid, kutam jai vilin olni. jaijd tani una em, a naniřte gortad loue řebni.» bař pięř ořkas: «vot, te telka, si.dži leřid i em.» naje kutisni kuř jai vilin olni. premis vek zev jona řede. naje oleni das lun da i diřđiřik nin naniřte, a kajemřaniř kujim telis nin.

nalen i istegis biri i biřařni nemen lořis. naje veliř đzug-

sisni. povodda ke,džid, ledžsisni ilin i soini nem. jai una em, a puni nemen i nan abu. bať pijanli suni kutis: «vaj pud veťsam, kodli nanla da bila vetlini.» med i,tšet pi suni kutis: «vaj-že me etaje med i,džid koz jilas kaila da vi,džedla, abu-e ken-ke matin oliš. mija gorte si ilaedž vetlini? i seki pudjalam, kodli uše.»

naje si,dži i veťsisni. med i,tšet pi kajis koz jile i kutis vi,džedni i tidale ken-ke zev ilin kejin-bugil' kod' bi i suni kutis: «vot taje vėškida tidale bi i oliš em seni.» vokjas oz veritni i ašnis kajisni i kutisni vi,džedni, i tidale džuzgan kod' (zev i,tšet) bi. naje zev radeš loini i ledžsisni koz jiliš i kutisni telkuinini, kodli vetlini settše. bať kutis suni, mi i,džid pi med jon i sije med regid volas. i,džid pi kesjis. kišan piššal' boštis, mededťsis bila da nanla.

mededťsis vėškida bi vėšte, ki,dži veli tidale, tuiteg. munas bidsa lun i ritja doris kutis tidavni bi. sije zev rad loji i edjen-džik kutis vošlavni i regid vois i,tšilik kerka dine, keni lomtiše bi, a bi vilin ešale i,tšilik pert, a bi doras nekod abu. sije kesjis bi bošni lomtišan pesnas i ber munnini. kerkašanis kod-ke goredis zev lokiš, sije ušedž povzis. šessa tšettšis da vi,džedlis. si dinin sulale zev i,džid periš džor mort i sili šue: «miila te juušteg vištasteg gušasan i kesjan veli bi nuni? vaj tattše pukši i vištás, te kodi i kišan voin.» i,džid pi pukšis i kutis vištavni: «vot me seš, miian kujim lun nin nan ni bi abu. me lokti tattše bila da nanla.» džor mort i kutis suni: «te kužan-ke, vištalli vellitem tor, lube zev jona perjašni, me seki ted šeta bi i nan. on-ke vermi, tasma-pašta špinašid ku,tšikte bošta.»

i,džid pi kutis sijes perjedlini. perjedlis dir bid-nog, šessa etik kiv i ilali. seki džor mort skermis da boštis i,džid pies juršedis, gabirtis da kok kostas topedis, špinašis (miškušis) tasma-pašta ku,tšikse boštis.

i,džid pi edva mezdišis, da mijen mini, edjen pišjis. vois da vištavni kutis baťli da vokjasli, mi «seni ole omel. mene tai-ke sojas, edva mini a bise kesji pišjedni da sije mirdđis i mene jona neitis».

bať dezmis si vile i šue med pili: «mun regid vetli, vaj ket bise.» med pi munis, sidž-že loktis bi dore da kesjis nuni. i,džid džor mort siliš vėškid kok-tšunse vundis. ber gorte vois da baťli norasni kutis, mi seni ole omel!

i,ťset vok kutis vidťsini: «miša ti jez, one verme sijes perjalni da asse neite.» vokjas šeravni kutisni i šuveni: «vetli, vidli, oz-e i ted tťetť šur.» *i,ťset* vok šuue: «tattťe ne-ťe tťigjen kulni, da ke dźiden kinmini!»

boťtis tťer da piťťal da mededťsis. vojis dźor mort dine. sije kerkaas kuile. etar pelesas juris, medaras kokis. veraliť pi sili šuiis: «ola'n vila'n, bur mort, on-e uźni ledź?» dźor mort šuiis: «lok uź, tolke gor bokas vod i mem te moid-kiv viťtal, da med abi velem tor.» veraliť pi šuvas: «tolke kivzi da en řiás. řiásan-ke, tenřid das pleteň jur-řite ne tťiťiťni.» dźor mort šuue: «a te-ke on vermi, tenřid kiknan vodź tťuňte keravni.»

i vot naje veťťisni sidź. veraliť pi zavodťtis viťtavni, miť «vaťen olis mort, sije lebźis kujim vo i vojis nebesae a seni jezis stavis vetleni vivilaň koken. sije juvalni kutis naliť: «miša tije ta dźi vetlannid?» naje šuveni, miť miťan kem-kot abu i vurni nekodli'. sije kutis vurni nali sapegjas, a sapeg vuran tťetina vilas jur-řise dźor mortjasliť kutis ektini». dźor starik, kodli veli premiťľiťis-pi viťtale moid-kiv, akňitis da i šuiis: «sidź — šuvas — oz poť.» veraliť pi seki trakňitis jur-řise dźor starikliť, miť sedi kirimas, jeťťe šuiis: «en řiás!»

dźor mort laňtis. veraliť pi bara zavodťtis: «vot — šuvas — etik mort mune tui viti i vi dźede, telťe zev una zer-kiť. sije davať kutalni. sije kutalis da kutalis, řeťša una tťukermis. setiť sije davať gez kini. kiňis sije zev kuťa, miť silen geťjis sudźźis zev i dźid ti vomen. sije davať seť tťertjasse kelťni. stav tťertse kevtis. vi dźedli — šuvas — stav tťertse vaje.» dźor mort bara akňitis i uťkedťsis e dźesas i šuiis: «abu nekod, te — šuvas — perjásan.» veraliť pi šuue: «me perjásem vilas i ola, a te miťla řiuásan?» dźor mortliť bara jur-řise tťelei lestuk ne tťiťiťis i šuiis: «bara-ke řiásan, seki me teně stavnas kuťa.»

dźor mort povźis i vodis. bara kivzini kutis. veraliť pi bara zavodťtis. «sidź — šuvas — kor-ke muni etikiť veravni. řeriť boťti piťťal da tťer i adźi: pu jilň turi pukalení zev una. me davať najes kutarni. kutali zev una i stavse suňis jile domavli, a tťim suňis ponas kuttťiťi da najes iťňiti. naje kutisni lebźini i mene tťetť lebedni. lebedisni dir pu ver jiljasedi, kimer kostjasedi i vajisni zev i dźid ti vilę i lebźedni kutisni sije vomen. řeras kimin vojisni i meam suňisid ori, me tjad uťi i veňi kuti,

a varltšini og kuž. seni zev una utkajas pukaleni. me etikes ko-
kedis kuti. sije mene bereg dore, džid vajis. šéšša beregad peti i
dumaitni kuti: kiltše munni? i keni sije? a zev jona kinma, i
isteg hetásema a bijášni nemen. miž vetšni? vi, džeda: oš lokte ti
pelen. me pištšal' bošti i ližni kesja. oš i šuuę: «te mene en liž,
a miž ted kole, vištal.» a me vek-na meřita, a sije vek matišše i
vois džik dineđž. me pištšal' pukti i šuuę: «vaj bijáš, me kinma.»
sije šuuę: «meřam bi abu, a vaj kole-ke pukši, me tene nuęa,
keni bi em.» me pukši oš vile i sije davai mene nuni verediš,
ńurediš i jujas vomeniš i vajis tattše, a te on kesji bi šetni.»
verališ pi zev jona goredis: «miška, šuuęs, piral, džagedam
tajes, džor mortse!» džor mort zev jona povzis i akńitis i šuiš:
«na miž kole, sijes i šeta, tolke en džagede!» a verališ pi šuuę:
«džageda, međiš kežle veleđtši, en jert nekodes.»

džor mort šuuę: «miž kole, sije i bošt. bošt i bite — vot
ted tiv-kert i biča iz; vot ted koźnala pištšal', kodi biđ lijemin
inme. vot ted biča, miž taš biđ ližsan tor oz biravli.» verališ pi
boštalis stavse, miž džor mort šetis, i šuiš: «a ješše keni meam
vokjaslen i, džid kok-tšuniš i špinasiš ku, tšikis, sijes vaj i nánte
vaj. on-ke šet, pir i džageda.»

džor mort sijes nušis med žire i settše verališ pi vi, džedlis
i zev jona povzis, miž seni stavis ešale i puktalema: mort-ku, tšik
tasma pašta i kok-tšunjas i kirim-tšunjas. džor mort šuuę: «vot
— šuuęs — berji, kodi nalen.» verališ pi vi, džedlis i boštis kodi
vileńšandžiksa i šuiš: «vot taje mižla ta-mindase kulin da vun-
dalin mortjasisiš?» džor mort vištavni kutis: «taje vot biđsen bi
korišjaslen i nekod ez kuž mene perjalni i povzedni, a te-kodiš mem
ješše ez-na šurli. miž te mene vermin venni i vot ted me biđsen šeti.»

verališ pi pašibe šuiš džor mortli i munis bařisjas dine.
vois bařisjas dine i šuiš: «vot — šuuęs — me šurli peklae, da
ladne a, tšim veli; miž veške bara kok-tšun-li miž-li loji kolni.»
vokjas vi, džedlisni da tolke gerdedišni. sije pervoi džepšis kiskis
til-kert da biča-iz. šéšša biča da pištšal' šetis bařli. «vot taja me-
nam aslam nažitka, a ješše miž-ke em, sijes og-na petkedli. vaj
— šuuęs — pervoi bijáše, šéšša jáite pue.» naje bijášisni, jái
puišni i užnaitni kutisni. sije vištavni kutis: «vot — šuuęs —
si, dži me bite perjali» i vištalis nali stavse. a vokjas vomse paš-
kedalisni i kilzen i šuęeni: «vot — šuuęs — đive!»

šéssa i, tšet vok džepšis kiskis kok-tšun i špina-ku, tšik, i, tšid vokjasli petkedle i šuue: «taje abu tiian? novte petkedle špinate da kokte.» vidlalni kutisni i puktisni i laskisni; bitte sés i vevlema! bat vi, džedis, vi, džedis i šiis girisđžik piianli, miž «ti tadž-ke kutannid olni, tiian ne tolko ku, tšiknid oz tirmi, i jaite bidsen loue šetavni», a i, tšet pili šuue, miž «te louan mort i teiš bidsen kutasni polni i me tenid kola stav premišlaitan mesta i te kutan olni bura».

naje dir-na ješše veralisni i premisse telnas velen ledžšedisni gortas i vuzalisni kare i boštisni una deŋga. bat stavniše et-koda jukis i aslis koli kulig kezlas. šéssa sije regid kuli. olem kolis kik giris piianli. naje kutisni kidž šure u, džalni i mujasis stavis izermisni, náis ez kut arkmjni i enovtisni. med berin stavse, miž koli, vuzavlisni i asnis munisni kittše-ke jezli u, džavni kinem-pet vilas. i, tšet pi olmedtšis zev bura i eni ole-vile.

A vadász fia.

Régen élt-volt egy vadászember. Neki három nagyon erős fia volt. Ők négyen elmentek messzire az erdőbe vadászni, császármadarat és mókust fogni. Nekik nagyon kezdett zsákmányuk akadni. A kenyérük elfogyott. Haza menni nagyon messze (volna), meg hó is esett egész arasznyi (magasságú). Az apa kérdezni kezdte fiaitól: «Mit fogunk most csinálni? Ki megy haza kenyérért?» A legkisebbik fiú mondja: «Atyám, kenyérért nekünk nem érdemes (tkp. 'semmiből' azaz: semmiért, nincs miért) lemennünk, húson fogunk élni. Hús sok van itt, kenyéret meg venni kellene otthon.» Az apa megdicséri a fiát: «Lám, te okos vagy, így helyes lesz.» Ők csak húson kezdtek élni. Zsákmányuk mindig nagyon erősen akad. Ők már tíz napig és még tovább élnek kenyér nélkül, de elmenetelük óta már három hónap (mult el).

A gyújtójuk is elfogyott és tüzet gyújtani nem lehetett semmivel. Ők most zavarba jutottak. Az időjárás hideg, hazamenni messze (volna), és enni (való) nincs semmi. Hús sok van, de nincs mivel főzni és kenyér nincsen. Az apa kezdett szólni a fiaihoz: «Nos hát húzzunk sorsot, (hogy) ki menjen kenyérért meg tűzért.» A legkisebbik fiú megszólalt: «Nos hát

én felmászok ennek a legmagasabb fenyőfának a tetejére és körülnézek, nincs-e valahol a közelben lakós. Minek olyan messzire haza menni? És azután vessünk sorsot, hogy kire esik (a sors).»

Úgy is tettek. A legkisebb fiú felmászott a fenyőfa tetejére és kezdett körülnézni és valahol nagyon messze farkas-szem nagyságú (tkp. farkas-szemhez hasonló) tűz látszik és megszólalt: «Nézd csak, itt egyenesen tűz látszik és ember lakik ott (lakós van ott).» Bátyjai nem hiszik ezt el és ők maguk másztak fel és kezdtek körülnézni, és nagyon kis tűz látszik. Nagyon megörültek és leereszkedtek a fenyőfa tetejéről és elkezdtek tanácskozni, hogy ki menjen oda. Az atyjuk megszólalt, hogy a legidősebb fiú a legerősebb és ő leghamarább teheti meg az utat (jöhet). A legidősebb fiú megigérte (hogy elmegy). Fogta a vadászpuskáját, elindult tűzért meg kenyérért.

Indult egyenesen a tűz felé, a hogyan látható volt (a tűz), út nélkül. Megy egész nap és este felé kezdett látszani a tűz. Ő nagyon megörült és gyorsabban kezdett lépni és hamar egy kicsike házhoz jött, a hol tűz ég, a tűz fölött meg kicsike üst függ, a tűz mellett meg senki sincsen. Ő tüzet akart venni égő üszökkal és visszamenni. A házból valaki nagyon haragosan kiáltott, ő (úgy) megijedt, hogy elesett. Azután felkelt és körülnézett. Mellette egy nagyon nagy öreg ősz ember áll és mondja neki: «Miért lopsz te kérdezés és beszéd nélkül és (miért) akar-tál te tüzet vinni? Nosza ülj ide és mondd meg, ki vagy te és honnan jöttél.» A legidősebb fiú leült és kezdett beszélni: «Nézd, én onnan való vagyok, minekünk már három napja nincs se kenyérünk se tűzünk. Én tűzért meg kenyérért jöttem ide.» Az ősz ember megszólalt: «Ha tudsz, mesélj (valami) hal-latlan (nem volt, lehetetlen) dolgot vagy nagyon nagyot hazud-jál, akkor adok neked tüzet és kenyeret. De ha nem tudsz, szíj-szélességben veszem a bőrödöt a hátadból (szíjszélességű bőrt hasítok a hátadból).»

A legidősebb fiú kezdett neki hazudozni (kezdte őt be-csapni). Hazudozott neki sokáig, mindenféle módon, azután egy szót elhibázott. Akkor az ősz ember megharagudott, megfogta a legidősebb fiút a hajánál, megkapta és lába közé szorította, hátából szíjszélességű bőrt vett.

A legidősebb fiú nagynehezen szabadult, és a mint kiszabadult, gyorsan elfutott. Haza jött és mesélni kezdte atyjának és testvéreinek, hogy «ott az ördög lakik. Engem majdnem megévet, alig szabadultam; a tüzet el akartam rabolni, ő meg elvette és engem jól elvert».

Az apja megharagudott rá és mondja a második fiának: «Eredj hamar, menj, hozz akár csak tüzet.» A második fiú elment, épúgy eljutott a tűzhöz és akart (belőle) vinni. A magas ősz ember jobb lábának az újját levágta. Visszajött haza és panaszkodni kezdett apjának, hogy ott az ördög lakik!

A legkisebb fiú elkezdett szitkozódni: «Micsoda emberek vagytok ti, nem tudjátok őt becsapni, és őt magát verjétek el.» A bátyjai nevetni kezdtek és mondják: «Menj, próbáld meg, nem akad-e te elibéd is.» A legkisebb fiú mondja: «Csak nem fogunk itt éhen halni és a hidegben megfagyni!»

Fogta a fejszóját és a puskáját és elindult. Eljutott az ősz emberhez. Az a házában fekszik. Az egyik sarokban van a feje, a másikban a lába. A vadászfiú mondotta neki: «Adjon isten, jó ember, nem engedsz-e meghálni?» Az ősz ember mondotta: «Gyere, hálj meg, csak a kemencze mellé feküdj és mesélj nekem mesét, de lehetetlen dolog legyen (ne legyen megtörtént dolog)!» A vadászfiú mondja: «Csak figyelj és ne szólj. Ha szólsz, tíz csomót tépek ki a hajadból.» Az ősz ember mondja: «De ha te nem bírsz (becsapni), mind a két mutató újjadat levágom.»

És íme, ők úgy tettek. A vadászfiú kezdte mesélni, hogy «régén élt egy ember, az három évig repült és az égbe jutott, ott meg az emberek mind lábbal fölfelé járnak. Ő kérdezni kezdte tőlük: «Miért jártok ti így?» Ők azt mondják, hogy 'nekünk nincsen cipőnk és senki se tud varrni'. Ő kezdett nekik csizmát varrni, de csiznavarró sörtének az ősz emberek haját kezdte gyűjteni». Az ősz öreg, a kinek a vadászfiú elmondta a mesét, felkiáltott és mondta: «Úgy — mondja — nem lehet.» A vadászfiú akkor meghúzta az ősz ember haját, a mennyi kezébe akadt, és még mondotta: «Ne szólj!»

Az ősz ember megnyugodott. A vadászfiú megint hozzáfogott: «Lám — mondja — egy ember megy az úton és látja, nagyon sok zabpolyva röpököd. Nosza kezdte összefogdosni. Fog-

dosta meg fogdosta, azután sok halmozódott fel. Most abból kötelet kezdett fogni. Nagyon hosszú (kötelet) font, úgyhogy az ő kötele egy nagyon nagy tavon ért keresztül. Most az ördögöket kezdte onnan kifogni. Az összes ördögöket kifogta. Nézd — mondja — az ördögöket mind (ide) hozza.» Az ős ember megint felkiáltott és az ajtóhoz rohant és mondta: «Nincs ott senki, te — úgymond — hazudsz.» A vadászfiú mondja: «Én hazudásból élek, de te miért beszélsz?» Az ős embernek megint egész csomó haját kitepte és így szólt: «Ha megint beszélsz, akkor egészen kopaszszá téplek.»

Az ős ember megijedt és lefeküdt. Megint kezdett figyelni. A vadászfiú megint hozzáfogott. «Úgy — mondja — elmentem egyszer vadászni. Puskát meg fejszét vittem magammal és láttam: egy fa tetején nagyon sok daru ül. Én el akartam őket fogni. Nagyon sokat elfogtam és mind fonálra kötöttem őket, magam a fonál végébe kapaszkodtam és felrebbentettem őket. Azok elkezdtek repülni és engem magukkal ragadni (tkp. röptetni, röpíteni). Vittek sokáig fák, erdők fölött el, felhők között és elvittek egy nagyon nagy tó fölé és azon keresztül kezdtek velem repülni. Körülbelül a közepéig értek és az én fonalam elszakadt, én a tóba estem és kezdtem alámerülni, de úszni nem tudok. Ott nagyon sok kacsa ül. Az egyiket megfogtam a lábánál. Az elvitt egészen a partig. Azután kiléptem a partra és elkezdtem gondolkozni: hová menjek? és hol van ő? Azonban nagyon erősen fázom, a gyufa megázott és nincs mivel tüzet gyújtani. Mit csináljak? Körülnézek: egy medve jön a tó mellett. Fogtam a puskámat és le akarom löni. A medve így szól: «Te ne lőj le engem, hanem a mire szükséged van, mondd meg.» De én még mindig célba veszem, ő meg mind közelebb jön és egészen közel jött hozzám. Én lettem a puskámat és mondom: «Nos, szerezz tüzet, én fázom.» Ő mondja: «Nekem nincs tüzem, de ha tetszik (ha kell), ülj (rám), én elviszlek (oda), a hol van tűz.» Én ráültem a medvére és az most vitt engem erdőn, mocsáron keresztül és folyókon át és idehozott, de te nem akarsz (nekem) tüzet adni.» A vadászfiú nagyon hangosan kiáltotta: «Miska — mondja — gyere be, fojtsuk meg ezt az ős embert!» Az ős ember nagyon megijedt és felkiáltott és mondta: «No a mi kell, azt meg is adom, csak

meg ne fojtsatok!» De a vadászfiú mondja: «Megfojtlak, más-korra (másodszorra) tanuld meg, ne utasíts vissza senkit se.»

Az ősz ember így szól: «A mi kell, azt vidd el. Vidd a tüzedet is — itt van csiholó aczél és tűzkő, íme, ajándékba adok neked egy puskát, a mely minden lövésnél czélba talál. Itt van tűziszerszám, hogy ezentúl mindig lesz mindenféle vad (tkp. 'nem fog megszűnni, kevesbedni minden lövő dolog').» A vadászfiú átvette mindazt, a mit az ősz ember adott, és így szólt: «De azután hol van még az én bátyáimnak a lába újja és a hátuk bőre, azt hozd ide és kenyeret is hozz. Ha nem adsz, rögtön megfojtalak.»

Az ősz ember bevezette egy másik szobába és a vadászfiú oda benézett és nagyon erősen megijedt, mi minden lóg ott és van letéve: szijszélességű emberi bőr és lábújjak és kezújjak. Az ősz ember így szól: «Itt van — mondja — válaszd ki, a melyik az övék.» A vadászfiú körülnézett és fogta, a melyik a legújabb, és mondta: «Hát ezt miért húztad le mind (tkp. ennyit) és vágta le az emberekről?» Az ősz ember kezdte elbeszélni: «Nézd, ez mind tüzet kérőké és senki se tudott engem becsapni és rám ijeszteni, de te hozzád hasonló még nem került elé. Hogy te ki tudtál rajtam fogni, íme mind odaadtam neked.»

A vadászfiú köszönetet mondott az ősz embernek és az apjáékhoz ment. Odajött az apjáékhoz és így szólt: «Íme — mondja — én a pokolba kerültem, de jó, hogy én magam voltam, (hogy) megint lábújjat vagy mít kellett volna ott hagyni.» A testvérek néztek és csak elpirultak. Ő először a csiholót és a kovát húzta ki a zsebéből. Azután a tűziszerszámot és a puskát odaadta az apjának. «Nézd, ez a magam nyeresége (szerzeménye), de még van valami, azt még nem mutatom meg. Nos — mondja — először gyújtsatok tüzet, azután főzzétek meg a húst.» Azok tüzet gyújtottak, húst főztek és vacsorázni kezdtek. Ő hozzáfogott az elbeszéléshez: «Nos — mondja — így csaltam ki a tüzet» és elmondott nekik mindent. A testvérei meg kitépték a szájukat és hallgatják és mondják: «Lám — mondják (tkp. mondja) — csoda (csodálatos)!»

Azután a legkisebb testvér a lábújjat és a hátbőrt húzta ki a zsebéből, megmutatja idősebb testvéreinek és így szól:

«Nem a tiétek-e e ez? Nos, mutassátok meg a hátatokat és a lábátokat. Nézegetni kezdtek és odaillesztették (t. i. az újjat) és rátették (t. i. a bőrt); mintha onnan való lett volna! Az apjuk nézett, nézett és azt mondta az idősebb fiainak, hogy «ha ti így fogtok élni, nemcsak a bőrötök nem fogja kifutni, hústokat is mind oda kell majd adnotok», a legkisebbik fiának pedig azt mondja, hogy «te belőled ember lesz (tkp. te ember leszel) és tőled mindenki félni fog és én rád (neked) hagyom az egész vadászterületünket és te jól fogsz élni».

Ők még sokáig vadásztak és a zsákmányukat télen lovon haza vitték és eladták a városba és sok pénzt kaptak. Az apjuk mindnyájuknak egyformán osztott (az egészet egyf. osztotta szét) és magának hagyott halála idejéig. Azután csakhamar meghalt. A vagyona két idősebb fiára maradt. (Úgy) kezdtek dolgozni, a hogy éppen ment, és földjeiket mind ellepte a gyom, gabonájuk nem nőtt és ők ott hagyták (nem törődtek vele). Legvégül mindent, a mi megmaradt, eladtak, ők maguk meg elmentek valahová idegeneknek szolgálni (dolgozni) eleségért. A legkisebbik fiú nagyon jól rendezkedett be és most él-van.

Jegyzetek. Ezt a mesét Ибъ (zürj. *ib*) falvában hallotta és ott készült feljegyzése alapján közölte velem Czember. Mindamellettt hogy ez a falu Usztsziszolszktól már 50 versztnyire van délre a Sziszola mellett, a mesében néhány helyen mégis vicsegdai *v-s* alakokkal találkozunk. Ezeket talán nem kell mind a vicsegdai közlő rovására írunk; lehetséges, hogy a gyakori érintkezés — nagy ünnepeken és különösen télen sokat járnak arról a vidékről Usztsziszolszkba — befolyással volt több szónak a kiejtésére.

Ennek a mesének ugyanattól a közlőtől származó változatát a már említett Коми мойдан кывъяс cz. füzetében adta ki mostan CZEMBER. Az ott *veralis' mort da versa* 'a vadászember és az erdei manó' cz. alatt közölt mese néhány eltérést mutat a miénktől: 1. A *džor mort* 'ősz ember' helyett mindig *versa* 'erdei manó' szerepel; 2. a vadászfiú harmadik elbeszélésében *turi 'daru'* helyett *gut*-ról ('légy'-ről) van szó; 3. az erdei manótól még *burdedan turun-t* 'gyógyító fűvet' kap, a melylyel bekenni a helyükre visszatett testrészeket. — Nyelvileg sokkal nagyobb az eltérés, mert a közlő sok helyütt más kifejezéseket használt. A vicsegdai *v-s* alakok helyén rendszeren sziszolai *l-es* alakok vannak.

veralis' pi 'сынъ охотника; a vadász fia' | *silen veti kujim*

pi zev joneš 'у него были три сына очень сильные' | *premiš* 'промысел, добыча' | *bidsa vēst* 'на цѣлую четверть аршина' | *nemiš lēdžšilnid* 'не стоит идти'. A második személy itt az általános alany kifejezésére szolgál. | *jai vilin olni* 'на мясь жить' | *nānte gortad loue nēbni* 'хлѣба дома приходится поку- пать' szintén 2. szem. általános alanyul. | *telka* 'толковый'.

bižāsni 'огня достать' | *veliš, veliš* 'только теперь'; *veliš džugšisni* 'совсѣмъ, окончательно спутались, имъ совсѣмъ плохо стало (egészen, végleg zavarba jutottak, rossz dolguk lett)' | *povodda* < погоды (l. KALIMA 110) | *kodli vetlini* (russicismus) 'кому сходить' | *oliš* 'житель'.

kejin-bugil 'farkasszem'; *bugil* 'szemgolyó' | *veritni* < вѣ- рить | *džuzgan* (Usztsz.-ban ismeretlen szó) Frolov szerint 'маленькій, мерцающій огонекъ (kis, csillogó láng)', *džuzgan lampra* 'маленькая лампа, дающая слабый свѣтъ (kis lámpa, a mely gyöngé fényt ad)'; Czember szerint *džuzgan* jelentése talán 'világító bogár'; *džuzgan-kod bi* nagyon kis tüzet (*zev i,tšet bi*) jelent itt. — Az említett változatban *džuzgan kod zel jugid* ('nagyon fényes') *bi* van, | *telkuin* < толковать ('вслухъ разсуждать') | *pištšal* (v. *piššal*) < пицаль.

bi vēste 'а тѣз фелѣ, szembe a tűzzel; противъ огня'; *me vēste puktisni samevar* 'противъ меня (передо мною) поставили сам.' | *ritja doris kutis tidavni bi* 'подъ вечеръ сталъ виденъ огонь; éppígy ritla-doris (v. dor) mi gulāžim 'este felé sétál- tunk; мы подъ вечеръ гуляли' | *lomtišan pes* 'égő, tüzes fa- darab; горящіе полѣно, головешка' | *sije uštedž povžis* 'онъ испугался, что ноги подкосились'. (Az említett változatban *kok jivšis* [v-vel!] *uši* 'leesett a lábáról' van.) | *kesjan veli* 'хотѣлъ-было' = 'akarsz vala' | *vai* < давай | *miian kujim lun nin nān ni bi abu* 'у насъ три дня уже ни хлѣба ни огня нѣтъ' | *vellitem* (V. *vevlitem*) *tor* 'небывальщина' | *perjāsni* helyére *perjās* kellene. A mesélő erre a szerkezetre gondolt: 'ha tudsz lehetetlen dolgot mesélni vagy nagyon nagyot hazudni'. Ebben az esetben természetesen *vištalli* helyett *vištalni* lenne a helyes alak. | *tasma-pāsta špinašid ku,tšikte bošta* 'я свиму кожу со спины шириною съ ремень'.

edva < едва | *mijen mini* 'какъ освободился' | *taj-ke* 'majd- nem' | *norāsni* 'жаловаться'.

vidtšini 'ругаться' | *miša* (V. *ku,tšem*) 'milyen' | *da asse neite* itt is talán szerkezetkeveredés van *one verme* hatása alatt. (A változatban *neitni* van.) | *tattše ne-žę tšigjen kulni* 'здѣсь не съ голоду-же помереть' | *ola'n vila'n* 'живешь можешь; здрав- ствуйте' | *pletēn* < плетень (vö. плетенка).

vurni nekodli 'пить некому' | *sapeg* < сапогъ | *tšetina vilas* 'на щетину' | *premišlāžitš pi* 'сынъ промышленника' | *veli*

vištale 'было рассказываетъ' l. fönt | *akñitis* 'ахнулъ' | *trakñitis* 'дернулъ' (< тряхнуть).

kil 'мякина, шелуха' | *keltñi* 'ловить, неводить; ловить рыбу бреднемъ' | *uškēdñsis e, džesas* 'бросился въ двери' | *me perjášem vilas i ola* 'я на обманъ и живу' | *tšelej lestuk* 'цѣлую прядь волосъ'; (*lestuk* ú. l. orosz eredetű szó; vö. or. лоскутъ és лепетокъ, лепестокъ DAL'). | *me tene stavnas kušta* 'я у тебя выдержваю волосы до гола'.

šeris bošti 'съ собой взялъ' | *turi* 'журавль' | *išñiti* 'я вспугнулъ; felriasztottam, felrebbentettem' | *kimjn* 'көрүлбелүл'; pl. *tani nol' šurs kimjn jez* 'itt körülbelül 4000 ember van' | *meam suñisid, tjad usi* 2. szem. determinatióval. (Az eml. változatban: *mejam suñis i ori. me tjad usi.*) | *bereg (bereg) dor e, džid* szintén ezt a 2. szem. determinatiót mutatja; itt még megjegyezte a közlőm (C z e m b e r) — mikor itt próbaképpen figyelmeztettem a 2. szem. különös alkalmazására — hogy *dore, džis* (3. szem. determ.) jobb volna. (De az eml. változatban is: *sije mene bereg d o r a d petkedis.*) | *ti pelen* 'по берегу, вдоль озера' | *metitni* < мѣтить | *džik dinedž* 'вплоть до меня' | *miška* = Мишка | *medis kežle veledñsi* 'къ другому разу учись' | *en jert nekodes* 'не отказывай (ни въ чемъ) никому; ne tagadj meg senkitől semmit'.

tiv-kert 'сталь; csiholó aczél' | *biča* 'кожаный мѣшочекъ (огниво и кремь), огнивица'. Az eml. változat szerint: *vot ted šeta ku, tšik mošna, kiš lišan kelui oz biral i űebni oz kol* 'nesze adok neked egy bőrzaecskót, a honnan a lövő eszköz nem fogy ki és nem kell venni'. | *žir* 'жилье, жилое помеще- ние' (l. KALIMA 175) | Szisz. *vileñsán* 'поновье, недавный'. — A változat szerint: *kodi vil d žik-na* 'a melyik még újabb'. | *venni* 'перехитрить, переспорить'.

pašibe < спасибо | *bašisjas* 'atyjáék' | *pekla* < пекло | *ladne* < ладно | *nažitka* < нажитокъ (l. KALIMA 91) | *novte* 'ну-ка' | *laskisni* 'прильпили; odaragasztották' | *bitte* (*bidte, bitte*; Szavv. *bitto**) < будто 'mintha' (l. KALIMA 45) | *kulig kežlas* 'на погребень' | *kidž šure* 'какъ попало' | *enovtisni* 'они совсѣмъ перестали обрабатывать поля; оставили, не стали работать' | *kinem-pet vilas* 'jóllakásra; за пропитанье' | *olmedñsis* 'зажилъ'.

17. *ku ž m a d a p o m a.*

ku ž m a d a p o m a kik vok velini. olemas lis-stanin. nija- len velema omelik kišed šižim-das šižim demasa da šižim-das

*) Ez valószínűleg sajtóhiba *bitte* (*bittö*) helyett.

šizim demasa sapeg. šéssa naje juksanis. etik vokisli, p o m a isli, voas omelik kišedis, a k u ž m a isli omelik sapegis.

p o m a munas ketš-gu garjini. ketš-gu garjas i med lunnas kiini munas. silj rutš sedas. rutš šuvas: «mene, p o m á, ledž, me tenid bur veřsa.» p o m a leđžas.

rutš jag vřti kutas vartedni. vomas bořtas bumaga-tor. ketš panid šuras. ketš šuue rutšli: «mi-ne pe te ta-lun seřšem rad?» — «menim sar řetis belet, me eni řekodiř og pov.» «mřianli-pe oz-e řet?» — «řetas; me tene veředa, mi kole veřřni. tie pe řo ketš řukertřse, da munam-pe sar orde.»

řo ketš řukertřsasni i munanis sar orde. rutš piras kerkaas, sarli šuvas: «tenid pe p o m a mededis řo ketš pedarki.» sar šuvas: «pet, egradae jertal.» rutš petas i šuvas ketšjasli: «pire-pe egradaas. ta lun pe sarřisli řim-lun, ta-lun pe oz eřti řetni beletse. aski řetas.»

rutš bara munas jag vile. oř panid louas. «mi-pe ta-lun seřšem rad?» — «me-pe eni řekodiř og pov, menim sar řetis belet.» oř kutas juuřřni: «gařke-pe i menim sarid řetas seřšem beletse?» — «řetas. řo oř řukertřse, da munam sar orde meked.»

řo oř řukertřsasni i bara nuvas rutš sar dine ořjases. bara šuvas: «ovle-pe tateni, me-pe pirala sar ordas.» sarli bara šuvas: «tenid-pe bara mededis p o m a řo oř pedarki.» sar řřektas jertni egradae. rutš petas ořjas dine da šuvas: «ta-lun pe sar-getirřisli řim-lun. oz eřřini řetni belette. pire egradae da askieđž (askieđžis) vidřřisle.» ořjas pirasni. sar řežjeniken ořjases ketšjas moz natřkalas.

rutš bara munas. kejin panid loue. sidž-že i kejinjases rutš perjalas i vajedas sarli řo kejin. bara piras sar dine rutš i šuvas: «tenid-pe p o m a mededis řo kejin pedarki.» šéssa petas da šuvas kejinjasli: «ta-lun pe sar-nřisli řim-lun. ta-lun pe oz eřti sarid belette řetni. ovle askieđž egradaas.»

šéssa rutš piras sar orde korășni, sar-nřles koravni p o m a saje. sar šuvas: «si-mřinda kořin p o m a mededis menim, loue nřvte řetni p o m a saje. mun ineř pe da lokte svadbaen.»

p o m a dine munas rutš da šuvas p o m a li: «munam-pe sar orde.» p o m a ked mededřsasni svadba vile. najali ju voas

p o m a l i rutš šuwas: «tattše-pe kišedte, omelik tažuvkote tsapki.»
p o m a šuwas: «tsapka-pe da kiđz-ne muna kišedtegis?» —
 «tsapki, tsapki, me tel (tenid) kišed vaja.» *p o m a* tsapkas da
ju doras pukšas a rutš munas sar orde. sarli šuwas: «mi-pe
juwas veilim, bur para vev miian vejis, kišed i kem-kot vejis
 bidsen. murtsa-pe me uđiti ženikte perjini setiš. ku,tšem-ke kišed
 da kem-kot važi!»

sar šetas kišed da kem-kot. šéssa rutš ledžšas da kišedas i
 kemedas *p o m a e s* i šéssa kajaniš sar orde. kajasni sar ordas da
 pizan sajas pukšasni. *p o m a a tšis* vile zev jona vi,đžede. sili
 zev mi,tša kažištše pás-kemis. sar šuue: «ez-pe bara tali pás-
 kemid šelem vilas vo?» rutš šuwas: «kiš-pe tali kažištšas pás-
 kemid?! ta,tšemnas-pe sije ivlaas ez petavliv.»

vil' pás-kem sar sili vajas mi,tša,đžik. *p o m a a s* vilas bara
 kutas jona vi,đžedni. sar šuwas: «ez-pe bura-ken bara pás-kemid
 šelem vilas vo?» rutš šuwas: «kiš-pe ta,tšem pás-kemid kažištšas?!
 taje-pe ta,tšem pás-kemte i,tšet pražnikas ez pástavliv!»

ješše mi,tša pás-kem sar vajas, *p o m a e s* pástedas. rutš
 šuwas nežženiken *p o m a l i*: «en nin pe as vilad vi,đžed!» šéssa
 rutš šuwas: «me-pe muna lešedštšini, šojan-juuan zaptini.»

rutš munas. sili panid loue una iž tsuker. juualas rutš:
 «taje-pe kodlen ižjasis?» — «taje-pe j o m a -babalen.» rutš šuwas
 iž-vi,đžišjasli: «tati-pe munasni sarlen svadbaen. ti-pe bara šuue
 ižte *p o m a liš*.»

rutš vo,đže munas. *j o m a liš* messe vi,đženi. rutš juualas:
 «kodlen-pe taje mes-tsuker?» — «taje-pe j o m a len.» «tati-pe sar
 svadbaen munas. kor tiianes juualas ,kodlen taje mesjas?«, ti-pe
 šuue: ,taje-pe *p o m a len*.»

bara rutš vo,đže munas. sili panid loue vev-tsuker. bara
 sidž-že rutš tšektas vev-vi,đžišjasli vištavni sarli vevjases *p o m a liš*.

šéssa voas rutš *j o m a -kerka* dine. kerka dinin ju dorin
 kukaň jirše *j o m a len*. rutš pondas kukaňte juas šuini. kukaň
 kutas baksini. *j o m a* kilas, naň-pežášan-zirnas uskedštšas rutš
 vile. rutš *j o m a e s* veitas juwas.

kerkaas piras, slugajash šuwas: «tattše-pe loktas svadbaen
 sar, ti-pe jona lešedštše. taje kerkase vištale *p o m a liš*!»

ber sar orde munas rutš. kore piružni. šéssa sarli iž-tsuker

panid loue. «taje-pe kodlen?» — «taje-pe p o m a len.» sidž-že šuuasni mes-vi, džisjas, da vev-vi, džisjas, j o m a - slugajás.

*šésša piruítasni da ovmedťsasni, da eni oleni-vileni.
a k u ž m a rek lis-stanin ole.*

Kozma és Tamás.

Kozma és Tamás testvérek voltak (tkp. két testvér volt). Fenyőágakból való kunyhóban laktak. Volt nekik egy rossz, hetvenhét foltos felsőruhájuk és (egy pár) hetvenhét foltos esizmájuk. Azután osztozkodnak. Az egyik testvérnek, Tamásnak, a rossz ruha jut, Kozmának pedig a rossz eszima.

Tamás elmegy nyúlnak való gödröt (vermet) ásni. Nyúlvermet ás és másnap elmegy (a beleakadt nyulat) kifogni. Neki róka akad (a vermébe). A róka így szól: «Tamás, eressz el engem, én jót teszek veled (tkp. neked).» Tamás szabadon ereszti.

A róka az erdőben szaladni kezd. Egy darab papirost vesz a szájába. Elébe akad (találkozik vele) egy nyúl. A nyúl mondja a rókának: «Miért vagy te ma olyan vág?» — «Énnekem a czár írást adott, én most senkitől se félek.» «Nem ad-e nekünk (is)?» — «Ad; én kioktatlak, hogy mit kell csinálni. Gyűljetek össze nyulak százan (tkp. ti száz nyúl gyűljetek össze), és menjünk a czárhoz.»

Összegyűl száz nyúl és elmennek a czárhoz. A róka bemegy a házba, a czárnak mondja: «Tamás száz nyulat küldött neked ajándékba.» A czár mondja: «Menj ki, hajtsd be őket a bekerített helyre (udvarba).» A róka kimegy és így szól a nyulakhoz: «Menjetek be az udvarba. Ma a czárnak nevenapja van, ma nem jut hozzá, hogy kiadja az írást. Holnap megadja.»

A róka megint kimegy az erdőbe. Medvével találkozik (tkp. medve lesz elébe, szembe). «Mit örülsz te ma annyira?» — «Én most nem félek senkitől se, énnekem a czár írást adott.» A medve elkezd kérdezősködni. «Talán nekem is ad a czárod ilyen írást?» — «Ad. Gyülekezzetek össze medvék százan, és menjünk velem együtt a czárhoz.»

Száz medve összegyűl és a róka megint elviszi a medvét a czárhoz. Megint mondja: «Maradjatok (legyetek) itt, én bemegyek a czárhoz.» A czárnak megint mondja: «Tamás megint száz medvét küldött neked ajándékba.» A czár megparancsolja,

hogy hajtsa be az udvarba. A róka kimegy a medvékhez és így szól: «Ma a czárnénak van nevenapja. Nem érnek rá kiadni az írástokat. Menjetek be az udvarba és várjatok holnapig.» A medvék bemennek. A czár a medvéket éppúgy mint a nyulakat lassankint levágatja.

A róka megint elmegy. Farkassal találkozik. A róka a farkasokat is éppúgy becsapja és visz a czárnak száz farkast. A róka megint bemegy a czárhoz és így szól: «Tamás száz farkast küldött neked ajándékba.» Azután kimegy és így szól a farkasokhoz: «Ma a czár leányának van nevenapja. Ma a czár nem ér rá az írástokat kiadni. Maradjatok holnapig az udvarban.»

A róka azután bemegy a czárhoz a leányát megkérni, a czár leányát Tamás részére megkérni. A czár mondja: «Tamás annyi ajándékot küldött nekem, oda kell a leányomat adnom (tkp. oda kell a leányodat adni) Tamásnak. Menj hát és jöjjetek lakodalmas néppel.»

A róka Tamáshoz megy és így szól Tamáshoz: «Menjünk a czárhoz.» Tamással elindulnak a lakodalomba. Egy folyóhoz érnek (tkp. nekik folyó jön). A róka mondja Tamásnak: «Ide dobd be a ruhádat, a rossz *tažuvko*-ruhádat!» Tamás mondja: «Bedobom, de hogy menjek ruha nélkül?» — »Dobd be, dobd, én hozok neked ruhát.» Tamás bedobja és a folyó partjára ül, a róka meg elmegy a czárhoz. A czárnak mondja: «Mi a folyóba estünk, a mi jó két lovunk belefűlt, ruhánk és cipőnk mind alámerült. Alig bírtam a vőlegényedet onnan kihúzni. Adj (hozz) valamilyen ruhát és cipőt!»

A czár ruhát és cipőt ad. Azután a róka lemegy (a folyóhoz) és felöltözteti Tamást és rá adja a cipőt és azután felmennek a czárhoz. Felmennek a czárhoz és asztalhoz ülnek. Tamás nagyon erősen nézi magát (tkp. néz magára). Neki nagyon szépnek tetszik a ruhája. A czár mondja: «Ennek megint nem tetszik (nem felel meg, nem jutott szívére, nincs kedvére) a ruhád?» A róka mondja: «Hogyan tetszene ennek a te ruhád?! Ilyen ruhában (tkp. ilyenrel) ő nem ment (volna) ki az utcára.»

A czár új ruhát hoz neki, szebbet. Tamás megint nagyon kezdi magát nézni. A czár mondja: «Talán megint nincs kedvére a ruhád?» A róka mondja: «Hogy is tetszene (neki) az ilyen ruhád?! Az ilyen ruhát ő kis ünnepen se vette volna föl!»

A czár még szebb ruhát hoz, Tamást felöltözteti. A róka halkán mondja Tamásnak: «Már ne nézd magad!» Azután így szól a róka: «Én megyek előkészületeket tenni, ételt-italt előkészíteni.»

A róka elmegy. Sok juh-nyáját talál (tkp. vele szembelesz). A róka kérdezi: «Ezek (tkp. ez) kinek a juhai?» — «Ez a *joma*-asszonyé (boszorkányé).» A róka így szól a juhásztorokhoz: «Erre mennek a czár emberei lakodalmas menetben. Ti megint mondjátok a juhotokat Tamásénak.»

A róka tovább (előre) megy. A *joma* tehenét őrzik. A róka kérdezi: «Kié ez a tehéncorda?» — «Ez a *jomáé.*» «Erre megy majd a czár lakodalmas néppel. A mikor kérdezni fog benneteket, 'Kiéi ezek a tehenek?', mondjátok: 'Ez Tamásé'.»

A róka megint tovább megy. Egy ménest talál. Megint éppen úgy a csikósoknak is megparancsolja, hogy azt mondják a czárnak, hogy a lovak Tamáséi.»

Azután a *joma* házához jön a róka. A ház mellett a folyó partján a *joma* borja legelészik. A róka a folyóba kezdi fullasztani a borjút. A borjú elkezdett bögni. A *joma* meghallja, a kenyérsütő lapáttal ráveti magát a rókára. A róka a *jomát* a folyóba fullasztja.

Bemegy a házba, a cselédeknek mondja: «Idejön a czár lakodalmas néppel, ti erősen készülődjeteK. Ezt a házat mondjátok a Tamásénak!»

A róka visszamegy a czárhoz. Meghívja őket vendégségbe (lakomázni). A czár ott találja a juhnyáját. «Ez — kérdezi — kié?» — «Ez a Tamásé.» Így beszélnek a tehénpásztorok és a csikósok, a *joma* cselédjei.

Azután lakomáznak és kezdenek élni és most élnek-vannak. Kozma azonban mindig fenyőágakból való kunyhóban él.

Jegyzetek: Ez a mese is a Sziszola mellékéről (az Usztsziszolszktól 183 versztnyire délre fekvő Грива falvából) való. Tárgya az 1. sz. mesével rokon. A *poma* és a *joma* nevének rokon hangzása («a juhnyáj nem *jomáé*, hanem *pomáé*») ügyesebbé teszi ezt a mesét. Nyelvére nézve vö. a 16. sz. mesére vonatkozó megjegyzéseinket. Feltűnök (de kétségtelenül helyesek) a *juksanis* 'osztzkodnak', *munanis* 'mennek', *kajanis* 'fölmennek' alakok, a melyeknek a vicsegdai nyelvjárásban *juksasni*, *munasni*, *kajasni* (*jukseni*, *muneni*, *kajeni*) felel meg. WICHMANN

szerint a többes 3. szem. ragja: «I. *-asniš, -eniš*, U. V. Peč. S. *-asni, -eni* (U. auch *-asniš*), L. *-asni, -ene*, P. *-ase, -eni, -en*» és a præteritumban: «I. *-isniš, -emaes*, U. V. Peč. S. L. *-isni, -emaes* (auch: U. *-isniš*, Peč. *-ini*, S. L. *-emni*, L. *-emas*), P. *-ise, -emas*» (W. St. 25—26).

kuźma = Кузьма; *poma* = Оома, Фома | *lis-staniņ* 'въ избушкѣ, сдѣланой изъ вѣтвѣй съ хвоями еловаго дерева' | *keťš-qu garjini* 'заячью яму копать'.

jag 'száraz, homokos terület; ilyen területen lévő fenyves, erdő' | *vartedni* (Vics. *kotertni*) 'futni, szaladni' | *belet* < билетъ 'szédula, jegy' | *tie* (V. *ti*) 'ti' (Лутк. *ti, tie*; P. Rog. *tije*) | *pedarki* < подарокъ | *egrada* < ограда | *oz ešti* 'нѣтъ времени ему'.

loue niťte šetni poma saje 'придется дочь выдать за Оому'.
Általános, 2. szem. alany. A 2. személynek erre a használatára már több helyen figyelmeztettünk. | *ingš* 'же', pl. *mun-ingš* 'ступай-же', *šoi-ingš* 'кушай! кушай-же!' | *lokte svadbaen* 'приѣжайте свадьбой' | *tažuvko* egy most már ismeretlen ruhának (верхняя одежда) a neve | *murtsa* 'только, чуть, едва' | *uditi* 'успѣль, могъ'.

kažittše 'кажется, понравится' | *ez-pe bara tali pás-kemid šelem vilas vo* 'не приплась ему видно одежда по душѣ' | *bura-ke, bura-ken* 'должно быть, развѣ' | *lešedťšini* 'готовиться къ свадьбѣ'.

joma-baba ('Яга баба') l. FUCHS, KSz. XII. 244 | *jirše* 'пачется' | *piruťni* < пировать.

18. *pev-kuźa pi*.

važen ovlis-viľlis kreštānin. kreštāninlen niv ni pi ez vev, a zev jona veli kole. asniš perišes nin; miļ veťšni? pukšisni i dumāiteni, davaļ jenliš korni, i jen ez šet. nalen kevmem ez tirmi. bara dumāiteni, a verdiš vek abu i tšig kuvni ne okota. mužik i šuue babaišli: «vai-že mi si, dži veťšam, oz-e miļ-ke arkmi...važ jez šulemni: šem-tor pe abu arkmitem tor mu vilin', daške miļan arkmas že. petal, vai žitni, tšasid gente. sijes pukti tšumanad i pattšer-vilad kated, a tšid settše kai da vod da pelalni kut, a me vetla pesla, lokta da patšte lomtā, med šonidžik loue.»

baba sidž i veťšis, a mužik munis pesla. vajis pes i patš lomtā, a baba vek pattšer-vilin tšumanis gen pelale. mužik juvale babališ: «miļ-ke artme, oz?» baba oz šuās i vek pelte. mužik šessa nem oz šias i kajas mu gerni.

mu gere i dumāite: «piid-ke veške veli, me eške pukši etaje

i džid mir vilas i kuti semin naraditni!» džinjis ez-na gerši i kile, kod-ke zev jona šile, a mort oz tidal.

mužik gerig kostijs babalen gen-tšumanas tšuzis pi pev kuža. mijen tšuzis, pir i šorúitni kutis. «mame, šuue, me, šuuas, vetla peslaid, a te patšte lomti, šéssa nánte pežal.» mam zev rad loji. «vot, šuue, i dive! eni-na tšuzis a pesla nin mede, da ješše ku,tšem presuž!»

pi vetlis pesla a mam nébid náń pežalis i kesje katedni mužikli geran inas. pi i šuue: «mame, me kateda.» mam šuue: «te vošan i on addži, da kittše ta-izda verman si ilag munnj?!»

pi ez kirzi. vužja tšumane náń te,tšis i medis batli náń katedni. mune i zev jona šile. vot i bať kile šilem i oz addži keni. pev-kuža pili kanava vojis a vudžnis oz vermj i davaĭ gorzini: «batę, batę, vu,džed!» batli mort oz tidav i divuittše, keni kodi kile, geles em, a mort oz tidav. keni kodi, davaĭ koršni. munis bať kanava dore i vi,džede. medar doras mort sulale. náń-naberuška boštis i sijes moz-doras vu,džedis i juuale: «te kodlen i kittše munan?» pev-kuža pi i šuue: «me — šuuas — vot settše tšuzi, gen-tšumane, i ted náń vaji.»

bať zev rad loji i nujis geran-ine pies i pukšedis vev vilas; a sije ledžsis bež ulas i kuttšišis bežas i zev jona kutis šivni. bať gere, a pi šile i vev vetle.

drug matiniked seti pop mune. kilis šilemse i juuale geris mužiklis: «ken kodi teiad ta,tšem mi,tšaase šile?» a,tšis oz addži. mužik šuue: «e, toje, pope, meĭam pi ta,tšemis.» — «a ken-ne pe sije?» «a vot — šuuas — vev-bež ultas.»

pop šuue: «norte petkedli, a to on-e vuzav?» — «tšev — šuue mužik — taje meĭam abu vuzes; mort oz pož vuzavni, a vežni pože. stav olemte ke šetan, vežsam.»

pop jurse gižjalni kutis: «kidž sije pože. a vot vaj vuzar, kujim šo šeta.» a pi gušeniĭken batšli šuue: «šet mene, me te orde ber pišja.» mužik šetas. kujim šo popliš boštis i popked preššaitšis.

pop zev rad loji. pev-kuža pies žeptas šujis i mededštšis gortas i dumajte: «vot — šuas — mem šuris ku,tšem dive! žepte tere, a bidsa mort! a ješše ku,tšem lešida šile! babaeĭ jona oškas.» mune i dumajte, a žepse oz vidli, a pev-kuža pi pop-žeptiš gušeniĭken petas. pop oz i tedli.

pop gorte voas i šuuę babaisli: «vot — šuuas — popadda, me miį vaji, tak veškid dıve! pıral-ze — šuuas — meıam źepte da vidli, tolke ńeźjenik, en doıd!»

popadda kirım źepte šujas, a seni tiris sit. davaı popes vidni! «se.tšem, ta.tšem — šuuas — te a.tšid — šuuas — pop a źeptad novledlan sit. da ješše menę ıledlan!» boštas kokelukase i davaı popes kutškalni kittše šure, da ješše šuualni: «vot ted ,en doıd', vot ted ,en doıd'!»

pop edva i miņę. šėšsa davaı pišjini muźik dine, muźikes vidni, miıla sije perjalis.

pev-kuža detina bergedťsis bat dinas i bara pıris vev-beź ultas, šilni i šutlavni kutis.

munę seti sudda para velen i kilis: kod-ke lešida šile. vi.dźede: muźik gere, i siliš juvalis: «kodi ta.tšem mi.tšaa šile?» muźik šuuę: «taje meıam pi vev-beź ultın.»

barin vi.dźedlis, zbıl em i koris ńebni. «on-e vuzav? kujim šo šeta.» muźik zev rad loži kujim šo vile. pi šetis i vevse le.dźis, veržem vile pukšis i mededťsis gorte.

sili panid loži popid. muźik berdni kutis, miį siliš pise, kodes popli vuzavlis, ku.tšem-ke sudda mirdđis. pop juvale: «keni sije? davaı vetedam!» lok omelik muźik-vev vile kiken pukšisni i kutisni vetšsini. vetšsini, vetšsini, vev konjašis i uši. muźik šuni kutis: «miıla te, pop, mentšim vev lokiš vetlin da natškin? me muna, javita giris jezli.» pop povzis i šuuę: «en! na ted šo šait.» muźik deńga boštis i munis gortas. ńebis jon veles, šėšsa vil kerka strejitis. babaisli palto da tšisjan boštis, a.tšis terguıtni kutis i eni terguıte.

a pięs barin gortas nuıis da si saje nivse šetis. sije ješše burdžika ovmedťsis.

a pop jeımis i popsıs tševtisni i vot bidsen mestae voıisni.

A hüvelykújj-nagyságú fiú.

Régen élt-volt egy parasztember. A parasztembernek se leánya, se fia nem volt, pedig nagyon erősen kellett (volna neki). Ők maguk már öregek; mit csináljanak? Leültek és gondolkoznak, istentől kérnek, de isten nem adott. Az ő imájuk nem volt elegendő (nem teljesedett). Megint gondolkoznak, de

fenntartójuk (fiuk) csak nincsen, és éhen halni nincs kedvük. Az ember mondja a feleségének: «No majd így teszünk, nem lesz-e valami sikere (nem sikerül-e valami)... A régi emberek mondogatták: „Semmi sincsen, a mi nem sikerül a földön (mindent meg lehet csinálni)“, talán a miénk (a mi dolgunk) is sikerül. Menj ki, hozz a kamrából pelyhet. Azt tedd a nyírhéjkosárba és tedd föl a kemenczére, te magad menj föl oda és feküdj le és kezd (a pelyhet) fűjni, én meg fáért megyek, visszajövök és befütök a kemenczébe, hogy melegebb legyen.»

Az asszony úgy is tett, a férje meg elment fáért. Hozott fát és befütött a kemenczébe, az asszony meg a kemenczén egyre fűjja a nyírhéjkosárban a pelyhet. A férj kérdi a feleségtől: «Lesz-e belőle valami vagy sem?» Az asszony nem felel és egyre csak fűj. Az ember azután semmit se szól és elmegy a mezőre szántani (földet szántani).

Szántja a földjét és gondolja: «Ha fiad lenne, én ideülnék erre a nagy tuskóra és csak parancsolnék». Még a fele nem volt fölshántva és hallja, valaki nagyon hangosan (tkp. erősen) énekel, de ember nem látszik (senki se látható).

Mialatt az ember szántott, az asszonynak a tollas kosarában egy hüvelykujj nagyságú (tkp. hosszúságú) fiú született. A mint megszületett, rögtön beszélni is kezdett. «Mama, mondja, én, mondja, fáért megyek, te meg fűts be a kemenczédbbe, azután süss kenyeret.» Az anya nagyon megörült. «Lám, mondja, csodálatos! Alighogy megszületett (tkp. még csak most született) és máris fáért megy, és még milyen okos!»

A fiú fáért ment, az anya meg puha kenyeret sütött és el akarja vinni urának a szántó helyére (oda, a hol szántott). A fiú így szól: «Anyám, én viszem el.» Az anya mondja: «Te el fogsz tévedni (tkp. el fogsz veszni) és nem találsz oda, meg hogyan tudnál ilyen nagyságú (létedre) olyan messzire menni?!»

A fiú nem hallgatott rá. Fonott (tkp. gyökérből való) kosárba kenyeret tett és elindult atyjának kenyeret vinni. Megy és nagyon hangosan énekel. Az atya is hallja az éneket és nem látja, hogy hol. A hüvelyknagyságú fiú egy árokhoz ért, de átmenni nem tud és nosza elkezd kiabálni: «Atyám, atyám, vigy át!» Az atya nem lát senkit se (tkp. az atyának ember nem látszik) és csodálkozik, ki hol hallatszik, hang hallatszik (tkp.

van), de ember nem látszik. Kezdi keresni, hol (van az és) ki (az). Az apa az árokhoz ment és látja, a másik oldalon egy ember áll. A kenyeres kosarat fogta, őt meg ölében átvitte és kérdezi: «Te kinek vagy (a fia) és hová mész?» A hüvelyknagyságú fiú mondja: «Én — mondja — ott a tollas kosárban (tkp. oda...-ba) születtem és kenyeret hoztam neked.»

Az apa nagyon megörült és elvitte a fiát a szántó helyére és a lóra ültette; az azonban a (ló) farka alá ereszkedett és belekapaszkodott a (ló) farkába és nagyon hangosan kezdett énekelni. Az apa szánt, a fiú meg énekel és a ló megy.

Egyszerre közel hozzájuk arra megy a pap. Meghallotta az éneket és kérdezi a szántó embertől: «Kicsodád hol énekel ilyen szépen?» Ő maga nem látja. Az ember mondja: «Ej, ez, pap, az én fiam ilyen (az).» — «De hol van ő?» «Hát — mondja — itt a ló farka alatt.»

A pap mondja: «Nos hát, mutasd meg, és hát nem adod-e el?» — «Hallgass — mondja az ember — ez nem eladó; embert nem lehet eladni, de becserélni lehet. Ha ideadod az egész vagyonedat, cserélünk.»

A pap elkezdte a fejét vakarni: «Hogy lehetséges ez? De nézd csak, add el, háromszáz (rúbelt) adok.» A fiú azonban halkán mondja az atyjának: «Adj oda engem, én visszaszököm hozzád.» Az ember odaadja. Háromszázat kapott a paptól és elbúcsúzott a paptól.

A pap nagyon megörült. A hüvelyknagyságú fiút a zsebébe dugta és haza felé indult és gondolja: «Lám — mondja — micsoda csodára akadtam! Belefér a zsebembe, és egész ember! és még milyen szépen énekel! A feleségem nagyon meg fog dicsérni.» Megy és gondolkozik, de a zsebet nem nézi, a hüvelyknagyságú fiú meg a pap zsebéből titkon kimegy. A pap nem is veszi észre.

A pap hazajön és így szól a feleségéhez: «Nézd csak — mondja — papné, mit hoztam, olyan igazi csodát! Nyúlj be — mondja — az én zsebembe és nézd meg, csak óvatosan, (hogy) kárt ne tégy benne!»

A papné beledugja kezét a zsebébe, de ott csupa ganaj van. Nosza kezdi a papot szidni! «Ilyen amolyan — mondja — te magad — mondja — pap vagy és a zsebedben ganajt hor-

dasz. És még be is csapsz engem!» Fogja a szénvonót és kezdi a papot ütni, a hol éppen éri, és még mondogatja: «Nesze neked ,kárt ne tégy benne', nesze neked ,meg ne sértsd'!»

A pap alig tud kiszabadulni. Azután elfutott az emberhez és elkezdte az embert szidni, miért csapta be őt.

A hüvelyknagyságú fiú visszatért az atyjához és megint a ló farka alá ment, elkezdett énekelni és füttyörészni.

Arra megy egy bíró két lóval és meghallotta: valaki szépen énekel. Körülnéz: egy ember szánt, és megkérdezte tőle: «Ki énekel ilyen szépen?» Az ember így szól: «Ez az én fiam a ló farka alatt.»

Az úr megnézi, ez valóság, és meg akarta venni (kérte venni). «Nem adod-e el? Háromszáz (rúbelt) adok.» Az ember nagyon megörült a háromszáznak. Odaadta a fiát, a lovát kifogta, felült a ló hátára és elindult hazafelé.

Szembejött vele a pap. Az ember elkezdett sírni, hogy az ő fiát, a kit a papnak eladott, valamilyen bíró elrabolta. A pap kérdezi: «Hol van ő? Nos hamar üldözzük!» A parasztnak rossz, sovány gebéjére ők ketten ráültek és kezdték őket üldözni. Üldözték, üldözték, a ló megbotlott és elesett. Az ember így szólt: «Miért hajtottad te, pap, az én lovamat oly nagyon és (miért) ölted meg? Én megyek, följelentem (a dolgot) a hivatalnokoknál.» A pap megijedt és mondja: «Ne (jelents föl)! Nesze száz rúbel.» Az ember átvette a pénzt és haza ment. Erős lovat vett, azután új házat épített. A feleségének kabátot megkendőt vett, ő maga elkezdett kereskedni és most (is) kereskedik.

A fiút azonban az úr haza vitte és hozzá adta a leányát. Ő még jobban kezdett (ott) élni.

A pap azonban megbolondult és elcsapták a papságából és így mind megkapták azt, a mire rászolgáltak (tkp. mind a helyükre jutottak).

Jegyzetek: Ez a mese ugyanolyan eredetű, mint a 16. sz., tehát szintén Sziszola-vidéki. — Tartalmilag csak kevésbé tér el tőle a mesének CZEMBER (Кoмi мoйдaн кывьяс cz.) füzetében *pev kuža pi* cz. alatt megjelent hosszabb, részletesebb változata, úgyhogy ez is körülbelül olyan viszonyban van a mi mesénkhez, mint a CZEMBER вoрaлысь мoрт да вoрca cz. meséje a 16. sz. mesénkhez.

ez tirmi 'не было достаточно, не хватило' | *verdiš* 'кормилец' | *arkmini* 'удаваться'. — Az említett változatban *oz-e mi-ke artmi* van. (Lejebb itt is *mi-ke artme*.) | *šulemni* praeteritum-alakhoz l. a 17. sz. meséhez tartozó jegyzetet. | *nem-tor abu arkmitem tor mi vilin* 'ничего нѣтъ такого, чего нельзя сдѣлать на землѣ' | *žitni, tša* < житница, 'амбарь' | *tšuman* 'коробочка, корзина изъ бересты'.

artme 'выходить, удается' | *oz šiudás* 'не откликается' | *naraditni* < нарядить. — Az eml. változatban: *indalni*. Még hozzát teszi: «*vot — šuca — seti sidž, a vot, tati tadž* 'nézd — mondanám (mondom) — arra úgy, és nézd, erre így'. | *ez-na gersi* 'мég nem volt fölszántva'; *mu gersé* 'кончается паханіе поля'.

mužik gerig kostijs 'въ то время, когда мужикъ пахаль' (változatunkban *kosti*) | *pev kuža* 'ростомъ съ большой палецъ' | *mijen tšužis* 'какъ родился' | *peslaid* (változatunkban a *rendes peskidla* alak van) 'fádért' | *presuž* < просужій 'умный, толковый'.

kittše ta-izda verman si ilae munni 'куда такой маленькій можешь такъ далеко идти' | *vuđžnis személyragos inf.-hoz* vö. a IV. dal 39. sorához való jegyzetet. | *naberuška* < наберушка 'корзина' | *moz-dor* 'охапка'; *sijes moz-doras vuđžedis* 'его на рукѣ прижавши къ груди перетасилъ'.

matiniked prolativus; *matinik* 'недалеко' | *ta, tšem mi, tšaase šile* 'такъ хорошо поеть'; éppígy *keni kodi ta, tšem mi, tšaase u, džale?* 'ki hol dolgozik ilyen szépen?'.

a to < а то | *vuzes* 'товарь, продажное' | *vezšam* 'пробьняемся'.

popked preššaitšis 'съ попомъ попрощался' | *en dojd* 'не ушиби' | *iledlan* 'обманываешь' | *kokeluka, kokoluka* 'клюка' | *sudda* < судья 'bíró', de tágabb értelemben hivatalnokot is jelent.

veržem vile pukšis 'верхомъ (на лошадь) сѣлъ' | *popid* 2. szem. determinatio | *konjašis* 'споткнулась' | *lokiš* 'изо всей силы, быстро, сильно; teljes erőből, gyorsan, erősen'; vö. WIED. *lok pyryš* 'noch mehr, gar sehr, sehr arg' (az én feljegyzéseim szerint *lok piris* 'сердито; haragosan'; pl. *me vile lok piris vi, džede* 'на меня сердито смотреть; haragosan néz reám') | *giriš jez* 'előkelő, befolyásos emberek; hivatalnokok'.

popšis (v. *pop-tšinšis*) *tševtisni* 'его уволили' | *bidsen mestaj voišni* 'всѣ получили, что заслужили, всѣ на мѣсто попали'.

19. *griša*.

važen ovlis krėštānin i silen veli kujim pi. naje olisni bura i batli veli zev lube, kodir pižan u, džalasnī i deŋga šetasni batli. no pižan jonmisni, a bat perišmis i pižan balliš ez kutni kilžini.

med i.tšet pi med nart loji i diš. muked dirja bidsa lun pattšer vilas veli kuilas, a istini kutasni, vek veli šuuę: «me og mun nekittše, a me kiš-ke tšukeren bošta dęnga.» bať i vokjas dezmisni si vile i sijes vetlisni as nán vilas. mamisti veli zev žal i.tšet pi i sije vuris mešek i settše puktis kos nán i mededis sijes tui vile. i.tšet pies veli šuęeni grišaen.

vot griša mededťsis tui vilti i dumajte: «kiš-ke eške mem šure-ke šo tšelkerei, scki jona že lesid louę.» sije mung lun i med i náńis birni kutis, a u.džavni diš. kerkae užni oz piral, a korni mileština oz list. miđ vetšni? aťsis oz ted. kinemis šumavni kutis. mung i vi.džede: kerkajas ne-ken oz tidalni, jez ne-ken oz vetlini. semin ne-i.džid ju vizivte, a ju dorin melniťsa sulale, valánís pelińttšema, perni kesje. griša zev rad loji, šuas: «tattše me pira, a tani busis una em, me sijen užnaita i uža. aski muna vo.dže.»

sije piris melniťsae, a seni nem abu, tolke kišsem tšanjas da iz-ki goz i sije potema nol pele. griša boštis ros i tšanjas-pelessis tšukertis busse i sijen užnaitis. šéšša med i.džid tšanas piris i užni vodis. «miđ louas?» — šuuę sije — «šouasni-ke, med!»

mudž vivsid sije regid unmovsis. ne-dir užis, šéšša drug kutis kivni zev i.džid zik. sije sadmis i kile, kodjas-ke melniťsa vilis kumas šorniteni i sije kutas jondžika kivzini; sije šorni i kile. eti zev kiz gelesa juvale medliš: «te — šuuas — kodes vermin mutitni?» — «me — šuuas — kujim vo nin etik pos-ve.tšises mutita; esten sije ju vomen pos ve.tše. silen artmilas nin džikedž, a me — šuuas — sijes ileda vina juni i sije enovtas pomavtegis i u.džališjas pišjasni i poskid kišsas, a muked dirji u.džališjasse ileda i a.tšim pos ulšis šurjajasse netška i pos bara kišsas. una nin sije pos-ve.tšis settše dęnga vi.džis i jortťsis, a telk nem abu i pos vek kiššema. a sili semin veške kole etar-medar ponas krest suvtedni.»

sijes i.džid tšert oškis i ješše dęnga šetis. šéšša zavoditis medliš juvašni: «te — šuuas — kodes mutitin?» med tšert šuuę: «me — šuuas — važen nin etik popliš gušali pirtťšangizedse. a eni naje gižedtegis kesjeni getralni tšoja-vokaes i jezis šuęeni, oz pož, miđ taje tšoja-voka, i nalen šum i zik i daže sudittšeni, vot tšelei vo nin. naje toiteni sijen, a telk ne-ku.tšem abu. a pop-gižedis eške škap sajas i em viťškoas da oz addžini.»

sijes bara i,džid tšert oškis i dēnga šetis. šéssa kutis juuavni koimedliš: «te — šuuas — kodes vermin mutitni?» sije i šuuē: «me se,tšēm šum lepti etik kerkag, miž oz vermini torjedtšinis košlais. vot — šuuas — sije kerkain kujim vok da mam em, a batšis kuli ta vo, i batšilen koli una dēnga. kuligas vištalis: ,vot — šuuas — meam sįnda kole dēnga' i mestase vištalis keni, a me nališ bošti sije mestašis i pukti medlag, džodž ulas, a naje kvatittšisni, važ mestaas abu i kutisni meda medse šuni, miž ,te boštin' i mamse kutisni šuni, miž ,te boštin' i nalen lįbi šum i koš. vot kižed lun nin pir-na et-koda košaseni i šumiteni i dēngase korseni, a dēnga nali oz šurlį, kištšedž me og inđi.»

i,džid tšert i šuuē: «te — šuuas — en inđi, med košasasni da šumitasni naje, a ted me šeta una dēnga da ješše vot ted pi-pu metal.» šéssa i,džid tšert šuiš: «ta-lun tįrmas juuášemiš, a vot bara tšukertšam das lun berti.» šéssa perida aslanis mestag posnid tšertjas razedtšisni kutisni i se,tšēm šum leptisni, miž mel-ni,tša stavis kutis turalni.

a griša pir tšanin kivzis, miž tšertjas šoruitisni i sijes ez geger-voni vi,džedlini. kor stav tšertjas razedtšisni, sije gušė-niken tšanis petis i geger vi,džedlis, abu-e ken-ke ješše tšertjas i šéssa mededtšis munnį šuiga-viv tujed. munis sije lun-šeredž kimin verst das-vit. vi,džede: zev unagn ne-i,džid ju vomen ve,tšeni pos. sije vojis pos dore i šuiš u,džališjasli: «med ottsalas tiianli jen!» a naje nem oz šialni, a tolke miž vermeni, jorttšeni da vidtšeni i tšertes ottsalni koreni.

griša munis mate,džik i juualis: «keni tiian i,džid pidđis, med — šuuas — volas me dine.» u,džališjas i šuueni: «miila? sije te dine oz lok, silen teteg una em u,džis i miž sije taje posse ve,tše, kujim vo nin, da tidale, ku,tšēm-ke tšert narošne košale. vot olištias da kiššas bara. a tšis vot mu,tšittše da mižanęs tšętš mu,tšite, a pos vek oz suvt i miždtem nin dēnga vi,džis, a telk abu.» griša i šuni kutis: «mem ke — šuuas — šo tšelkevei kezjas šetni, me sili posse pir i suvtęda i nemis oz kišši.»

u,džališjas munisni, vištalisni i,džidli, miž vot se,tšēm mort vojis i kesjše pos surtedni. i,džid u,džališ vojis i juuale grišališ, miž «džikędž verman sultędni? verman-ke taje pos sultędni, me og žalit ted kik-šo!» i vot naje ve,tšisni gižed, miž etikisli dēnga šetni, a medisli pos sultędni, i kirimášisni.

šéssa griša munis pos dore i veřśis kik krest puis i sulte-
dis i šuiis: «vot taje krestis kittśedź oz per, settśedź pos sulalas,
a pere, viliś sultedej, a das lun berti lokta te orde.» i šéssa
kirimáśisni i munis sije vođže.

munis ritedź i vois viřśko dore i kilze: viřśkojn zev jona
šumiteni, i settśe sije piris. a seni pop-đak zev vidřśeni i miř-ke
korśeni. i sije juualis sterežisliś: «miř taje veřśeni i miřla vid-
řśeni?» sterež i šuue: «taje vot vořtemni giřed i oz addžini,
keni, a aski veřśáitni kesjeni i oz tedni najes, kuřšem jez.»

sije munis pop dine i sili šuiis: «miř — šuvas — mem
šetan? me — šuvas — ted inđa giředte.» pop šuue: «mem nem
abu žal, tolke inđi.» i naje đakenišked telkuitisni i sili řetisni
šo řelkevei i sije najes nuis škap dinas i řřektis škapse kośalni
i škap saišis addžis pirřśan niga (giřed). «vot — šuvas — taje!»

vidřisni, sije i em, i nigaiś addžisni, miř getraśisřjas zbiledź
řsoja-voka. seki popjas zev radeś loisni i jeřše sordisni sili řselei
kiz-vita. sije pařibe šuiis i bara munis vođže.

askinas sije vois med grezde i kilē: etik kerkain zev jona
matkeni, vidřśeni i kośáeni. sije settśe piris, a seni stavis girdeś
vetleni, a mamis berde poreg doras. i sije juualis etitś, miřla
naje tađđi kośáeni i miř jukeni? sili mamis kutis viřtalni ber-
dig tirji: «vot — šuvas — bařis tajejasli kolis una đēnga i viř-
talis mesta, a mestaas abu i đēngaiś voři i vot eni tajejas morta
mortse šuueni guśalig, a naje oz řuřini. kod-ke ke eške inđas,
jona že bur loue!»

griša kutis řuni, miř «mem vited jukense ke řetasni, korśa
i addža, tolke med kesjiasni piianid.» piianes mam koris i viř-
talis, miř «vot taje mort kesje addžini bařis đēnga i kore vited
juken.» naje zev radeś loisni i řuueni: «tolke korś, oge řalite
đřinse, miřan keř kořis bire.»

sije řřektis biřáśni i lomředni jon řis i ledžśini si beris
gebeřśas. naje sidź i veřśisni i sije piris gebeřśe i řřektis leptini
đřodž-ul kerse, i sije setis kiskis zev iđđid řřuker đēnga i pe-
tisni gebeřśis ber. šéssa pukśisni pizan dore i kutisni liđđini
đēnga i seni veľema đēnga una, miř griřali vois vited pařis
řselei kujim-šo i jeřše kuřřema sijos ořkisni i verdisni i jukta-
lisni i zev bura mededisni.

griša eni ozir i gortas mededřśis i dumáite: «vot — šuvas —

ki, dži udajttšis taje vetlem! a das lun berti bara settše muna, oz-e muked tšertjasis bara mi-ke vištalni a eni muna gorte i batli šeta etik šose, aslim ješše na kole kujim-šo, da ješše pos-ve, tšis šetas etik šo.»

sije vojis gorte, sije že paš-kemen. bat i vokjas sijes prihi-mäitšisni omela i daže ez velni radeš loktem vilas, kittšedž batli sije ez šet šo tšelkeveji. a kor šetis, naje stavniš bugilše paškedišni i vi, džedeni, kidž taje vermis ta, tšem regiden naževitni, i juuašni kutisni. a sije davori nali vištalni: «vot — šuuas — se, tšem-se, tšem mestain em melni, tša, a melni, tšaas oleni tšertjas i settše ku, tšem mort volas i vermas-ke seni užni, sili šeteni šo tšelkeveji.»

vokjas telkuišisni gušeničen i munisni sije lune, kod lune sije tšektas. i vot dased lun kutis tširni i naje mededžišisni kujim vok tšertjasliš šorui kivzini i vojisni melni, tšae. i tšet vok šuni kutis: «me pira etije tšanas, a ti esttše i med ez vel veržema i mi naje kutasni vetšni, bidsen kivzini.»

i vot das-etiked tšas i tšertjas tšukertlišisni kutisni. tšukermisni stavis i vot i, džid tšert juuašni kutis. kujim tšert, kodjas vodždžik vištalisni, naje sulaleni bokin i kilzeni i dumäiteni, mi loue nali, mi najeliš ku, tšem-ke dželina udžše stavse torkis i vot vojis i nali rad.

i, džid tšert i juuašni kutis: «no ti mi vek-na najees muti-tannid?» (a a, tšis eske tede nin veli.) naje kutisni vištalni, mi najees torkis ku, tšem-ke dželina i oz tedni. šessa i, džid tšert dezmis na vile i tšektis najees vini (neitni), kuškalni, mižen šure, muked tšertjasišli. nalen seni šum, koš i kutisni košišni kodes kodi verme i kutisni šiblišni, mižen šure.

griša veli muderdžik i mižen šumitni kutisni, sije pir i pišjis, a muked vokjas vek seni oleni.

etik tšert skermis jona i kvatitšis tšanse, keni veli pukale d i, džid vok, i lijis medli i setiš i, džid vok gegiltšis muas. šeki mižen addžisni kujim tšert, mi seni mort, naje uskedžišisni si vile i kiskini kutisni sijes i, džid tšertli. med tšert bara addžema med vokse i sije bara sijes kiske. a naje seni gorzeni i pravdäit-šeni, mi «mi seki ege vele». najees šessa tšertjas boštisni i kutisni žugedni, vini, jur-šijasse netškini, šessa boštisni da kiskisni melni, tšasiš i šibitšisni vaas, ašnis munisni seš. naje kik vok vcin bergalisni, bergalisni i vejisni džikedž.

*i, tšet vok griša munis pos-ve, tšis i, džid orde i boštis silis
šo tšelkevei i ješše silj sodtis vetimines i pašibe sujis, miž ne-ke
sije, pos ez i suvli.*

*šessa griša munis gorte i silis kutisni juvalni, kittšeg vok-
jasse voštis sije. griša kutis vištalni, miž «melhi, tšain tšertjas
najeeg džagedisni, a me uđiti pišjini.»*

*šessa munisni jezen melhi, tšae i kutisni koršni najeeg, a
seni tolke nalen jur-si-pleteňjasis i viris džo, džas. šessa kutisni
koršni vaš i adđisni kiknaniseg i kiknanisli kertalema golaas
iz-ki-torjen. šessa najes džebisni-idralisni.*

griša olmedtšis aslas muderen i eni ole-vile.

Gergely.

Régen élt egy parasztember és neki három fia volt. Ők jól éltek és az atyjuknak nagyon kellemes volt, mikor a fiai dolgoznak és atyjuknak pénzt adnak. De a fiúk megerősödtek, az apjuk meg megöregedett és a fiúk nem hallgattak már az apjukra. A legkisebbik fiú a legbüszkébb lett és lusta. Néha egész nap a kemenczén feküdt, de (ha) el akarják küldeni, mindig (azt) mondotta: «Én nem megyek sehova, hanem én valahonnan egy csomó (csomóval, rakással) pénzt kapok majd.» Az apja és a testvérei megharagudtak reá és elkergették őt, hogy a maga kenyere éljen (tkp. a maga kenyérére). Az anyja nagyon sajnálta kis fiát és zsákot varrt és száraz kenyeret tett bele és elkísérte őt az útra. A legkisebbik fiút Gergelynek hitták.

Gergely hát útnak indult (elindult az úton) és gondolja (magában): «Hogyha valahonnan akadna nekem száz rúbelem, az (tkp. akkor) nagyon kellemes lenne (tkp. lesz).» Egy napig megy és másnap is, a kenyere fogytán volt (tkp. kezdett kifogygni), de dolgozni lusta. Házba nem megy be meghálni, alamizsnát meg nem mer kérni. Mit csináljon? Ő maga sem tudja. Megéhezett. Megy és körülnéz: házak sehol nem látszanak, emberek sehol nem járnak. Csak egy nem-nagy folyó folyik, a folyó mellett meg egy malom áll, a víz felé hajlik, majdnem összedől (össze akar dőlni). Gergely nagyon megörült, mondja: «Ide bemegyek, itt sok lisztpor van, abból vacsorát készítek és meghálok. Holnap tovább megyek.»

Bement a malomba, de ott semmi sincsen, csak széthányt kádak és két malomkő, az is négy részre volt összetörve. Gergely söprút fogott és a kádak sarkaiból összesöpörte a lisztpört és vacsorát készített belőle. Azután a legnagyobb kádba ment be és lefeküdt aludni. «Mi lesz» — mondja — ha megesznek, hát legyen (nem bánom).»

Fáradtságában hamar elaludt. Nem sokáig aludt, akkor egyszerre nagyon nagy lármát hallott. Fölébredt és hallja, a malom felső magtárában valaki beszélget (tkp. valakik beszélgetnek) és ő erősebben kezdett figyelni; a beszédet meg is hallja. Egy nagyon mélyhangú (vastaghangú) kérdezi egy másiktól: «Te — mondja — kit tudtál bűnre csábítani?» — «Én — mondja — már három éve kísérték egy hídépítőt; ott ver ő hidat a folyón át. Már egészen elkészül (a munkája), de én — mondja — pálinkaivásra csábítom őt és ő ott hagyja befejezetlenül és a munkásai megszöknek és a híd összeomlik, máskor meg a munkásait csapom be és magam tépem ki a híd alól a pilléreket és a híd megint összeomlik. Az a hídépítő már sok pénzt költött ott és átkozódott, de azért semmire sem megy (tkp. semmi értelem nincsen) és a híd (még) mindig összeomolva (fekszik ott). Pedig neki csak keresztet kellene állítania a két (tkp. egyik-másik) végére.»

Az öreg (tkp. nagy) ördög megdicsérte őt és még pénzt adott (neki). Azután a másodiktól kezdte kérdezni: «Te — mondja — kit csábítottál bűnre?» A második ördög mondja: «Én — mondja — már régen elloptam egy papnak a keresztelő írását (anyakönyvét), és most a nélkül a könyv nélkül testvéreket (nővért-fivért) akarnak összeházasítani, és az emberek azt mondják, hogy ezt nem lehet, hogy ezek testvérek (nővér-fivér), és most láрма és veszekedés (van) náluk, sőt már egy egész éve pörlekednek (egymással). Ezzel kínlódnak, de semmire sem mennek. Pedig a papnak az anyakönyve a szekrény mögött van a templomban és nem találják meg.»

Őt megint megdicsérte az öreg ördög és pénzt adott (neki). Azután a harmadiktól kezdte kérdezni: «Te — mondja — kit tudtál bűnre csábítani?» Az meg feleli: «Én olyan veszekedést támasztottam egy házban (tkp. házba), hogy nem tudnak szétválni a veszekedéstől. Lám — mondja — abban a házban

három fiútestvér van és az anyjuk; az apjuk meghalt az idén és az apjuknak sok pénze maradt. A mikor halálán volt, azt mondta: „Lám — mondja — annyi pénzem marad” és megmondta a helyet, hogy hol, én azonban elvettem előlük arról a helyről és máshová tettem a padló alá, de ők egyszerre csak azon vették észre magukat, (hogy) nincs a régi helyén és egyik a másikáról (tkp. másikat) kezdte mondani, hogy „te vitted el” és az anyjukról (tkp. anyjukat) kezdték mondani, hogy „te vitted el” és lárma és veszekedés keletkezett náluk. Most már huszadik napja még mindig ugyanazon mód veszekszenek és lármáznak és keresik a pénzüket, de a pénzük nem kerül meg, a míg én meg nem mutatom.»

Az öreg ördög meg mondja: »Te — mondja — ne mutasd meg, hadd veszekedjenek és lármázzanak, én meg sok pénzt adok neked és azonkívül még itt van neked egy nyárfa-érem.» Azután így szólt az öreg ördög: «Ma elég lesz a kérdezésből, majd tíz nap múlva megint gyűljünk össze.» Erre a kis ördögök hamar elszéledtek a maguk helyére és olyan lármát csaptak, hogy az egész malom belerendült.

Gergely azonban mindvégig hallgatta a kádban, a mit az ördögök beszéltek, őt azonban nem is gondoltak rá hogy nézék. Mikor az ördögök mind elmentek, óvatosan kijött a kádból és körülnézett, nincsenek-e még valahol ördögök, azután pedig elindult a bal felé eső úton. Ment körülbelül délig tizenöt versztet. Körülnéz: nagyon sokan hidat vernek egy nem nagy folyón át. A hídhoz ért és így szólt a munkásokhoz: «Isten segítsen meg (a munkátokban)!» De azok semmit se szólnak, hanem csak, ahogy tudnak, káromkodnak és szitkozódnak és az ördögöt híjják segítségül (tkp. segíteni).

Gergely közelebb ment és kérdezte: «Hol van a ti felügyelők (a legnagyobb helyett, legnagyobbul való), hadd — mondja — jöjjön hozzám.» A munkások meg felelik: «Minek? Ő nem jön hozzád, neki nálad nélkül is sok dolga van és (annak), hogy ezt a hidat csinálja, már három éve, és látszik, valamilyen ördög szándékosan lerontja. Most, lám, egy ideig megáll, azután megint összeomlik. Ő maga kínlódik és minket is kínoz, de azért a híd még mindig nem áll és mennyi pénzt költött már, de semmire sem ment.» Gergely meg így felelt: «Ha — mondja —

megigéri, hogy száz rúbelt ad nekem, én rögtön fölépítem (megállítom) a hídját és az soha össze nem ömlik.»

A munkások odamentek, megmondták a felügyelőjüknek, hogy íme, egy olyan ember jött és az ajánlkozik, hogy fölépíti a hidat. A munkások felügyelője (tkp. a nagy munkás) odajött és kérdezi Gergelytől, hogy «valóban föl tudod építeni? Ha ezt a hidat föl tudod építeni, nem sajnálok tőled (tkp. neked t. i. adni) kétszáz (rúbelt)!» És most szerződést kötöttek (írást csináltak), hogy az egyiknek pénzt (kell) adnia, a másiknak meg a hidat fölépítenie, és aláírták a nevüket.

Erre Gergely odament a hídhoz és két keresztet csinált fából és felállította és így szólt: «Nézzétek, a míg ez a kereszt le nem dől, addig a híd meg fog állni, ha ledől (a kereszt), újra állítsátok föl. Tíz nap múlva pedig (vissza)jövök hozzád.» Erre elbucúztak egymástól (kezet fogtak) és ő tovább ment.

Estig ment és egy templomhoz jutott és hallja: a templomban nagyon erősen lármáznak, és ő bement oda. Ott meg a pap és a káplán nagyon veszekszenek és valamit keresnek. Megkérdezte az őrtől: «Mit csinálnak ezek és miért veszekszenek?» Az őr meg mondja: «Elvesztették az anyakönyvet és nem találják meg, (hogy) hol (van), pedig holnap esketni akarnak és nem ismerik őket, hogy milyen emberek (nem rokonok-e).»

Ő a paphoz ment és így szólt hozzá: «Mit — mondja — adsz nekem? Én — mondja — megmutatom neked a könyvedet.» A pap feleli: «Én semmit (semmi összeget) se sajnálok, csak mutasd meg.» És ők a káplánnal tanácskoztak és száz rúbelt adtak neki, ő meg a szekrényhez vezette őket és megparancsolta, hogy a szekrényt szedjék szét, és a szekrény mögött (tkp. mögöl) megtalálta a keresztelő-könyvet. «Lám — mondja — ez az!»

Megnézték, az volt és a könyvből látták, hogy a házasulandók valóban testvérek. Ekkor a papok nagyon megörültek és még hozzátettek (adtak neki) egy egész huszonötöt (25 rúbelt). Ő megköszönte és megint tovább ment.

Másnap egy másik faluba jutott és hallja: egy házban nagyon erősen káromkodnak, szitkozódnak és veszekszenek. Bement, ott meg mind véresen (véresre verve) járnak, az anyjuk meg a küszöb mellett sír. És ő kérdezte az egyiktől, miért ve-

szekszenek ezek így és min osztozkodnak? Az anya sírva kezdte neki elbeszélni: «Lám — mondja — az apjuk ezeknek sok pénzt hagyott és megmondotta a helyét, de nincs a helyén és a pénz elveszett és most ezek egyik a másikáról mondják, hogy az lopta el, de ők azt tagadják (nem mondják magukról). Ha valaki megmutatná, nagyon jó lenne (tkp. lesz)!»

Gergely kezdte mondani, hogy «ha nekem az ötödrészt adják, megkeresem és megtalálom, csak ígérjék meg a fiaid.» Az anya odahíttá a fiait és elmondotta, hogy «íme ez az ember igéri, hogy megtalálja az apátok pénzét és az ötödrészt kéri.» Azok nagyon megörültek és felelik: Csak keresd meg, nem sajnáljuk a felét (sem), ha csak megszűnik a mi veszekedésünk.»

Ő megparancsolta, hogy tüzet gyújtsanak és erős viaszgyertyát gyújtsanak és menjenek utána a (padló alatti) pinczébe. Így is tettek, ő bement a padlóaljba és felemeltette a padló alatti gerendát és onnan nagyon nagy rakás pénzt húzott elő és a pinczéből visszamentek. Azután az asztalhoz ültek és elkezdték a pénzt olvasni; ott meg sok pénz volt, úgyhogy Gergelyre ötödrészüln (tkp. részéből) teljes háromszáz (rúbel) jutott, azután még mennyire megdicsérték őt és etették meg itatták és nagyon jól eresztették útnak.

Gergely most gazdag és hazafelé indult és gondolja: «Lám — mondja — ez az út hogyan sikerült! De tíz nap mulva megint odamegyek, nem mondanak-e el más ördögök megint valamit. Most pedig hazamegyek és az egyik száz (rúbelt) az atyámnak adom, magamnak még marad háromszáz, és még a hidépítő ad majd (egy) százat.»

Haza jött, ugyanabban a ruhában (tkp. -val). Az apja és a testvérei rosszul fogadták őt, sőt nem is örültek az ő hazajöttének, a míg száz rúbelt nem adott az apjának. A mikor azonban odaadta (a száz rúbelt), mind tágra nyitották a szemüket és (nagyot) néznek, hogyan tudott ő ilyen hamar (pénzt) keresni, és kérdezni kezdték. Ő meg elmondta nekik: «Lám — mondja — ezen meg ezen (tkp. olyan-olyan) a helyen van egy malom, a malomban meg ördögök laknak és a melyik ember oda jön és ott meg tud hálni, annak száz rúbelt adnak.»

A testvérek halkan tanácskoznak és elmentek azon a napon, a melyikre ő parancsolja. És íme, a tizedik nap kezdett

eltelni, és ők hárman testvérek elindultak az ördögök beszélgetését kihallgatni és eljutottak a malomba. A legkisebbik testvér megszólalt: «Én bemegyek ebbe a kádba, ti meg oda és ne mozduljatok, és a mit azok csinálni fognak, mindenre figyeljetek (tkp. mindent figyelni).»

És íme a tizenegyedik óra, és az ördögök gyülekezni kezdtek. Összegyültek mind és íme az öreg ördög elkezdett kérdezősködni. A három ördög, a kik előbb jelentették (a tetteiket), azok oldalt állnak és figyelnek és gondolkoznak, (hogy) mi lesz velük (tkp. nekik), hogy az ő munkájukat valamilyen fiú mind elrontotta, és most rájuk került a sor.

Az öreg ördög kérdezni kezdte: «Nos ti még mindig kísértitek őket?» (de ő maga már tudta). Azok most elmondották, hogy őket valamilyen ember megzavarta és nem ismerik. Erre az öreg ördög megharagudott rájuk és megparancsolta a többi ördögöknek, hogy őket üssék, verjék azzal, a mi éppen kezük ügyébe esik (tkp. a mivel éppen akad). Ott lárma, verekedés (keletkezett) náluk és kezdték egymást verni kiki a kit tud és kezdtek dobálódzni azzal, a mi éppen akad.

Gergely okosabb volt és a mint veszekedni kezdtek, rögtön megszökött, a többi testvér azonban még mindig ott marad.

Az egyik ördög nagyon megharagudott és fölkapta azt a kádat, a hol a legidősbik testvér ült, és a másokra dobta és a legidősbik testvér kigurult onnan a földre. Erre mihelyt a három ördög meglátta, hogy ott ember van, neki estek és az öreg ördög elé kezdték őt hurczolni. Egy másik ördög megint a másik testvért látta meg és ő megint azt hurczolja (oda). De ezek ott ordítanak és igazolják magukat, hogy «mi nem voltunk akkor (itt).» Ekkor az ördögök fogták őket és elkezdték őket ütni, verni, hajukat tépni, azután fogták és kihúzták a malomból és beledobták a vízbe, ők maguk elmentek onnan. Az a két testvér éjjel sokáig vergődött (forgolódott, forgolódott) és végleg elmerült.

A legkisebbik testvér, Gergely, elment a hídépítő felügyelőhöz és száz rúbelt kapott tőle és (az) még ötvenet adott hozzá és köszönetet mondott, hogy ha ő nincs, a híd nem állt volna meg.

Gergely azután hazament és kezdték tőle kérdezni, (hogy)

hová tette (tkp. veszítette) a testvéreit. Gergely elmondotta, hogy «a malomban megfojtották őket az ördögök, de én még idejében elmenekültem (el tudtam menekülni).»

Erre sokan (néppel, népül) mentek a malomba és keresni kezdték őket, de ott csak hajcsomóik és vérük (volt) a padlón. Azután a vízben kezdték őket keresni és megtalálták mindkettejüket és mindkettejüknek egy-egy malomkődarab volt a nyakába kötve. Erre eltemették őket.

Gergely élni kezdett a maga okosságával és most (is) él-van.

Jegyzetek: Ez a mese ugyanattól a közlőtől való, mint a 16. és 18. sz. mese.

gríša = Гриша (Григориü) | *batli veli zev lube* 'отцу было очень любо' | *muked dirja, muked dirji* 'más időben, néha'; pl. *muked dirji deŋga oz ovli* 'по временамъ денегъ не бываетъ' | *veli kuilas* 'fekszik vala' l. fönt | *tsukeren bošta deŋga* 'кучей деньги возьму' | *vetlisni as náñ vilas* 'выгнали на свой хлѣбъ' | *veli šuceni gríšaen* 'было зовуть Гришей'.

tselkevei < цѣлковый 'ezüstrübel' | *mune lun i med* 'идеть день и другой' | *kinemis šumavni kutis* 'a hasa éhezni kezdett' | *pelinttsma* 'наклонилась' | *perni kesje* 'свалиться хочеть' | *buzis una em* 'пыли (мучн.) много есть' | *sijen užnāža* 'этимъ поужинаю'.

melni tša-vilis kumas 'въ верхнемъ чуланѣ' | *mutitni* 'смутить на грѣхъ, соблазнить на грѣхъ, мутить' | *esten* 'тамъ' | *silen artmilas nin džikedž* 'у него работа до конца уже приходитъ' | *iledni* 'megcsalni, megtéveszteni, kísértésbe hozni, elcsábítani' | *poskid* 2. szem. determ. | *jorttšis* 'ругался' | *telk nem abu* 'толку все нѣту'.

pirtšan-gižed 'метрическая книга' | *tšoja-voka* 'братъ съ сестрой' | *sudittšeni* 'судятся' | *tojtteni* 'толкуются' | *oz vermini torjedtšinis košlais* (v. *košisla*) 'не могутъ разойтись изъ за драки, вслѣдствие драки' | *kvatittšisni* 'схватились' | *indini* (rendesen *indini*) 'указать'.

vot ted pi-pu metal 'вотъ тебѣ осиновою медаль' | *turalni* 'дрожать' | *ez gegger-voni vi, džedlini* 'его посмотрѣть не догадались'.

i, džid piddis 'за старшаго' | *narošne* < нарочно | *olistas* 'поживеть' | *kirimāšisni* 'подписались; попросились за руки'.

pop-dak 'попъ и дьячокъ (и діаконъ), весь причтъ' | *sterež* < сторожъ | *voštəmni* прæt. l. fönt | *venčšaitni* < вѣнчать | *oz tedni najes kuštšem jez* 'не знаютъ ихъ, вѣнчающихся, какой народъ, родственники между собой или нѣтъ' | *telkuittšisni* 'потолковали' | *škapse košalni* 'шканъ разобрать'.

matkeni 'матюгаются' | *girdeš* 'окровавленные (съ синяками)' | *morta mortse šuveni gušalig* 'другъ друга говорятъ укравшимъ' | *oz šušini* 'не сознаются' | *met vited jukense ke šetasni* 'мнѣ если пятую часть дадутъ' | *džodž-ul ker* 'бревно подь поломъ'.

udaitšis taje vetlem 'удалась эта ходьба' | *ez velni radeš loktem vilas* 'не были рады на его приходъ' | *med ez vel veržema* 'не трогайтесь'.

dētina < дѣтина | *torkis* 'испортилъ; спуталъ' | *vinj* L. S. 'ūtni, verni', V. 'megölni, agyonütni' | *mijen šure* 'чѣмъ попало'.
pravdaitšeni 'оправдываются' | *žugedni* 'ломать' | *bergaliski* 'вертелись (кружились)'.

jur-ši-pleteñjasis 'пряди волосъ' | *iz-ki-torjen* 'по куску жернова' | *džebisni-ídraliski* 'скрыли-убрали, похоронили'.

Függelék.

I.

A VIII. sz. dal dallama:

mii - la ber - dan mu - sa ni - lei

no - ra gor - zan néž - je - íik?

II.

A IX. sz. dal dallama:

šon - di ba - nei o - le - mei

tom o - le - mei tom ga - žei!

Ezt a két dallamot egy Usztsziszolszokban tartózkodó orosz egyetemi hallgató jegyezte le számomra, mialatt egy zürjén leány (Jekatyerina Vaszilyevna Popova) többször elénekelte előttünk e két dalt.

III.

komi nivli.

mi, tsa nile, je, džid nile!
en te se, tšem nora šiv!
med mi, tom jez, oge kile
tentšid jona šogšan kiv.

5 *ted mi, eni berdan tor,*
gažed tšini kole kor?

en-na šogši, ai-eň dinin!
jona šornit zonjasked:
as bur gortsa vokjas piin

10 *on-na gudir vain ped.*
en te šogši! en te berd!
šinmid abu-na med gerd!

eštištan-na perišlanin
kistni assid šin-va tor,
 15 *kor te loan veres sajin,*
šivnid loas sek ne-kor!
gaža, džika nile šiv!
musa nile, komi niv!

A zürjén lányhoz.

Szép lányom, fehér lányom,
 ne dalolj oly szomorúan!
 Ne halljuk mi, fiatal emberek,
 a te nagyon bánatos szavadat.
 5 Mit (kell) neked most sírnod,
 mikor örvendeni kell?

Ne szomorkodjál még, (míg) szüleidnél (vagy)!
 Többet (tkp. erősen, nagyon) beszélj a legényekkel,

a te jó földieid, testvéreid (tkp. házi testvéreid) között
10 nem fúlsz még meg a zavaros vízben.

Ne szomorkodjál! Ne sírj!

A szemed ne legyen még vörös!

Ráérsz még öregkorod felé (öregkorodban).

a könnyeidet ontani,

15 a mikor férjnél leszel,

akkor sohase lehet majd dalolnod!

Vigabban dalolj, lányom!

kedves lányom, zürjén lány!

Jegyzetek: Ez a dal, éppúgy mint a következő három, már nem nép-, hanem műdal. Három versszakból áll, rím-elhelyezése ababcc. Szerzőjük az egyik zürjén nyelvmesterem: A. A. CSEUSZOV. Ezek a dalok már megjelentek az Этнографическое Обозрѣние LXI. kötetében (1904. 158—160. l.). CSEUSZOV újra leírta számomra ezeket a dalait. (L. KSz. XII. 231.) Kiadásukat szükségesnek tartottam, mivel az említett kiadásban az orosz betűvel írt zürjén szövegbe sok hiba csúszott bele, az ott közölt orosz fordítás meg olyan szabad, hogy az eredetinek inkább a gondolatmenetét adja, mintsem a fordítását.

5. *berdan tor* 'síró dolog'; 'mit neked most síró dolog, sírás?' | 9—10. 'между своихъ хорошихъ домашнихъ братьевъ еще не задохнешься въ мутной водѣ'; az Этн. Обзор. fordítása szerint: 'среди своихъ земляковъ, бѣлокурыхъ братьевъ, рѣзвясь, волна мутной воды охватить твой стань?' | 13. az orosz kiadásban *estjstan* helyett *uditan* van; *perišlanjin* 'подъ старость' | 16. 'пѣть тогда будетъ некогда'.

IV.

petem berin.

1. *musa vokež!*
vangam lok!
tšegis kokež,
boštis šog.

2. *mij mem kernj,*
og me ted.
matin perni
šiš puked.

Távozás után.

1. Kedves testvérem!
Gyere beszélgessünk!
Eltörött a lábam,
bánat fogott el.

2. Mit csináljak,
nem tudom.

Közel (vagyok) az elpusztuláshoz (tkp. elesni)
mint a korhadt fa (tkp. a korhadt fával együtt).

Jegyzetek: *petem berin* 'послѣ выхода' | 1. *vangam* 'поговоримъ', Этн. Обзор. LXI:159 'поленечемъ' | 2. *śis pu v. śis pu* 'korhadt fa'.

V.

me «veledis».

<p>1. <i>eni lovzi:</i>
<i>«veledis»!</i>
<i>og nin povzi</i>
<i>ninemis:</i>
<i>biis, vais,</i>
<i>lok mortis,</i>
<i>varis-kajis,</i>
<i>selemis!</i></p> | <p>2. <i>ovni ponda</i>
<i>kuzni nin!</i>
<i>eni kovma</i>
<i>jona nin</i>
<i>kovma: aslim,</i>
<i>gortsali,</i>
<i>siktiv-tasli,</i>
<i>komili!</i></p> |
|---|--|

Én «tanító» (vagyok)!

1. Most föléledtem,
«tanító» (vagyok)!
Már nem félek
semmitől:
(se) tüztől, (se) víztől,
(se) rossz embertől,
(se) ölyvmadártól,
(se) szívtől.
2. Élni kezdek
majd (jobban) tudni.
Most szükséges (azaz hasznos ember) leszek
már nagyon;
szükséges leszek: magamnak,
családomnak (tkp. az otthoniaknak),
a Sziszola-vidékieknek,
a zürjéneknek!

Jegyzetek: Cseuszov egy ideig tanító volt, most azonban otthon *vil'-gort*-ban gazdálkodik.

1. *lovži* 'ожиль' | 2. *ovni ponda kužni* 'въ жизни буду я искуснѣ; ügyesebben, okosabban fogok élni' | *kovma* 'я буду нуженъ' | *gortsali* 'для домашнихъ' | *siktiv-tasli* 'Сысольскому краю'; I. LUTKIN (szótár 99. l.): «Слово *tas* служить для обозначенія живущихъ по рѣкамъ»; pl. *ež-va-tas* 'a Vicsегда mellett lakók, Vicsегда-mellékiek (живущіе по р. Вычегдѣ или Вычегодцы)'; WIED. (Zusätze, Bulletin de l'Acad. imp. des sciences de St.-Petersb. XXXI : 304) *tas* 'Gegend'.

VI.

šilan kiv.

šondi banej, olemej!
i,tšet dirša vorsemej
as-kod' tšetšja pošnidked!
semin-taj me melpištšša,
 5 *i,džid šin-vaen berddža.*
nem-ponnim taj koterte,
etare taj lebede.
regid-na taj-ne olim,
kor-ke gu berde voim.
 10 *ege tedle olemse,*
koknid-lešid olemse.
kesjim taj-ne ovni-na,
gortje vodni kole nin!
šondi banej, olemej!
 15 *jugid šondi olemej!*

D a l.

Napom, életem!

Kicsi korombeli játékom (azaz: mikor gyermek-
 koromban játszottam)

magam-fajta (velem) egyidős kicsinyekkel!

Csak gondolok (rátok),

5 (és máris) nagy könnyeket hullatok (tkp. nagy
 könnyekkel sírok).

Életünk vége bizony siet,

egyre visz bennünket szárnyain (tkp. röpit).
Pedig még keveset (tkp. gyorsan) éltünk,
és egyszer már a sírhoz értünk.

- 10 Nem ismertük meg az életet,
a könnyű, kellemes életet.
Mi még élni akartunk,
és már koporsóba kell feküdnünk!
Napom, életem!
15 Fényes nap, életem!

Jegyzetek: Ez a dal a fönt közölt X. sz. népdalnak utánczása. Az orosz kiadásban (Этн. Обзор. LXI. 159) a czím elé oda is van téve: Подражание народному (népdal utánczása).

1. *šondi banej, olemej* 'жизнь, ярко сияющая сторона солнца' | 4. *semin tai me melpištša* 'только о васъ я подумаю' | 15. *jugid šondi olemej* 'жизнь, свѣтящееся солнце'.

VII.

*važ viđžedem mu vile, olem vile, važ viđžedem
komi mortlen (komi jezlen).*

1. *med vodža šuem.*

a)

*rua, pemid; geger oz tidav etik lovja tor, bidman tor. kuš
etik gulu, mištša jugid-lez gulu lebalis. ez etšid sije šetli asšis
šorní-ši, kešjemen panidavni lovja tor. gulu veli etnas, gulu veli
zev gaztem, ez etšid — unaiš pondišlis sije šibitšini lebalan
vilissán, šibitšini, žugedšini, ponavni asšis etka-olem.*

*so-ne aslas gorzem vile kile sije, jela moz, aslas gorzem-kod
šorní-ši, šorní-ši mortliš. edje lebžisni, mededšisni meda medli
panid. šušisni vokjasen, musaen. šornitšisni-šuišisni vidlini pidesse
pemidliš, ruislis.*

*etik gulu addžis mu, med gululi šuris nuít. etik gulu aslas
niriš leđžis šurem-tor (šuran-tor) mu, mu-torjas berdin pondisni
tšukertšini muked torjas, regid pondis loni di, pondis tirni
bidman-torjen. nuít petkedšis.*

*vežavni pondis med gulu, ninem ez šu, med vodž-ne pondis
korni med gulues, uđžavni etlain.*

med-voddža gulu veli jen, jön-vermiş lovja tor, med gulu ne veli omel, vežališ-vintem lovja tor.

mij jen veli vežšas lunnas, omel miršis tšikedni voinas. med jona omel pessis tšikedni mortes. mavtis sijes aslas dulnas, kesjis džikedž, med mort ez vermi vijedž šoršitni, kuš džin-vije sije vermis mortes tšikedni. jen geger-voiš omelliš olas-nogse, vetlis sijes dinšis.

A zürjének régi világnézete [tkp. a régi nézés a földre, az életre, a régi nézete a zürjén embernek (a zürjén népnek)].

1. Első monda.

a)

Köd, sötétség (tkp. ködös, sötét). Köröskörül nem látszik semmi élő lény, (semmi) növény. Csak egy galamb, egy szép világos-kék galamb röpködött. Nem egyszer hallatta a maga hangját, élő lényvel akarván találkozni. A galamb egyedül volt, a galamb nagyon szomorú volt, nem egyszer — sokszor akarta magát levetni a magasból, a hol röpült, levetni és össze-zúzni magát, befejezni a maga egyedül-létét.

Egyszerre (tkp. nézd csak) a maga kiáltására visszhang gyanánt a maga kiáltásához hasonló hangot hall, embernek a hangját. Hamar egymás felé röpültek, siettek. Testvéreknek, kedvesnek mondták egymást. Megbeszélték, hogy megvizsgálják a sötétségnek és a ködnek a fenekét.

Az egyik galamb földet talált, a másik galamb elé iszap akadt. Az egyik galamb a csőréből kibocsátotta a megtalált földet, a földdarabok mellett más darabok kezdtek gyűlni, hamar sziget keletkezett (tkp. kezdett lenni), (és ez) növényvel kezdett megtelni. Az iszap elenyészett.

A másik galamb irigykedni kezdett, semmit se szólt, először a másik galambot kérni kezdte, hogy együttesen dolgozzanak.

Az első galamb *jen* (Isten) volt, az erős-hatalmas lény, a másik galamb meg *omel* (az ördög) volt, az irigy-erőtlen lény.

A mit *jen* nappal teremtett, azt *omel* éjjel erőlködött meg-rontani.

Leginkább (tkp. legerősebben) az embert iparkodott *omel*

megrontani. Bekente őt a maga nyálával, egészen akarta, hogy az ember ne tudjon egyáltalán beszélni, csakhogy csak félig tudta az embert megrontani. *Jen* észrevette *omel'* törekvését (tkp. élete módját) és elkergette őt maga mellől.

b)

*muked vištalem nogen legášem, urgem lois šorendžik, sek-
nin, kor di veli tirema bidman torjasen, turunjasen, kor kik vok,
jen omel'ked petisni itškini.*

Egy másik monda szerint a veszekedés és lárma később-
ben keletkezett, már akkor, mikor a sziget tele volt növények-
kel, füvekkel, a mikor a két testvér, *jen* és *omel'* kimentek
kaszálni.

2. med šuem.

a)

*jen omel'ked jukisni itškan-in kik pele, šeri.
jen petis ežinen, omel' boštis itškan tor. omellen regid-
džik eštis udžis, sije mirden piris (uškedtšis) jen-juked vile.*

Második monda.

a)

Jen és *omel'* fölosztották a rétet két részre, két félre.
Jen vésővel ment ki, *omel'* kaszát vitt. *Omel'*-nak hamarább
készült el a munkája, ő erőszakkal bement a *jen* részébe.

b)

*jen kužis vešni itškan tor, omel'-ne ežin. itškan-in na
kostin ez vev jukema, itškem turun kole veli loni udžalšlen. jen
itškis undžik, omel'-ne vojnás siliš turunse gušalis.*

Jen tudott kaszát készíteni, *omel'* meg vésőt. A rét nem
volt közöttük fölosztva, a lekaszált fünek a munkásának kellett
lennie (azénak, a ki lekaszált). *Jen* többet kaszált le, de *omel'*
éjjel ellopta az ő fűvét (szénáját).

3. koiméd süem.

jen vezjis omelli vetšni olem etlain. omel' panidásis, ez kesji. kor-ne addžis, miž jenlen bid tor artme bura, koris sije jenmes ledžni ponavni olem-veťšem. omel' veťšis stav mištem, stav nogtem torjas, kesjig tirji, miž jen addžas mištem-lun olemliš, stavse žugedas.

jen ez vermž lešedni ber omelše omelliš si vesna, miž sije olem vetštedž assis vinse veli džehnedema nin.

Harmadik monda.

Jen (azt) ajánlotta *omel'*-nak, hogy együtt teremtsék meg a világot. *Omel'* visszautasította ezt (ellenkezett), nem akarta. A mikor azonban látta, hogy *jen*-nek minden dolga jól sikerül, kérte ő *jen*-t, hogy engedje, hogy ő fejezze be a világ teremtését. *Omel'* minden rút és csunya dolgot (lényt) teremtett, azt akarván, hogy (ha) *jen* meglátja a világnak csunyaságát (tökéletlenségét), az egészet elpusztítsa.

Jen nem tudta jóvá tenni (visszaigazítani) *omel'* rossziaságát (rossz alkotásait) azért, mert (tkp. hogy) ő a világ megteremtéséig (befejezéséig) már korlátozta volt a maga hatalmát.

4. noled süem.

kik vok — jen omel'ked — šuišni vetšni olem. jen veťšis mortes, šondi, teliš, ko, džuv, jujas; omel'-ne aslas veťšemin loži vintedžik: veťšis lovjases, pondis veškedlini telen.

omel' koris aslis ver, jujas ozirlunliš jukedse, kiknanis veťšišni aslinis olan-injas. jen lez vevt vilin, ilindžik lez vevt saišis.

jen aslas kadjasin voštivle lez vevt, petkedlivle jezli assis olan-in. seki lez vevt lomdže una-šikas bijasen (voi-vivsa jugalem).

Negyedik monda.

Két testvér — *jen* és *omel'* — elhatározták, hogy megteremtik a világot. *Jen* megteremtette az embert, a napot, a holdat, a csillagokat, a folyókat; *omel'* azonban a maga teremtésében gyöngébb lett: szellemeket teremtett, széllel kezdte őket igazgatni.

Omel' magának kérte az erdő és folyók gazdagságának egy részét. Mindketten lakóhelyet teremtettek maguknak: *jen* a kék égen, messzebb a kék ég mögött.

Jen időnként megnyitja a kék eget, megmutatja az embereknek a maga lakóhelyét. Ilyenkor a kék ég sokféle (színtű) tüzekkel ég (az északi fény).

5. vited šuem.

jen šuiis vešni olem. omel' šerektis. kor-ne addžis, mi jenlen bid tor artme, omel' koris jenmes sili vešsem, olem-vešsem ponavni. jen leđžis.

omel' veli šušluntem, vintem, veššis stav mištem vešsem torjas, petkedžšan torjas.

Ötödik monda.

Jen elhatározta, hogy megteremti a világot. *Omel'* kinevette őt. A mikor azonban látta, hogy *jen*-nek minden dolga sikerül, *omel'* kérte *jen*-t, hogy ő fejezi be a teremtést, a világ teremtését. *Jen* megengedte ezt.

Omel' ügyetlen, erőtlen volt, minden rút teremtményt és jelenséget teremtett meg.

6. kvaited šuem.

jenli veli gažtem; jen šuiis vešni olem. omel'li veli musa, džik etken-olem, pemid olemteg. jen veli abušis vešše, omel-ne veli kuš žugedle.

si vesna olemlen emeš mištem-ponavtem torjas.

Hatodik monda.

Jen szomorú volt (tkp. *jen*-nek szomorú volt); *jen* elhatározta, hogy megteremti a világot. *Omel'*-nak kedvesebb volt az egyedüllét, a sötétség élet nélkül. *Jen* a semmiből teremtett, *omel'* meg csak pusztított.

Ezért vannak a világnak csunya-tökéletlen dolgai.

Jegyzetek: Ezek a kosmogoniai mondák, a melyekre már a tanulmányutamról szóló jelentésemben (KSz. XII.

255—57) figyelmeztettem, az *Этногр. Обзорѣніе* 1903. LVII. kötetében (80—82. l.) (Нѣкоторыя черты изъ языческаго міро-созерцанія зырянъ) jelentek meg orosz nyelven. Minthogy zürjén földön való tartózkodásom egész ideje alatt hiába kutattam ezeket a mondákat, végre az orosz szöveget fordítottam le a már többször említett Cseuszovval. A többi — eredeti szöveggel szemben ennek a fordításnak a függelékbe kellett kerülnie.

1. a) *lebalan vilissán* 'съ высоты полета' | *petkedtšis* 'распустилась'.

2. a) *mirden piris* 'ворвался на сѣнокосъ къ Ену'.

3. *stav mištem, stav nogtem torjas* 'всѣ безобразныя, уродливыя существа' | *veli džeiñnedema* 'ограничилъ'.

4. *aslas ve,tšemin loji viñtemdžik* 'въ искусствѣ оказался слабѣ' | *ve,tšis lovjašes* 'создалъ духовъ и взялся руководить вѣтромъ' | *ilindžik*: az orosz tanulmányban vѣрнѣ van | *aslas kadjasin* 'время отъ времени'.

5. *ve,tšem torjas* 'созданія' | *petkedtšan torjas* 'явленія'.

6. *jen veli abusis ve,tše*: az orosz tanulmányban csak ez van: Енъ созидаль.

